

Afstudeerproject SPH 2006-2007

‘Emo en ego binnen daghulp jonge jeugd voorzieningen’

Productverslag

Door:	Tessa Guijt (20031210) en Marleen Smit (20033885)
Opleiding:	Sociaal Pedagogische Hulpverlening voltijd
Jaar:	2006-2007
Docentbegeleidster:	Klaartje van Hest
Datum:	25 april 2007

Inhoudsopgave productverslag:

Blz.:

Voorwoord	04
Inleiding	05
1. Emo & Ego	08
1.1 Emo	08
1.2 Ego	10
1.3 Samenvatting	12
2. Omschrijving daghulp jonge jeugd	13
2.1 De semi-residentiële hulpverlening	13
2.2 De daghulp jonge jeugd	13
2.3 De doelgroep en haar hulpvraag	15
2.4 Probleemgedrag	16
2.5 De daghulp voorzieningen jonge jeugd binnen Jeugdformaat	18
2.6 Programmatisch werken	21
2.7 Samenvatting	22
3. Emo/egoprogramma's, materialen, trainingen en activiteiten	24
3.1 Programma's en materialen aanwezig op de daghulp voorzieningen van Jeugdformaat	24
3.2 Programma's en trainingen	26
3.3 Activiteiten	27
3.4 Samenvatting	28
4. Een emo/egoprogramma en de daghulp jonge jeugd	30
4.1 Wat is een emo/egoprogramma?	30
4.2 Het belang van een emo/egoprogramma binnen de daghulp jonge jeugd	31
4.3 Werkwijze van de daghulp jonge jeugd met betrekking tot een emo/egoprogramma	31
4.4 Verwachtingen rondom een emo/egoprogramma	32
4.5 Samenvatting	33
5. Transfer van een emo/egoprogramma naar ouders en school	35
5.1 De noodzaak van een transfer van een emo/egoprogramma naar ouders en school	35
5.2 Manieren tot transfer van een emo/egoprogramma naar ouders en school	37
5.3 Samenvatting	38
6. Vragenlijsten ouders en kindvergadering	39
6.1 Vragenlijsten ouders	39
6.2 Kindvergadering	39
6.3 Samenvatting	40
7. Conclusie	42
Nawoord	44

Begrippenlijst	45
Bijlagen	49
- Beschrijving en evaluatie eindproduct	50
- Procesverslag	52
- Literatuurlijst	57

Voorwoord

Voor u ligt ons productverslag. Dit productverslag is een onderdeel van ons afstudeerproject, dat wij uitvoeren in het kader van onze opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Haagse Hogeschool. Ons afstudeerproject heeft betrekking op de jeugdhulpverlening. Wij hebben beiden werkervaring in dit werkveld. Het onderwerp van ons onderzoek is tot stand gekomen door onze eigen interesse en naar aanleiding van een vraag vanuit stichting Jeugdformaat. Stichting Jeugdformaat is een organisatie voor jeugdhulpverlening.

Inleiding

Naar aanleiding van onze werkervaring in het werkveld richten wij ons afstudeerproject op de jeugdhulpverlening. Op zoek naar een onderzoeksvraag kregen wij vanuit stichting Jeugdformaat een opdracht aangereikt.

Stichting Jeugdformaat biedt professionele ondersteuning aan kinderen en jongeren die niet op eigen kracht en/of met de hulp van hun ouders en sociale omgeving voldoende richting kunnen geven aan het eigen bestaan. De professionele ondersteuning helpt deze jeugdigen zodanig dat zij zich verder kunnen ontwikkelen. Deze ondersteuning is er altijd op gericht de potentie van de opvoeders te vergroten en/of het bestaande (of nog te ontwikkelen) sociale netwerk te versterken. De werksoort waar wij ons afstudeerproject op richten is een vorm van semi-residentiële hulpverlening. Het gaat om daghulp voorzieningen jonge jeugd. De daghulp is een vorm van naschoolse dagbehandeling voor kinderen tussen de zes en twaalf jaar en hun ouders. Ouders en kinderen kampen met verschillende problematieken.

De opdracht die wij vanuit stichting Jeugdformaat kregen was naar aanleiding van veelvoorkomende hulpvragen rondom het leren uiten van emoties en het versterken van het zelfbeeld onder de doelgroep van de daghulp voorzieningen jonge jeugd.

Jeugdformaat wil graag dat er een emo/egoprogramma wordt ontwikkeld dat op de daghulp voorzieningen kan worden ingevoerd. Het programma moet passen binnen het steeds meer programmatisch werken, bestaat uit meerdere bijeenkomsten en een transfer naar ouders en school bevatten.

Naar aanleiding van deze opdracht hebben wij een probleemstelling voor ons onderzoek geformuleerd, deze luidt als volgt:

“Hoe kan er vanuit de huidige hulpvraag van cliënten en het programmatisch werken op de daghulp jonge jeugd van Jeugdformaat een emo/egoprogramma ontwikkeld worden?”

Om antwoord te kunnen geven op deze probleemstelling zullen we gebruik maken van de volgende deelvragen:

1. Hoe ziet de daghulp jonge jeugd van Jeugdformaat eruit?
2. Wat is de hulpvraag van de cliënten binnen de daghulp jonge jeugd?
3. Hoe ziet het programmatisch werken binnen de daghulp jonge jeugd eruit?
4. Wat is een emo/egoprogramma?
- 4.1 Wat voor emo/egoprogramma's zijn momenteel aanwezig binnen de daghulp jonge jeugd?
- 4.2 Hoe wordt er momenteel binnen de daghulp jonge jeugd gewerkt met een emo/egoprogramma?
- 4.3 Wat is het belang een emo/egoprogramma binnen de daghulp jonge jeugd?
5. In hoeverre sluit het emo/egoprogramma van de daghulp jonge jeugd aan op de hulpvraag van de cliënten?
6. Wat is er nodig om het emo/egoprogramma aan te laten sluiten bij het programma van de daghulp jonge jeugd?
7. Hoe ziet de transfer van het programma naar ouders en school eruit?

De doelstelling die wij bij ons onderzoek beogen is de volgende:

“Het ontwikkelen van een emo/egoprogramma uitgaande van de huidige hulpvragen van cliënten en passend binnen het programmatisch werken op de daghulp jonge jeugd van Jeugdformaat.”

Onze afstudeeropdracht is gericht op de voorzieningen daghulp jonge jeugd van stichting Jeugdformaat. Om antwoord te krijgen op onze deelvragen hebben wij gebruik gemaakt van verschillende methoden van dataverzameling. Wij hebben gebruik gemaakt van verschillende literatuur, wat terug te lezen is in onze literatuurlijst. Een documentenanalyse is tot stand gekomen met behulp van verschillend materiaal en programma's die aanwezig zijn op de daghulp voorzieningen. Deze documenten hebben betrekking op emoties en het zelfbeeld. Een andere dataverzamelingsmethode is het afnemen van interviews. We hebben een halfgestructureerd interview afgenomen met de leidinggevende om een duidelijk beeld te krijgen van de vraag die ons werd gesteld vanuit Jeugdformaat. Deze leidinggevende van de daghulp voorziening Julianalaan is tevens ook onze contactpersoon bij Jeugdformaat. We hebben topic-interviews afgenomen met zes pedagogisch medewerkers van de vier verschillende daghulp voorzieningen. En verder hebben we door middel van een kindvergadering op één van de daghulp voorzieningen de mening en ideeën van een aantal kinderen verworven. Deze kindvergadering had de vorm van een open interview met meerdere kinderen tegelijk. Een volgende methode van dataverzameling is het gebruiken van gestandaardiseerde vragenlijsten. Wij hebben de mening van ouders verworven door middel van dergelijke vragenlijsten. Ouders zijn vaak lastiger te bereiken, waardoor het gebruik van vragenlijsten volgens ons dan de snelste en makkelijkste manier is om hun mening en ideeën te horen.

De gebruikte dataverzamelingsmethoden stellen ons in staat op een zorgvuldige manier gegevens te verzamelen, om die gegevens vervolgens ook nauwgezet te analyseren en te rapporteren. Onze methoden zijn nauwkeurig beschreven en gedocumenteerd, waardoor er de mogelijkheid is tot het navolgen en controleren van de gemaakte methodische stappen. Daarnaast hebben wij tijdens ons onderzoek gebruik gemaakt van dataregistratie- en data-analyse apparatuur. We hebben alle interviews opgenomen op memorecorders en we hebben ook bij elk interview notities gemaakt. Bij elk interview waren wij beiden aanwezig. We hebben de interviews direct uitgewerkt, waardoor er geen sprake is van verlate of indirecte registratie. De betrouwbaarheid van ons onderzoek wordt ook vergroot, doordat er sprake is van data-triangulatie. Dit houdt in dat er verschillende soorten van gegevensbronnen zijn gebruikt, waardoor het beeld van de onderzoekssituatie helderder is geworden. We hebben, zoals al eerder vermeld, meerdere mensen met dezelfde functie geïnterviewd.

Onze gegevens zijn de juiste weergave van de gebeurtenissen in de onderzoekssituatie. We hebben met methoden geen irrelevante of weinigzeggende gegevens verzameld, maar we hebben de gegevens verzameld die we wilden verzamelen en die wij nodig hadden om de probleemstelling te beantwoorden. Hierdoor is er sprake van een interne geldigheid.

We zullen dit productverslag in hoofdstuk één beginnen met een omschrijving de begrippen emo en ego. Daarna geven we in hoofdstuk twee een beschrijving van de daghulp jonge jeugd en haar doelgroep. Hoofdstuk drie bestaat uit een inventarisatie van de programma's, materialen, trainingen en activiteiten die er op emo en ego gebied aanwezig zijn op de daghulp voorzieningen van Jeugdformaat en in de literatuur. In hoofdstuk vier wordt het begrip emo/egoprogramma beschreven. Het belang voor de doelgroep en de verwachtingen van een dergelijk programma komen naar voren. In hoofdstuk vijf komt de noodzaak van een transfer naar ouders en school aan de orde en worden er verschillende manieren tot transfer beschreven. Hoofdstuk zes is een analyse van de door ouders ingevulde vragenlijsten en de gehouden kindvergadering. Hierna volgt de conclusie en dus de beantwoording van onze probleemstelling.

Tenslotte zijn er in het verslag een nawoord, een beschrijving en evaluatie van het eindproduct, een verantwoording voor de keuzes tijdens het onderzoek en een procesverslag te vinden. Het verslag wordt met een literatuurlijst beëindigd.

1. Emo & Ego

Dit hoofdstuk heeft de naam 'Emo & Ego'. Emo staat voor emoties. Bij ego hoort het zelfbeeld, oftewel iemands eigenwaarde.

Er wordt als eerste beschreven wat er wordt verstaan onder emoties en hoe daarmee moet worden omgegaan. De vier basisemoties worden verder toegelicht. Hierna volgt het zelfbeeld. Er wordt beschreven wat het zelfbeeld inhoudt, evenals de noodzaak van een sterk gevoel van eigenwaarde voor kinderen.

1.1 Emo

Riphagen (2000) beschrijft in haar boek dat het binnen hulpverleningsinstellingen belangrijk is extra aandacht te besteden aan het uiten van gevoelens. Volgens haar hebben juist deze kinderen doorgaans beschadigingen opgelopen op voornamelijk het emotionele vlak.

De ontwikkeling van emoties begint bij kinderen al op jonge leeftijd. Faber en Steensma (1992) beschrijven de emotionele ontwikkeling bij kinderen. Het gaat hier volgens hen om het leren herkennen en begrijpen van onze eigen gevoelens en die van anderen en de mogelijkheid om deze op een sociaal aanvaardbare wijze te kunnen uiten.

In tegenstelling tot volwassenen kunnen kinderen van nature hun emoties goed tonen. Mülhan en Schröter (1998) en Langeslag beschrijven in hun boeken dat kinderen het ene moment nog blij en vrolijk kunnen zijn, en kort daarop intens verdrietig en boos kunnen zijn. Bij het ouder worden leren mensen dit af. Zij leren dat het vreemd is om je gevoelens te laten zien en emoties te tonen. Volwassenen weten niet altijd hoe ze om moeten gaan met de emoties van hun kind. Ze vinden het vaak pijnlijk en hinderlijk. Het is belangrijk dat ouders het gevoel van hun kind accepteren, zich kunnen inleven in het kind en de gevoelens van het kind kunnen benoemen. Wanneer ouders dit niet doen worden de gevoelens van het kind onderdrukt. Pas als hun gevoelens worden erkend kunnen kinderen deze gevoelens loslaten.

Van Hasselt-Mooy (2002) beschrijft in haar boek dat emoties mensen vaak overspoelen. Mensen hebben er weinig of zelfs niets over te zeggen. Wel kunnen zij leren hoe ze met die emoties kunnen omgaan en hoe ze de duur ervan kunnen beïnvloeden.

Het leren omgaan met gevoelens draagt bij aan het gevoel van eigenwaarde. Een kind leert respect te hebben voor zijn eigen gevoelens door een begripvolle, verdraagzame houding en instelling van de opvoeder. Als een kind zijn eigen gevoelens kent, kan het de gevoelens van anderen leren kennen en zich in de gevoelens van de anderen inleven. Ook Riphagen (2000) en Faber en Steensma (1992) beschrijven dat het uiten van gevoelens van essentieel belang is voor de sociale omgang met anderen. Het kunnen verplaatsen in de ander heeft twee kanten die van belang zijn. Aan de ene kant is er het begrip hebben voor het standpunt van de ander. Aan de andere kant is er het begrip hebben voor de beoordeling door een ander van de situatie en dus ook van het eigen aandeel daarin.

Bij het leren uiten van emoties wordt veelal gebruik gemaakt van vier basisemoties. Dit zijn de emoties: bedroefd, bang, boos en blij. Deze vier basisemoties zullen nu nader toegelicht worden.

Bedroefd

Van Hasselt-Mooy (2002) beschrijft in haar boek, over het omgaan met emoties bij kinderen tussen de nul en acht jaar, hoe om te gaan met verdriet, boosheid en ruzie. Zij

geeft aan dat huilen bij jonge kinderen de functie heeft van het aangeven van behoeften. Naast deze functie is huilen een proces om spanning kwijt te raken. Een kind kan gaan huilen uit teleurstelling, uit boosheid en onzekerheid. Zij beschrijft dat kinderen zich door flink te huilen minder boos en verdrietig kunnen voelen. Huilen kan een positieve invloed hebben op de stemming, op het gevoel van gelukkig zijn en op depressiviteit. Niet-verwerkte trauma's blijven bestaan totdat er ontlading heeft plaatsgevonden. Daarnaast is het ook belangrijk dat een kind woorden en een eigen betekenis aan de gebeurtenis geeft.

Van belang bij het omgaan met verdriet bij kinderen is dat men als opvoeder het huilen respecteert. Een kind mag bedroefd zijn en huilen. Bij een kind blijven dat bedroefd is zorgt ervoor dat het kind zich minder eenzaam voelt en dat het kind begrip en erkenning ervaart. Men kan het kind in de armen nemen en aandacht geven door naar het kind te luisteren of te helpen bij het uiten van zijn gedachten. Men kan ook de eigen bedroefde gevoelens uiten. Het ontladen van emoties laat het kind ontspannen en geeft een gevoel dat het kind er mag zijn met zijn eigen gedachten, gevoelens en wensen. De mogelijkheid hebben om emoties te ontladen heeft een positief effect op het gevoel van eigenwaarde van het kind.

Boos

Van Hasselt-Mooy (2002) beschrijft boosheid of woede als een natuurlijke emotie. Ze noemt boosheid een opgekropte spanning, die energie bevat. Deze emotie waarschuwt mensen als er iets mis is in zichzelf of in hun omgeving. Het is een naar buiten gerichte energie, die zich op een doel of een hindernis richt. Woede helpt mensen om op te komen voor zichzelf of voor anderen als zij slecht behandeld worden. In haar boek geeft de schrijfster oorzaken van boosheid en driftbuien bij kinderen:

1. *"Periode van negativisme*
2. *Verlangen naar zelfstandigheid*
3. *Frustratie door iets nog niet kunnen*
4. *Afwijzing van boosheid van het kind door ouders/vaste opvoeders*
5. *Angst voor verlating, voor afwijzing, voor een bepaalde gebeurtenis*
6. *Opeenstapeling van spanningen en onvoldoende ontlading*
7. *Sterke behoefte aan aandacht*
8. *Gekwetst zijn en niet mogen ontladen*
9. *Een bepaalde manier van denken."* (Van Hasselt-Mooy, 2002)

Net als bij een huilend kind is het belangrijk dat de boosheid geaccepteerd wordt. Een kind mag boos zijn, zelfs heel boos. De ruimte geven om te ontladen leidt uiteindelijk tot ontspanning en ook zal er openheid zijn, waardoor het kind ruimte heeft om zelf oplossingen te bedenken.

Naast de oorzaken van boosheid beschrijft Van Hasselt-Mooy (2002) in haar boek meerdere belangrijke aandachtspunten bij het omgaan met een boos kind. Hieronder worden een aantal van deze aandachtspunten benoemd:

- Geef ik-boodschappen. Dit geeft het kind ruimte om de reden van zijn gedrag duidelijk te maken en roept minder of geen negatieve gevoelens op dan een jij-boodschap.
- Blijf bij het kind. Laat hem door middel van gezichtuitdrukkingen, toon en woorden merken dat je begrijpt dat het kind boos of verdrietig is. Geef aan dat het kind er met al zijn gevoelens mag zijn.
- Help het kind manieren te vinden om gevoelens en wensen te uiten zonder af te reageren en toch duidelijk te maken wat er aan de hand is.

- Moedig het kind aan zich te ontladen (bijvoorbeeld door te huilen). Geef het kind het gevoel van veiligheid en vertrouwen door het vast te houden. Probeer oogcontact met het kind te hebben.
- Spreek uit wat het kind voelt en wilt. Ga in op wat het kind zegt of wat het op een andere manier duidelijk maakt.
- Als een kind agressief en gewelddadig gedrag blijft laten zien, moet je de grenzen duidelijk maken. Geef uitleg over hoe het kind wel zijn emoties zou kunnen uiten.
- Geef het kind de ruimte om zijn energie kwijt te kunnen. Laat het kind bijvoorbeeld op een kussen slaan of rondjes rennen. Of laat het een boze tekening maken, die het kind vervolgens mag laten zien.

Bang

Het volgende citaat geeft het belang aan van het alert blijven op angst bij kinderen: *“Kinderangsten kunnen grote vormen aannemen en ook ernstige consequenties hebben, zoals bedplassen, nachtmerries, concentratie- en slaapproblemen. Daarom is het wezenlijk belang binnen een hulpverleningsinstellingen waar kinderen verblijven alert te zijn op deze angsten.”* (Riphagen, 2000, 28)

Hoewel angst dus negatieve gevolgen kan hebben, is ook deze emotie volgens Preuschoff (1996) nuttig en functioneel. Zij legt uit dat de mens door angst beter op situaties kan reageren, want angst is een soort voorbereiding op het handelen in bedreigende situaties. Net als de voorgaande emoties hoort dit gevoel bij het leven. Iedereen kent het gevoel en men hoeft zich er niet voor te schamen. Kinderen kunnen hun angsten alleen overwinnen als zij de gelegenheid hebben erover te praten.

Volwassenen nemen vaak onvoldoende de tijd en hebben vaak te weinig geduld voor een bang kind. Hierdoor leren kinderen hun angst te onderdrukken.

In haar boek beschrijft Preuschoff (1996) hoe volwassenen kinderen kunnen helpen bij het omgaan met angsten. Ze geeft aan dat het in eerste instantie goed is om naar het verhaal van het kind te luisteren. Dit houdt volgens haar in dat je niet meteen met een eigen mening komt, maar door deuropeners zoals ‘ik luister’, ‘mhm’ of ‘aha’ het kind aanmoedigt verder te vertellen. Bij kinderen die meer gesloten zijn en dus niet zo gemakkelijk vertellen is het een idee om te werken met handpoppen of figuren waarmee spelletjes worden gedaan. Door met het kind te gaan spelen bestaat er een grote kans dat het kind in het spel de bedreigende situatie zal naspelen. Op deze twee manieren kan men aan het kind medeleven en begrip tonen voor de bedreigende situatie.

Blij

De basisemotie blij wordt in de literatuur maar weinig beschreven. Dit komt doordat men dit gevoel ziet als een positief gevoel, waar niets mee gedaan hoeft te worden. Er zijn allerlei trainingen om het gevoel blij te bereiken, maar als het gevoel bereikt is laat men het daar verder bij. Wel wordt deze emotie besproken in trainingen die gaan over de vier basisgevoelens en wordt het verschil behandeld tussen blij en de andere drie basisemoties.

1.2 Ego

Zelfbeeld en gevoel van eigenwaarde

De schrijvers Schiet (2005), Van Hasselt-Mooy (2002) en Pope, Alice W., Susan M. McHale en W. Edward Craighead (1989) geven in hun boeken omschrijvingen van wat een zelfbeeld inhoudt. Zij zien het zelfbeeld als de manier waarop een kind zichzelf ziet

of hoe een kind zich voelt. Een positief zelfbeeld, ook wel een gezonde kijk op jezelf, leidt tot een positief en realistisch gevoel van eigenwaarde en dus tot zelfvertrouwen. Een positief zelfbeeld leidt tot gemoedsrust, zekerheid en gezonde onafhankelijkheid. Het kind kan tekortkomingen bij zichzelf signaleren, maar ook relativiseren. Zelfvertrouwen is bovendien gunstig voor het contact met anderen, want als een kind zichzelf vertrouwt, zal het ook sneller anderen vertrouwen. Kinderen kunnen een negatief zelfbeeld hebben, wat kan leiden tot verveling en negatief gedrag. Het kind zal zich voordoen als een uitgebalanceerde persoon of trekt zich terug in zichzelf uit angst afgewezen te worden. Een persoon met een gering gevoel van eigenwaarde ziet weinig bij zichzelf om trots op te zijn. Een gezond gevoel van eigenwaarde is volgens Hasselt-Mooy belangrijk om goed voor jezelf op te kunnen komen, kritisch naar je zelf te kunnen kijken, je niet snel bedreigd te laten voelen door gevoelens en gedachten van een ander, open kunnen staan voor gevoelens en gedachten van een ander en om kunnen gaan met het verschil in gedachten, mening en gevoelens tussen jezelf en een ander. Pope e.a. (1989) beschrijven in hun boek 'Werken aan het gevoel van eigenwaarde' het onderscheid tussen het gevoel van eigenwaarde en het begrip zelfbeeld.

"Het zelfbeeld is de som van eigenschappen waarmee iemand zichzelf beschrijft. Een kind kan zichzelf zien als een goed voetballertje, als het vriendje van Jan, als iemand die dol is op science-fiction, als een doorsnee leerling – dit zijn de componenten van zijn zelfbeeld. Het gevoel van eigenwaarde is de beoordeling van de informatie uit dat zelfbeeld, en is afgeleid van de gevoelens die het kind heeft over alles wat hij is. [...] het gevoel van eigenwaarde dat een individu heeft, is gebaseerd op een combinatie van objectieve informatie over zichzelf en subjectieve beoordeling van die informatie." (Pope e.a., 1989, 5-6)

Volgens deze schrijvers kun je het gevoel van eigenwaarde bij kinderen op vijf gebieden bekijken. Allereerst is er het gevoel van eigenwaarde op sociaal gebied. Het gaat hierbij om gevoelens van een kind over zichzelf in relatie tot anderen. Ten tweede kan er gekeken worden naar het gebied leren. Het gaat hier om hoe het kind zichzelf beoordeeld als leerling. Het derde gebied betreft het familiegevoel. Het familiegevoel weerspiegelt iemands gevoelens over zichzelf als lid van zijn familie. Op het gebied van het lichaamsbeeld, het vierde gebied, gaat het om het gevoel van eigenwaarde van een kind gebaseerd op zijn voldoening over zijn uiterlijk en de manier waarop zijn lichaam werkt. Het laatste gebied behelst het globale gevoel van eigenwaarde. Het gaat om een meer algemene waardering van zichzelf. Dit komt neer op gedachten als "ik mag er best wezen" en "ik vind de meeste dingen van mezelf leuk".

Van Hasselt-Mooy (2002) noemt in haar boeken meerdere aspecten op die een rol spelen bij de ontwikkeling van een positief zelfbeeld en het gevoel van eigenwaarde. Zo noemt zij verbondenheid, ontwikkeling, succes en bekwaamheid, onafhankelijkheid en individuele vrijheid, respect en onzelfzuchtigheid. Het zijn allemaal aspecten die kinderen succeservaringen laten opdoen en die het kind erkenning geven, wat belangrijk is om het kind een positief gevoel te geven.

Schiet (2005) geeft aan dat het belangrijk is dat een kind weet wat er van hem gewaardeerd wordt en ook weet wat er niet zo leuk van hem gevonden wordt. Des te meer positieve reacties een kind krijgt, des te positiever het zelfbeeld is. Hetzelfde geldt voor negatieve reacties en een negatief zelfbeeld.

1.3 Samenvatting

In dit hoofdstuk werd eerst uitgelegd wat emo is. Emo staat voor emoties. Al op jonge leeftijd begint de ontwikkeling van emoties. Kinderen tonen vrij gemakkelijk hun emoties, wat ze ook weer snel afleren. Volwassenen vinden de emoties van kinderen vaak pijnlijk en hinderlijk. De volwassenen hebben geen geduld of hebben geen tijd om in te gaan op de emoties. Het is echter erg belangrijk dat kinderen leren om hun emoties te uiten. Kinderen moeten emoties leren herkennen, erkennen en accepteren om ze vervolgens los te kunnen laten. Als gevoelens worden onderdrukt kunnen kinderen hier later schade van ondervinden. Als kinderen hun eigen emoties kennen, kunnen ze zich ook leren inleven in de ander. En als een kind zijn emoties goed kan uiten, zal hij een sterker gevoel van eigenwaarde hebben.

Hierna zijn de vier basisemoties bedroefd, bang, boos en blij toegelicht. Voor al deze emoties geldt dat het belangrijk is dat het kind de kans krijgt om zijn emoties te ontladen en dat de emoties van het kind gerespecteerd worden.

Vervolgens werd ego beschreven. Ego betekent zelfbeeld, oftewel het beeld van het kind over hoe hij zichzelf ziet en voelt. Als een kind zich op sociaal gebied, leergebied, lichaamsgebied en familiegebied goed voelt, kan er gesproken worden van een sterk gevoel van eigenwaarde. Het kind kan dan goed voor zichzelf opkomen en kritisch naar zichzelf kijken. Ook ten opzichte van anderen is er sprake van een sterk gevoel van eigenwaarde. Zo voelt het kind zich niet snel bedreigd door gevoelens en gedachten van een ander en staat het kind open voor deze gevoelens en gedachten. Verder kan het kind dan omgaan met het verschil in gedachten, mening en gevoelens tussen zichzelf en een ander. Een negatief zelfbeeld kan leiden tot verveling en negatief gedrag. Het kind zal zich voordoen als een uitgebalanceerde persoon of trekt zich terug in zichzelf uit angst afgewezen te worden. Een persoon met een gering gevoel van eigenwaarde ziet weinig bij zichzelf om trots op te zijn.

2. Omschrijving daghulp jonge jeugd

Dit hoofdstuk bevat een beschrijving van de daghulp jonge jeugd. Eerst wordt de semi-residentiële hulpverlening in brede zin beschreven. Vervolgens wordt er ingegaan op het onderdeel daghulp jonge jeugd. Hieronder vallen de voorzieningen waar dit onderzoek op is gericht. Een beschrijving van de geschiedenis van de daghulp jonge jeugd wordt gevolgd door de huidige hulpverleningsvorm.

Vervolgens wordt er ingegaan op de doelgroep van de daghulp voorzieningen van Jeugdformaat en haar specifieke hulpvraag. Dan wordt het probleemgedrag behandeld. Er wordt hierbij vanuit de literatuur gekeken naar gedragsproblemen, sociaal-emotionele problemen en een gebrek aan sociale vaardigheden.

Ook bevat dit hoofdstuk een specifiekere beschrijving van de daghulp jonge jeugd voorzieningen, zoals die er binnen Stichting Jeugdformaat uitzien. Er wordt ingegaan op de samenstelling van het team, de visie die zij hanteren en hoe een dag op deze daghulp eruit ziet. Hierbij worden ook de methoden en werkwijzen, die gebruikt worden, beschreven.

Hierna volgt een uitleg over wat programmatisch werken inhoudt en hoe dit wordt toegepast op de daghulp voorzieningen.

Tenslotte beschrijft dit hoofdstuk trainingen en programma's. Er wordt ingegaan op de programma's die gebruikt worden op de groepen en de tevredenheid van de pedagogisch medewerkers daarover.

2.1 De semi-residentiële hulpverlening

Een beschrijving van de semi-residentiële hulpverlening, geciteerd uit het boek 'Ambulante Jeugdzorg; een overzicht':

"Bij dit soort hulpverlening verblijft het kind of de jongere overdag meestal in een instelling, maar het blijft wonen in de oorspronkelijke woonsituatie. Het kind gaat bijvoorbeeld gewoon naar school, als de schooldag afgelopen is, verblijft het kind op een Boddaertcentrum en 's avonds gaat het naar huis. Voorbeelden van semi-residentiële centra zijn: Medische kleuterdagverblijven, Boddaertcentra." (Zandberg en Van Nieuwland , 1998, 11)

De twee schrijvers benadrukken in hun boek dat het geïndiceerde hulpverlening betreft. Het is geen vrij toegankelijke hulpverlening, kinderen moeten eerst aangemeld zijn bij Bureau Jeugdzorg. Pas als er door Bureau Jeugdzorg een indicatie wordt afgegeven kunnen de kinderen ingeschreven worden op een semi-residentiële hulpverleningsinstelling. De semi-residentiële hulpverlening is vrijwillig. Als ouders de hulpverlening weigeren, kan hen niet verplicht worden het kind toch aan te melden bij de daghulp. Anders is het wanneer een kind onder toezicht staat. De gezinsvoogd beslist in een dergelijke situatie of het kind wel of niet naar de daghulp moet gaan.

2.2 De daghulp jonge jeugd

De daghulp jonge jeugd in het verleden

Van Dijk (2003) beschrijft wat de oprichtster van de Boddaertcentra, Elisabeth Boddaert, met deze vorm van hulpverlening wilde bereiken. Elisabeth Boddaert ving kinderen

buiten schooltijd op om zo te voorkomen dat zij bloot werden gesteld aan de verleiding van criminaliteit. Het Boddaertcentrum was bedoeld om ouders te helpen bij de opvoeding van hun kind wanneer deze daar op dat moment zelf gedeeltelijk of helemaal niet toe in staat waren. Het was een maatschappij in het klein met regels waaraan de kinderen zich moest houden. Dit zou volgens Elisabeth leiden tot zelfbeheersing waardoor het kind beter in staat zal zijn goed te functioneren in de echte maatschappij. Volwassenen fungeerden als positief persoonlijk voorbeeld en moesten niet gezien worden als personen voor wie de kinderen bang hoefde te zijn.

De daghulp jonge jeugd in het heden

Het Boddaertcentrum is de voorganger van de daghulp jonge jeugd zoals wij die nu kennen. Pas sinds het jaar 2006 is de naam Boddaertcentrum vervangen door de naam daghulp jonge jeugd. De daghulp jonge jeugd bestaat uit twee onderdelen, namelijk het Medisch Kinderdagverblijf en het Boddaertcentrum. De doelgroep van een Medisch Kinderdagverblijf zijn kinderen van nul tot zeven jaar. Naar een Boddaertcentrum komen kinderen in de leeftijd van zes tot twaalf jaar. Dit onderzoek is alleen op het Boddaertcentrum gericht. Er zal in de rest van dit verslag geschreven worden over de daghulp jonge jeugd, waarmee dus alleen een Boddaertcentrum wordt bedoeld en geen Medisch Kinderdagverblijf.

De huidige uitgangspunten van de daghulp voorzieningen lijken voor een groot deel nog steeds op de doelstelling van oprichtster Elisabeth Boddaert en zijn als volgt:

1. De daghulp biedt naschoolse dagopname;
2. Het is empowerment georiënteerd;
3. Het is gericht op kind en zijn sociale context;
4. Het kind bezoekt een leergroep;
5. De begeleiding van ouders is onlosmakelijk verbonden met de hulp aan het kind;
6. Aan de hulpverlening is een multidisciplinair team verbonden.

Bij de daghulp voorzieningen staat voorop dat kinderen niet uit hun eigen omgeving worden weggehaald. *“De kern van hun bestaan ligt bij de ouders, ook als deze tijdelijk hun pedagogische taak niet volledig waar kunnen maken”.* (Van Dijk, 2003,128)

Doordat kinderen niet volledig uit huis worden geplaatst zoals bij andere vormen van hulpverlening binnen de jeugdzorg soms het geval is, zal er minder sprake zijn van een terugval in het oude gedrag wanneer kinderen weer volledig teruggaan naar hun oude omgeving. Het idee van deze vorm van hulpverlening is dat de omgeving met het kind mee verandert. Van Dijk schrijft dat de drie elementen; het belang van het kind, de hulpvraag van ouders en de deskundige elkaar neigen af te stoten. Belangrijk is deze elementen met elkaar te verbinden.

Van Dijk schrijft dat de aanwezigheid van de leergroep steeds minder belangrijk wordt gevonden. Er vindt een verandering plaats binnen de daghulp voorzieningen. De nadruk ligt op kortdurende hulp, men wil steeds gericht werken aan de precieze hulpvraag van de cliënten. Daarom worden er steeds meer trainingen aangeboden. Daarbij kan gedacht worden aan sociale vaardigheidstrainingen, cursussen emotieherkenning, sociale cognitietrainingen en anger-controlcursussen. Sommige trainingen worden binnen de leergroep ingebouwd, anderen worden apart aangeboden buiten de groep. *De behoefte aan aanvullingen komt voort uit het idee dat het basisaanbod van het groepswork onvoldoende effectief is en dat het nadrukkelijk aanbieden van trainingsonderdelen het behandelingseffect vergroot.”* (Van Dijk, 2003, 117)

Van Dijk is van mening dat naast het aanbieden van trainingen de leergroep van belang blijft. Zijn mening is in tegenstelling tot die van anderen, die de leergroep door de komst

van trainingen als overbodig beschouwen. De leergroep is een goede plek om nieuw gedrag aan te leren en te oefenen. Ook leert het kind wat volwassenen voor hem kunnen betekenen. Er wordt een emotioneel bevredigende relatie aangeboden met volwassenen waarmee het kind zich kan identificeren.

Er komt naar voren dat de leergroep noodzakelijk is voor kinderen om het geleerde gedrag in de praktijk te oefenen. Het zou een te grote stap zijn als de kinderen dit gelijk in de werkelijke wereld moeten gaan toepassen. De leergroep is een belangrijke tussenstap voor de kinderen. Het is een veilige plek, waar alle kinderen iets te leren hebben en zij dus allemaal aan het oefenen zijn. Fouten maken mag op de leergroep (en dat mag niet in de echte maatschappij) en van fouten kan men leren. Het aanbieden van trainingen bevat ook voordelen. Een goede combinatie van zowel leefgroep als het aanbieden van doelgerichte trainingen kan de optimale hulp bieden.

2.3 De doelgroep en haar hulpvraag

Beschrijving van de doelgroep en haar hulpvraag

Uit de interviews met de pedagogisch medewerkers en de leidinggevende komt naar voren dat de cliëntengroep van de daghulp voorzieningen jonge jeugd zeer divers is. Het betreft jongens en meisjes tussen de zes en twaalf jaar en hun ouders. De ouders en kinderen kampen vaak met veel verschillende problemen, er is vaak sprake van multiprobleem gezinnen.

De ouders hebben moeilijkheden om de greep op de opvoeding te houden. Ze hebben moeite met onder andere grenzen stellen of structuur aanbrengen.

Hulpvragen die ouders hebben zijn vaak nog ongenueanceerd. Het kunnen vragen zijn als 'Help mij bij de opvoeding van mijn kind'. Dit soort hulpvragen worden dan met behulp van de ambulant hulpverlener eerst concreter gemaakt. Hulpvragen die dan naar voren komen zijn bijvoorbeeld: 'Hoe bied ik regels en structuur aan mijn kind?', 'Hoe leer ik mijn kind luisteren' en 'Hoe kan ik omgaan met de ADHD van mijn kind?'.

Bij de kinderen is regelmatig sprake van sociaal-emotionele of gedragsproblemen. Ze vertonen extreem gedrag, zijn heel druk en opstandig of juist passief en teruggetrokken en hebben moeite met normen, regels en gezag. Er is een onderscheid te maken tussen problematiek vanuit het kind zelf (neurologisch) en problematiek ontstaan door de omgeving van het kind. Ook kan er sprake zijn van een combinatie hiervan.

Het gebrek aan bepaalde vaardigheden bij deze kinderen kunnen door verscheidene problemen en stoornissen veroorzaakt worden. Het zijn stoornissen als ADHD (hyperactiviteit, bewegelijkheid, concentratiestoornissen), leerstoornissen, zwakbegaafdheid, ODD (oppositional stoornissen), autisme (pervasieve ontwikkelingsstoornis) en hechtingsproblematiek. Voorbeelden van problemen zijn seksueel misbruik en huiselijk geweld. De problemen kunnen ontstaan of verergeren door omgevingsfactoren, zoals gescheiden ouders, ouders die samen veel problemen hebben, alleenstaande ouders, slechte huisvesting, schulden en werkloosheid van de ouders.

Door de verscheidenheid in de problematiek bij de kinderen lopen hun hulpvragen uiteen. 'Het leren omgaan met gezag' is een hulpvraag die naar voren komt in de interviews. Er zijn veel hulpvragen rondom sociale vaardigheden. Je kunt daarbij denken aan: 'Hoe maak ik contact met leeftijdsgenootjes en hoe onderhoud ik deze contacten?'. Ook zijn er veel hulpvragen over het uiten van emoties en het versterken van het zelfvertrouwen. Tenslotte kan het zo zijn dat de problematiek van het kind duidelijk gesteld moet worden. In dergelijke gevallen is er sprake van een observatieplaatsing.

Het kind zal door de pedagogisch medewerkers worden geobserveerd aan de hand van een diagnostiek vraag.

Het belang van het betrekken van het gezin

Zowel het kind als de ouders krijgen hulp. Ouders moeten om meerdere redenen betrokken worden bij de hulpverlening. In de vorige paragraaf is beschreven dat ouders een rol kunnen spelen in de problemen die worden ervaren. Het kind zal hulp krijgen op de daghulp, maar ook ouders zullen nieuw gedrag moeten aanleren. Daarnaast zullen ouders hun kind moeten begeleiden en ondersteunen om het aangeleerde gedrag ook in de praktijk (thuis) te oefenen. Als hier geen ruimte voor wordt gegeven, zal het kind het nieuwe gedrag snel weer vergeten.

Meerdere schrijvers, namelijk Festen en Verburg (2003), Herbert (1999) en Faber en Steensma (1992), benadrukken het belang van ouderparticipatie. Deze schrijvers geven aan dat het vraaggerichte hulpverlening betreft. De hulp wordt in belangrijke mate door ouders en het kind bepaald, doordat kinderen tot de leeftijd van twaalf jaar samen met de ouders het cliëntsysteem vormen.

Ouders hebben een voorbeeldfunctie als het gaat om aanleren van sociale vaardigheden. Kinderen die in een betrekkelijk isolement opgroeien, lopen de kans weinig sociale vaardigheden op te doen. Bovendien komt het gebrek aan sociale vaardigheden, waarmee veel kinderen op de daghulp kampen, onder andere voort uit moeizame relaties met volwassenen. Een goede relatie met volwassenen leert het kind de weg in zijn sociale omgeving, het leert het kind hoe hij emotionele relaties aan kan gaan.

Naast het belang van het kijken naar het gezin waaruit het kind komt, is het ook belangrijk dat er naar de rest van de omgeving rondom een kind gekeken wordt. Van der Ploeg (1996) en Tilanus (1994) geven aan dat er vier belangrijke aspecten zijn die van invloed zijn op de problematiek van het kind. Dit zijn het gezin, de maatschappij, sociale steun en ingrijpende gebeurtenissen.

2.4 Probleemgedrag

Onder probleemgedrag wordt gedrag verstaan dat door *“personen in de omgeving van een jeugdige (ouders, leraren, vrienden, alsmede de leden en vertegenwoordigers van de samenleving) of door het kind zelf als problematisch wordt ervaren of beoordeeld”* (Van der Ploeg en Scholte, 1990, 18).

Zandberg en Van Nieuwland (1998) leggen dit probleemgedrag verder uit. Zij geven aan dat er een onderscheid kan worden gemaakt tussen externaliserend gedrag en internaliserend gedrag. Bij externaliserend gedrag gaat het om gedrag dat consequenties heeft voor de buitenwereld. Voorbeelden van dit gedrag zijn: agressie, hyperactiviteit impulsiviteit, liegen, stelen, weglopen en ongehoorzaamheid.

Er kan bij probleemgedrag ook sprake kan zijn van internaliserend gedrag. Het gaat hierbij om gedrag dat vooral vervelend is voor de persoon zelf. Er kan gedacht worden aan: sociale angst, depressie, teruggetrokken gedrag, verlegenheid, gevoelens van eenzaamheid, bijzondere angsten en huilen.

In de beschrijving van de doelgroep en haar hulpvraag kwam naar voren dat bij de kinderen die de daghulp voorzieningen bezoeken vaak sprake is van gedragsproblemen en sociaal-emotionele problemen. Ook kampen de kinderen die de daghulp bezoeken vaak met een gebrek aan sociale vaardigheden. Deze verschillende problemen zullen hieronder nader toegelicht worden.

Gedragsproblemen

Veel kinderen die de daghulp voorzieningen bezoeken hebben gedragsproblemen. Gedragproblemen worden door de schrijvers Herbert (1998), Zandberg en Van Nieuwland (1998) en Drs. Ringrose & Drs. Nijenhuis (1986) onderverdeeld in agressie, ongehoorzaamheid en hyperkinetische verschijnselen.

Het niet kunnen hanteren van de agressie is een voorkomende hulpvraag bij de cliënten van de daghulp voorzieningen jonge jeugd. Deze problematiek uit zich bij de kinderen op verschillende manieren. Het kunnen woede-uitbarstingen zijn, in de vorm van fysieke of verbale agressie gericht op een persoon. Het kan ook vernielzucht betreffen, gericht op voorwerpen en materialen in de omgeving.

Ongehoorzaamheid is eveneens een voorkomend gedragsprobleem bij de doelgroep van dit onderzoek. Het zijn vaak de ouders en de omgeving van het kind die het meest tegen deze vorm aanlopen.

Hyperkinetische verschijnselen zijn verschijnselen als overmatige activiteit, gebrekkige concentratie, impulsiviteit. En ook deze vormen van gedragsproblemen komt men bij daghulp voorzieningen jonge jeugd tegen. Het gedrag is storend voor de omgeving van het kind en extra opvallend in het onderwijs. Leerkrachten geven aan problemen te ondervinden met de kinderen door het gebrek aan zelfcontrole bij deze kinderen. Er is vaak sprake van een falend inlevingsvermogen en het zich niet kunnen verplaatsen in een ander.

Sociaal-emotionele problemen

Andere hulpvragen van de cliënten van de daghulp voorzieningen zijn te vinden rondom sociaal-emotionele problemen. Hieronder vallen volgens Zandberg en Van Nieuwland (1998) en Drs. Ringrose & Drs. Nijenhuis (1986) depressiviteit, minderwaardigheidsgevoelens, sociale terugtrekking, verlegenheid, overgevoeligheid, angsten en fobieën. Het betreft kinderen die problemen ervaren in de omgang met leeftijdsgenootjes. De kinderen komen niet goed voor zichzelf op of zijn juist te luidruchtig, waardoor ze gepest worden en in ruzies terechtkomen.

Van Dijk (2003) benadrukt nog de frustraties waarmee de kinderen dagelijks te maken hebben. Kinderen met sociaal-emotionele problemen voldoen over het algemeen niet aan wensen of eisen die volwassenen aan hen stellen.

Een gebrek aan sociale vaardigheden

Een gebrek aan sociale vaardigheden vloeit vaak voort uit de hierboven beschreven gedragsproblemen en sociaal-emotionele problemen. Het betreft *“sociale vaardigheden die we nodig hebben als we in contact komen met mensen die we niet kennen, een gesprek willen beginnen, kennissen en vrienden willen maken en aansluiting bij een groep willen vinden”* (Herbert, 1999).

Herbert (1999) beschrijft sociaal vaardige kinderen als kinderen die in staat zijn problemen op te lossen. Deze kinderen kunnen een probleem signaleren, ze kunnen bedenken hoe ze zouden kunnen handelen, welk gedrag ze zouden kunnen laten zien en welke gevolgen dit gedrag zal hebben. Kinderen die gebrek hebben aan sociale vaardigheden vertonen vaak teruggetrokkenheid, verlegenheid en isolement, maar het kan ook gaan om agressie en antisociaal gedrag. Deze kinderen kunnen vaak de gevolgen van hun oplossingen in conflictsituaties niet overzien. Ze reageren impulsief en denken niet na over een mogelijke niet-agressieve oplossing. Dergelijk gedrag leidt tot negatieve effecten op de leerprestaties, de psychische gezondheid, het gedrag op school en het gevoel van welbevinden van een kind. Maar ook heeft het effect op de

relatie van het kind met leeftijdsgenoten en volwassenen. Een gebrek aan sociale vaardigheden maakt het kind vatbaarder voor delinquent gedrag.

In het volgende citaat beschrijft Van Dijk (2003) duidelijk hoe de problematiek van de kinderen zich kan uiten en dat de verschillende problematiek kan samenhangen:

“Elke ervaren groepsleider weet dat ook deze kinderen op een of andere manier hun problematiek uiten. Ze doen dit via een gedrag met vele symptomen. Dit kunnen zowel woede-uitbarstingen zijn, als afwijzing van elk contact. Kritische incidenten – zoals weglopen of stukmaken van eigen of andermans bezit – zijn soms de enig beschikbare uitlaatkleppen. We merken vaak ook een dysfore, depressieve of vijandige stemming op. Op andere momenten zal de individuele problematiek zich uiten in eet- of slaapstoornissen, ontlastingsproblemen of psychosomatische klachten. Het moeilijkst voor deze kinderen is uitspreken wat hun eigenlijk dwarszit. Soms is dit gedeeltelijk te wijten aan een uitdrukkelijk of vermeend verbod van de ouders. Meestal betreft het manifeste relatieproblematiek. Het is alsof het kind ervan uitgaat dat we ons helemaal niet om hem bekommeren.” (Van Dijk, 2003, 133 en 134)

2.5 De daghulp voorzieningen jonge jeugd binnen Jeugdformaat

Binnen Jeugdformaat bestaan er vier daghulp voorzieningen waar semi-residentiële hulpverlening wordt verleend aan kinderen tussen de zes en twaalf jaar. Het zijn de volgende locaties:

- Daghulp Julianalaan in Delft, met acht capaciteitsplaatsen;
- Daghulp Willem Alexanderplantsoen in Zoetermeer, met zeventien capaciteitsplaatsen;
- Daghulp Van Swietenstraat in Den Haag, met achttien capaciteitsplaatsen;
- Daghulp Goudsmidsgaarde in Den Haag, met eveneens achttien capaciteitsplaatsen.

Deze vier locaties zijn de daghulp voorzieningen binnen Jeugdformaat waarvoor het onderzoek is verricht.

Door middel van interviews is geprobeerd na te gaan hoe de gang van zaken is op deze verschillende locaties.

Teambeschrijving

Wanneer er gesproken wordt over het team van de daghulp voorzieningen gaat het over een multidisciplinair team.

Het basisteam wordt gevormd door de pedagogisch medewerkers. Op iedere daghulp voorziening zijn per groep twee tot drie pedagogisch medewerkers werkzaam. De pedagogisch medewerkers hebben taken die verbonden zijn aan hun mentorschappen, het groepswerk of overige taken.

Hun takenpakket ziet er als volgt uit:

- Gesprekken voeren met de eigen mentorkinderen
- Het onderhouden van contact met de ouders
- Onderhouden van contact met de school
- Het schrijven van verslagen en het formuleren van leerdoelen
- Besprekingen voeren met ouders, ambulant hulpverleners en eventueel andere disciplines

- Het voorbereiden van de dag
- Het begeleiden, ondersteunen en stimuleren van de kinderen bij het oefenen met hun leerdoelen, omgaan met conflicten en groepsprocessen
- Het bieden van structuur
- De kas opmaken
- Materiaal kopen
- Stagiaires begeleiden

Naast dit basisteam zijn er ook een kok en een schoonmaker aanwezig op de daghulp voorzieningen.

Aan de verschillende daghulp voorzieningen is een leidinggevende verbonden. Hij/zij is fysiek niet aanwezig. De leidinggevende is eindverantwoordelijke voor zowel de inhoud van de behandeling als voor personeelsbeleid, onderhoud gebouwen en financiën. Verder heeft Jeugdformaat allerlei disciplines in huis die op afstand aan de daghulp voorzieningen verbonden zijn. Zo zijn er gedragswetenschappers en ambulant hulpverleners. De gedragswetenschapper wordt ingeroepen als er vragen zijn over bepaalde gedragingen. Bijvoorbeeld wanneer er gedacht wordt aan een autisme verwante stoornis. Aan ieder gezin is een ambulant hulpverlener verbonden. De pedagogisch medewerkers hebben hier regelmatig contact mee. Ook zijn zij aanwezig bij de startbespreking op de leergroep en bij tussentijdse evaluaties.

Visie

In de interviews hebben is de vraag gesteld met welke visie er op een daghulp gewerkt wordt. Één medewerker geeft aan dat er geen specifieke visie aangehouden wordt. Drie andere medewerkers geven aan niet goed op de hoogte te zijn van de visie zoals die binnen Jeugdformaat gehanteerd wordt.

Hoewel de pedagogisch medewerkers veelal niet op de hoogte waren van de visie van Jeugdformaat, komen hun eigen visies allemaal neer op een systeemgerichte aanpak. Betrokkenheid van het systeem, een zelfde aanpak zal leiden tot het beklijven van het nieuw aangeleerde gedrag van het kind. Het wordt belangrijk gevonden dat het kind niet uit zijn omgeving gehaald wordt maar juist daar nieuw gedrag aanleert. Ouders krijgen tips en handvatten om de opvoedingsvaardigheden te versterken en kinderen leren nieuw gedrag aan waarbij uitgegaan wordt van een positieve benadering.

De visie van Jeugdformaat vormt een basis voor de persoonlijke visies van de pedagogisch medewerkers. Deze visie is als volgt:

“Jeugdformaat kan en wil op deskundige wijze ondersteunen bij opvoeden en opgroeien in situaties waarin belemmeringen plaatsvinden en gaat daarbij uit van het fundamentele recht van ieder kind op ontwikkeling.”

(Anoniem. *Stichting Jeugdformaat, organisatie voor jeugdhulpverlening*. URL: www.jeugdformaat.nl. Beschikbaar: 10-02-2007.)

Beschrijving van de daghulp voorzieningen

In de interviews is de pedagogisch medewerkers gevraagd hoe zij hun werkplek zouden omschrijven. Hieruit kwam de volgende informatie naar voren.

De kinderen die de daghulp bezoeken komen vaak uit multiprobleem gezinnen. Ze hebben vaak problemen met samenspelen, agressie/emotie regulatie of hebben een negatief zelfbeeld. Er wordt gesproken over dagbehandeling. De kinderen komen minimaal drie dagen naar de daghulp voorziening. Ze komen na schooltijd en gaan na het eten weer naar huis. In de tijd daartussen wordt de kinderen een programma

geboden, er worden leermomenten gecreëerd en er wordt een duidelijke structuur aangeboden.

Spelenderwijs leren is aan de orde van de dag. Tijdens de activiteiten die de kinderen ondernemen ontstaan voor hen moeilijke situaties zoals omgaan met conflicten, verliezen en delen met een ander. De groepsleiding begeleidt de kinderen hierbij. Naast het vrij spelen wordt er ook met thema's gewerkt. Er wordt dan met de groep een activiteit gedaan met actuele thema's, zoals pesten, samenwerken, conflicten oplossen en complimenten geven.

Ouders worden bij hun vragen ondersteund en er vindt afstemming plaats met de ambulant hulpverlener.

Dagomschrijving

Een week ziet er bij alle daghulp voorzieningen ongeveer als volgt uit. De maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag zien er hetzelfde uit. De kinderen worden vanuit school, tussen drie en vier uur, verwacht en vertrekken weer tussen zes en zeven uur. De woensdag ziet er bij alle daghulp voorzieningen anders uit, omdat de kinderen dan tussen twaalf en één uur naar de daghulp komen. Normaal gesproken dineren de kinderen op de daghulp, maar op de woensdag luncht men gezamenlijk.

Over het algemeen komt de dagindeling bij de verschillende daghulp voorzieningen overeen. Als de kinderen binnenkomen, krijgen ze wat te drinken, fruit en een koekje. Op de ene voorziening gebeurt dit met de hele groep tegelijk en op de andere voorziening gebeurt dit met ieder kind individueel. Vervolgens mogen de kinderen gaan spelen. Rond vier uur begint men met het programma van die dag. Dit programma kan bestaan uit het behandelen van een bepaald thema met de hele groep of in subgroepjes. Er kan gekozen worden de kinderen zelf te laten onderhandelen met een ander kind over wat ze willen gaan doen, of er wordt door de groepsleiding een indeling gemaakt; wie met wie speelt en met wat. Ook worden er groepsactiviteiten aangeboden of worden er op sommige daghulp voorzieningen trainingen gegeven.

Na dit programma gaan alle kinderen op de bank of in de zithoek een boek lezen. Ze mogen om de beurt hun handen wassen of even naar de wc. Vervolgens wordt er gegeten. Na het eten mogen de kinderen nog even spelen en worden ze opgehaald door hun ouders of een taxi.

De kinderen op de daghulp werken met leerdoelen op de groep. Aan het eind van de dag wordt door de pedagogisch medewerkers met de kinderen besproken hoe het kind die dag aan zijn leerdoel heeft gewerkt.

Methoden en werkwijzen

Van Dijk (2003) beschrijft in zijn boek de verschillende werkwijzen en methoden die op de daghulp voorzieningen ingezet kunnen worden. Zo geeft hij aan dat het gedragsmodel, het systematische model en het psychodynamische model bruikbare inzichten kunnen opleveren.

Reinforcement, modeling en identificatie zijn verschillende vormen van leren die op de daghulp voorzieningen aan bod komen. Er wordt met beloningssystemen gewerkt. Hierbij kan worden gedacht aan materiële versterkers, zoals stickers en aan sociale beloningen, zoals complimenten.

Bij de daghulp voorzieningen is sprake van vraaggerichte hulpverlening. Dit houdt in dat er in de afstemming tussen cliënt en hulpverlener dicht bij de hulpvrager gebleven wordt. Naast het vraaggericht werken is ook het doelgericht werken door middel van leerdoelen een terugkerende werkwijze.

Meerdere medewerkers van Jeugdformaat geven aan dat er niet vanuit één specifieke methodiek wordt gewerkt. Andere pedagogisch medewerkers benoemen wel één

specifieke methode waar zij gebruik van maken. Deze meest voorkomende methode op de daghulp jonge jeugd is het competentiemodel. Het competentiemodel houdt in dat men het positieve gedrag van een kind bekrachtigt en benadrukt, en het negatieve gedrag zoveel mogelijk negeert.

Naast het competentiemodel wordt ook het programmatisch werken als gebruikte methode genoemd. Bij het programmatisch werken worden er programma's aangeboden die ingaan op een specifieke hulpvraag van het kind.

2.6 Programmatisch werken

Het programmatisch werken op de groep

De doelstelling van dit onderzoek is om een emo/egoprogramma te ontwikkelen, dat aansluit op het programmatisch werken op de groep. Om dat te kunnen bewerkstelligen is het belangrijk om eerst een beeld te hebben van het programmatisch werken op de groep. Vandaar de vraag aan de leidinggevende om het programmatisch werken te omschrijven. Uit het antwoord van de leidinggevende werd duidelijk dat het programmatisch werken op de daghulp voorzieningen nog volop in ontwikkeling is. De ene daghulp voorziening is wat verder in die ontwikkeling dan de andere.

Volgens de leidinggevende is het programmatisch werken het door middel van programma's doelgericht behandelen van bepaalde ontwikkelingsgebieden.

Het programmatisch werken moet er voor zorgen dat het werken aan specifieke hulpvragen doelgericht, meer methodisch, efficiënter en duidelijker meetbaar wordt.

Een aantal pedagogisch medewerkers geeft aan erg enthousiast te zijn over het programmatisch werken en druk bezig te zijn dit op te starten.

Andere pedagogisch medewerkers merken in deze startfase dat ze tegen een personeelstekort aanlopen, waardoor het opstarten van programma's moeilijk realiseerbaar is. Het in elkaar zetten van een programma kost de medewerkers veel tijd. Dit heeft te maken met het feit dat ze hun informatie uit allerlei (onoverzichtelijk) materiaal moeten zoeken. Het aanbieden van de programma's is een tweede obstakel waar tegen de pedagogisch medewerkers aanlopen. Er kan niet individueel met de kinderen gewerkt worden, omdat het aantal kinderen die achterblijven op de groep te groot is voor één pedagogisch medewerker. Wanneer er programma's in groepsverband aangeboden worden lijkt dit makkelijker realiseerbaar. Op de Julianalaan zijn ze daarmee gestart en zijn tot nu toe redelijk tevreden over de gang van zaken. Wel zouden ze de programma's nog doelgerichter willen inzetten, ouders meer willen betrekken en misschien ook school. Ook zijn ze nog aan het kijken hoe ze de continuïteit kunnen garanderen wanneer er bijvoorbeeld verjaardagen op de groep zijn. Het inplannen van de programma's binnen de dag- weekplanning wordt als lastig ervaren. De pedagogisch medewerkers geven aan dat het programmatisch werken zal helpen meer overzichtelijk te krijgen van waar ze aan werken. Het zou een goede meetlat voor het resultaat van het werk zijn. Ook zullen ze bewuster bezig zijn met de hulpvraag van de cliënt.

Het individueel aanbieden van programma's lijkt moeilijk te realiseren. Wel wordt er aangegeven dat het in groepsverband aanbieden van programma's makkelijker haalbaar is. Lastig is echter dat de programma's veelal ingaan op een specifieke hulpvraag die vaak niet door een hele groep gedeeld wordt.

Er wordt in dit verslag de volgende definitie gehanteerd, welke het meest overeenkomt met de beschrijvingen van de verschillende medewerkers: "Doelgericht en efficiënt werken aan de hulpvraag, door middel van het inzetten van programma's op de groep."

2.7 Samenvatting

In dit hoofdstuk is beschreven wat semi-residentiële hulpverlening inhoudt. Het betreft dagbehandelingen, waarbij kinderen maar een deel van de dag hulpverlening ontvangen. Kinderen worden niet uit huis geplaatst of uit hun omgeving gehaald, maar komen na school naar de daghulp en gaan na het avondeten weer naar huis. Voorheen heetten de daghulp voorzieningen Boddaertcentra. Het betreft systeemgerichte hulpverlening. De leefgroep is voor kinderen een veilige plek om te oefenen met het aangeleerde gedrag. De doelgroep van de daghulp voorzieningen wordt als zeer divers ervaren. De doelgroep bestaat uit kinderen tussen de zes en twaalf jaar en hun ouders. Er is vaak sprake van verschillende problematiek.

Bij de kinderen kan er sprake zijn van gedragsproblemen, sociaal-emotionele problemen, een gebrek aan sociale vaardigheden, neurologische factoren, zoals ADHD, ODD of PDD-nos en omgevingsfactoren kunnen hier een rol in spelen. Door de diversiteit in problematiek lopen de hulpvragen uiteen. Ze kunnen betrekking hebben op het samenspelen, omgaan met gezag, leren uiten van emoties, het versterken van het zelfbeeld of het leren van sociale vaardigheden. Ouders kunnen moeilijkheden hebben met het opvoeden van hun kind of met de omgang met de stoornis van hun kind. De hulpvragen van ouders hebben dan ook hierop betrekking.

Na de beschrijving van de hulpvraag werd er ingegaan op het belang van het kijken naar het gezin en de omgeving van het kind. Het betrekken van het hele gezin bij de behandeling is belangrijk, omdat het gezin vaak onderdeel uitmaakt van de problematiek en doordat ouders en kind samen het cliëntsysteem vormen. De hulpverlening is vraaggericht, wat inhoudt dat ouders en kind de hulp in belangrijke mate bepalen. Verder hebben ouders een voorbeeldfunctie. Om hun kind te kunnen begeleiden en ondersteunen zullen ze net als hun kind nieuw gedrag moeten aanleren. Bovendien beklijft het nieuw geleerde gedrag van het kind beter als het kind met dit gedrag in de praktijk (thuis, op school, in de vrije tijd) kan oefenen.

Er is dieper ingegaan op het probleemgedrag van de doelgroep van de daghulp voorzieningen jonge jeugd. Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen externaliserend gedrag en internaliserend gedrag. Bij gedragsproblemen gaat het vaak om externaliserend gedrag. Het gaat dan meestal om agressief gedrag, ongehoorzaamheid en om gedrag waarbij een gebrek aan zelfcontrole te zien is. Bij sociaal-emotionele problemen gaat het vaak om internaliserend gedrag. Het gaat om kinderen die emotioneel vaak instabiel zijn en veel frustratie ervaren. Gedrag dat deze kinderen laten zien is onder andere terugtrekgedrag, depressiviteit, angsten maar ook slaapproblemen en ontlastingsproblemen.

Verder richtte dit hoofdstuk zich op het gebrek aan sociale vaardigheden die veel kinderen van de daghulp voorzieningen hebben. Vaak vloeit dit gebrek voort uit de gedrags- of emotionele problemen die deze kinderen ervaren. Het gebrek aan sociale vaardigheden brengt moeilijkheden in het contact met leeftijdsgenootjes en volwassenen met zich mee.

Bij Stichting Jeugdformaat bestaan er vier locaties waar daghulp wordt geboden. Het team bestaat uit pedagogisch medewerkers, die samenwerken met andere disciplines als ambulant hulpverleners en gedragswetenschappers. De taken van de pedagogisch medewerkers zijn uiteenlopend en hebben betrekking op zowel groepswerk als mentorschap.

De meeste pedagogisch medewerkers zijn niet op de hoogte van de visie binnen Jeugdformaat, maar hanteren hun eigen visie. Deze visies komen wel overeen en gaan

vooral over het systeemgericht werken en het positief benaderen van kinderen. Er wordt niet alleen naar kind gekeken, maar ook naar zijn omgeving.

Na deze teambeschrijving volgde een beschrijving van zowel de dag- als de weekindeling, zoals die op de verschillende daghulp voorzieningen worden gehanteerd. De verschillen tussen de dagindelingen van de verschillende locaties hebben voornamelijk betrekking op het dagprogramma dat van vier tot vijf uur duurt. Op daghulp voorzieningen jonge jeugd wordt gewerkt volgens een vaste dagstructuur en duidelijke regels. Er wordt gebruik gemaakt van het competentiemodel waarbij de nadruk ligt op het positieve gedrag van het kind. Op de groep wordt gewerkt met leerdoelen en een beloningssysteem. Er wordt de kinderen spelenderwijs nieuw gedrag aangeleerd. Op de groepen wordt merendeels programmatisch gewerkt. Dit ziet er op elke daghulp voorziening jonge jeugd anders uit.

Sommige pedagogisch medewerkers zijn wel tevreden met deze manier van werken, maar het merendeel vindt dat er nu teveel tijd moet worden geïnvesteerd in het in elkaar zetten van de boekjes en onderdelen van trainingen uit veel verschillende mappen en trainingen. Bovendien worden veel van de programma's individueel gegeven, wat niet altijd even praktisch is op de groep of zelfs niet haalbaar. Het is lastig om, met het oog op de bezetting, tijd in te plannen om individueel met een kind aan het werkboekje te werken.

3. Emo/egoprogramma's, materialen, trainingen en activiteiten

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan programma's, materialen, trainingen en activiteiten die er op emo en ego gebied zijn. Eerst wordt er toegelicht wat er al aanwezig is op de daghulp voorzieningen van Jeugdformaat en vervolgens wordt beschreven wat er in de literatuur te vinden is aan programma's, trainingen, materialen en activiteiten.

3.1 Programma's en materialen aanwezig op de daghulp voorzieningen van Jeugdformaat

In de interviews met de pedagogisch medewerkers is de vraag gesteld met welke programma's zij momenteel werken. Hieruit kwam naar voren dat er op de daghulp voorzieningen trainingen en programma's worden gegeven. Althans, meestal betreft het onderdelen uit trainingen. De pedagogisch medewerkers gebruiken onderdelen uit trainingen om daar een opdrachtenboekje van te maken voor een kind. Het betreft ik-boekjes, emoboekjes, egoboekjes en onderwerpen uit sovatrainingen. De pedagogisch medewerkers werken met het kind individueel het boekje door. Hier staat geen vast aantal bijeenkomsten voor. Naast schrijfopdrachten zijn er ook doe- en knutselopdrachten in te vinden.

Op de Julianalaan worden sinds kort wel programma's aangeboden. Het gaat dan om kleine groepjes, van maximaal vier kinderen, die zo'n acht bijeenkomsten krijgen. De programma's gaan over emoties, samenspelen en het zelfbeeld, en worden samengesteld door de pedagogisch medewerkers zelf.

De hiervoor genoemde onderdelen en andere aanwezige materialen op de daghulp voorzieningen zullen nu per kopje worden toegelicht.

Een doos vol gevoelens

'Een doos vol gevoelens' is een set materialen en activiteitsuggesties. Bij materialen kan er gedacht worden aan prentenplaten, situatieplaatjes en vingerpoppetjes, maskers, muziekfragmenten op cd en figuren. 'De doos vol gevoelens' helpt kinderen om greep te krijgen op de complexe wereld van gevoelens en emoties in henzelf en in anderen. Er wordt uitgegaan van de vier basisgevoelens boos, bang, bedroefd en blij. De doos is bestemd voor kinderen van drie tot zeven jaar en hanteert een aantal doelen. De doos heeft als doel kinderen gevoelens beter te leren (h)erkennen, benoemen en te differentiëren. Een tweede doel is dat er bij kinderen met sociaal-emotionele problemen geleidelijk (opnieuw) een gezonde emotionele basis groeit. Tenslotte kan de doos preventief werken ten aanzien van sociaal-emotionele problemen.

Een huis vol gevoelens en axen

'Een huis vol gevoelens en axen' is een vervolgset op 'Een doos vol gevoelens'. Deze set is bedoeld voor kinderen tussen de vijf en de twaalf jaar. In 'Een huis vol gevoelens en axen' is een uitbreiding van de gevoelens te vinden. Naast de basisemoties staan er op een gevoelswaaier eenentwintig gevoelens, waaronder de gevoelens verlegen, verliefd, woedend, onrustig, jaloers en eenzaam. De doos is ook een uitbreiding door een gedragsdimensie, waarvoor de axenroos de leidraad is.

Een aantal belangrijke doelen van 'Een huis vol gevoelens en axen' zijn de volgende doelen:

- Kinderen een kader aanbieden om de verschillende gevoelens en relatiewijzen bij zichzelf en bij anderen waar te nemen, te benoemen en te begrijpen;
- Kinderen kansen bieden om te oefenen met verschillende relatiewijzen;
- kinderen een inzicht laten verwerven in verbanden tussen gevoelens en bepaald relationeel gedrag;
- Kinderen helpen om hun gevoelens op een adequate manier te uiten en moeilijke ervaringen te verwerken;
- Kinderen verbaal en non verbaal relationeel gedrag laten herkennen en leren begrijpen;
- Kinderen leren probleemoplossend te denken in een sociale context.

De set bevat gevoelsplaatjes, een beelddominospel, vertelplaten en een bijbehorend dierenbordspel. Tenslotte bevat de set nog twee grabbelhuisjes waarmee creatieve spelletjes te doen zijn en bevat het een cd met gevoelsgeladen muziekfragmenten.

Het knuffelboek

Het knuffelboek helpt kinderen hun zelfbeeld te versterken en is bedoeld voor kinderen tussen de vier en acht jaar. Het knuffelboek bestaat uit werkbladen met allerlei verschillende thema's, zoals liefde, muziek, openheid, vertrouwen, spelen en evenwicht.

Emo-map

De emo-map is bedoeld voor kinderen van vijf tot twaalf jaar, die het lastig vinden hun emoties te uiten. In de map wordt er ingegaan op de verschillende emoties die er zijn, hoe iemand zich voelt bij een bepaalde emotie en hoe dat er dan uit ziet. Deze emo-map behandelt niet alleen de eigen gevoelens van kinderen, maar ook de gevoelens van anderen. Er wordt met behulp van de map ingegaan op wat een kind leuk vindt en wat hij vervelend vindt. De emo-map bestaat uit werkbladen met vragen, maar bevat ook tekenopdrachten en doe-opdrachten. Een doe-opdracht is bijvoorbeeld de vier basisemoties proberen uit te drukken in de spiegel of op een foto. De map bevat verder knutselopdrachten en rollenspellen. Hierbij kan gedacht worden aan het maken van een kijkdoos en het naspelen van een persoon met de emotie boos. De map gaat naast geschetste situaties in op situaties die de kinderen zelf inbrengen.

Het ik-boek

Het ik-boek heeft als doel dat het kind zichzelf en zijn emoties beter leert kennen. In dit boek kan individueel en in groepjes gewerkt worden. Het is geschikt voor kinderen tussen de vijf en twaalf jaar. In het ik-boek staan vragen over het kind zelf, over zijn talenten of kwaliteiten, belangrijke dingen in het leven en over de toekomst. Ook zijn er vragen over de vier basisemoties, waar spiegelopdrachten en knutselopdrachten aan te pas komen. Verder zit er in dit boek een werkblad met situaties. Het kind moet de bijhorende emoties bij de situatie schrijven. Tenslotte zijn er in het ik-boek tips te vinden.

Mapjesopdrachten

Ieder kind heeft een eigen mapje. Hierin worden elke week door de groepsleiding opdrachten gedaan die aansluiten op de leerdoelen van het kind. Er is voor de groepsleiding zelf een grote map met de verzameling opdrachten erin. Deze zijn onderverdeeld in categorieën. Zo zijn er de categorieën sociale vaardigheden, emoties, fantasie, zelfbeeld en omgaan met agressie. De opdrachten die bij de categorieën emoties en zelfbeeld te vinden zijn, komen voor een groot deel overeen met de

werkbleden uit het ik-boek en de emo-map. De mappen zijn bedoeld voor de doelgroep van de daghulp voorzieningen en dus voor kinderen tussen de zes en twaalf jaar.

Emo/ego mappen

Bij één van de vier daghulp voorzieningen zijn vier mappen aanwezig waarin allerlei informatie en materiaal rondom emoties en het zelfbeeld te vinden zijn. De mappen hebben geen logische indeling en bevatten zowel overeenkomstige informatie als verschillende informatie. In deze mappen zijn onder andere werkbladen te vinden zoals omschreven bij het ik-boek en de emo-map, maar ook wat meer creatieve opdrachten dan de schrijfopdrachten. Naast deze werkbladen is er in deze mappen ook een uitgewerkte emo/egotraining te vinden. Er is per bijeenkomst beschreven wat er gedaan gaat worden. Er is achtergrondinformatie te vinden met betrekking tot de sociaal-emotionele ontwikkeling bij kinderen. De inhoud van deze mappen is, evenals het hiervoor beschreven materiaal, bedoeld voor de doelgroep van de daghulp voorzieningen en dus voor kinderen tussen de zes en twaalf jaar.

Het zelfbeeld groepje

Het zelfbeeld groepje is een programma waarbij een groepje kinderen acht keer bij elkaar komt. Het programma is er op gericht om het zelfbeeld van de kinderen te versterken. Het programmaboekje bevat per bijeenkomst een beschrijving. De eerste bijeenkomst heeft als onderwerp het uiterlijk, de gewoontes en de omgeving van de kinderen. In de tweede bijeenkomst staat het karakter centraal. De derde en de vierde bijeenkomst gaan over het maken van een zelfportret en een portret van een ander kind. Tijdens de vijfde bijeenkomst wordt er een bordspel gespeeld. Bij bijeenkomst zes wordt er gekeken naar de toekomst. En de zevende bijeenkomst draait om het spelen van een fantasiespel. In de laatste bijeenkomst wordt er teruggekeken op het programma.

3.2 Programma's en trainingen

Er zal nu beschreven worden wat er in de literatuur te vinden is aan programma's, trainingen en materialen. Het is afkomstig uit een bundel van TransAct. Deze bundel is een inventarisatie van preventie activiteiten en een overzicht van programma's en materialen.

Goed Gedaan Map

De doelgroep van deze map bestaat uit leerlingen van groep één tot en met acht in het basisonderwijs. De map is bedoeld als hulpmiddel bij het ontwikkelen van een planmatige aanpak, gericht op het positief beïnvloeden van het zelfbeeld, het vergroten van het zelfvertrouwen en het verbeteren van sociale contacten tussen kinderen onderling en kinderen met volwassenen.

De map bestaat uit drie onderdelen: lessuggesties voor onder-, midden- en bovenbouw, suggesties voor dramalessen rond het thema samenwerking en suggesties voor het behandelen van thema's met ouders.

Ik, jij en wij

De doelgroep van deze map bestaat uit leerlingen van groep drie tot en met acht van het reguliere basisonderwijs. Het doel van het pakket is het stimuleren van de sociale emotionele ontwikkeling van ieder kind op het gebied van zelfvertrouwen, omgaan met gevoelens en ontwikkeling van sociale vaardigheden. Het pakket bevat suggesties om de dagelijkse omgangssituaties in school en omgeving te verbeteren en informatie over

zelfvertrouwen, gevoelens, opvattingen en sociale vaardigheden. Er komen opdrachten om ouders te betrekken in voor. Er worden suggesties, om de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen te bevorderen door middel van geplande lessen en/of door in te spelen op actuele situaties, beschreven. In de lessen wordt gebruik gemaakt van verschillende materialen en lesactiviteiten, zoals verhalen, versjes, liedjes, toneelstukjes, spelcircuit in de speelzaal en rollenspelen.

Kanjertraining

De doelgroep van deze map bestaat uit kinderen van zes tot veertien jaar in het reguliere en speciaal onderwijs. De kanjertraining heeft als doel dat het individuele kind zich gesterkt voelt, meer zelfvertrouwen heeft, beter grip heeft op sociale situaties en zijn/haar gevoelens beter kan uiten. Tijdens de training wordt er gebruik gemaakt van verschillende dierfiguren. De dierfiguren zijn vergelijkingen van (kinder)gedrag, namelijk het aapje (meeloper die niks en niemand serieus neemt), het konijn (voelt zich minder waard dan anderen en is vaak bang), de pestvogel (vindt zichzelf geweldig, anderen deugen niet en hij bepaalt zelf wat hij doet) en de tijger (dit is een kanjer, het gaat om een kind dat assertief is en zich in verschillende situaties goed weet te handhaven). Door verschillende opdrachten worden kinderen zich bewust van de gedragsvormen en oefenen ze met het gedrag van de tijger.

3.3 Activiteiten

Er zal nu beschreven worden wat er in de literatuur te vinden is aan activiteiten.

Spelenderwijs

Het boek 'Spelenderwijs' van Margo Riphagen (2000) is een activiteitenboek dat uitgaat van het spelenderwijs leren omgaan met problemen. Het boek is bedoeld voor kinderen tussen de vier en twaalf jaar, die binnen semi- of residentiële hulpverleningsinstellingen verblijven. Binnen de activiteiten wordt gewerkt met expressie, lijfwerk, creativiteit, fantasie en spel. Er wordt gebruik gemaakt van verschillend materiaal. Het boek begint met activiteiten waarbij kinderen de verschillende emoties leren kennen en in zekere mate leren om deze emoties te kunnen uiten. De daarop volgende hoofdstukken zijn thematisch gerangschikt. De volgende thema's komen aan de orde: omgaan met angsten, het vergroten van de weerbaarheid, spanningen in de groep en pesten.

Als kinderen bang zijn

Gisela Preuschoff (1996) beschrijft in haar boek 'Als kinderen bang zijn' activiteiten gericht op kinderen die bang zijn. Lezen, schilderen, uitbeelden, waarnemen en fantasie worden hierbij als middel gebruikt. Het betreft sprookjes en verhalen die het kind kunnen laten inzien dat angsten bij het leven horen en die het kind uiteenlopende voorbeelden van het oplossen van moeilijkheden en het overwinnen van angsten bieden. Een volgende activiteit is schilderen en uitbeelden. Als kinderen heel erg bang zijn, uiten ze dit vroeg of laat in hun tekening. Op papier of in de omgang met was en klei kunnen angsten symbolisch uit de weg worden geruimd. Waarnemingsoefeningen en zintuigtraining worden gehanteerd vanuit het idee dat wie alert door het leven gaat en een goed gevoel over zijn eigen lichaam heeft, confrontaties aan kan en gevaren niet uit de weg hoeft te gaan. Angstige mensen zouden hun aandacht vooral beperken tot hun angst. Het zou dan goed zijn om je gezichtsveld te verruimen, je natuurlijke nieuwsgierigheid te activeren en je waarneming te trainen. Hierbij kan gedacht worden aan spelletjes met kleuren, spelletjes met klanken en geluiden, spelletjes waarbij voelen,

tasten en aanraken in de aandacht staan. Tenslotte zijn er nog activiteiten gericht op innerlijke beelden en fantasiereizen. Aangename beelden en voorstellingen kunnen bijdragen tot het verminderen van angst.

Zo wordt mijn kind zelfbewust

Ingrid Kluge en Georg Pfeifer (2001) beschrijven in hun boek 'Zo wordt mijn kind zelfbewust' verschillende activiteiten. Het boek biedt handvatten voor ouders met kinderen. De activiteiten die het boek beschrijft zijn erop gericht een kind zelfbewust te laten worden. Het gaat om zowel creatieve activiteiten en fysieke activiteiten als activiteiten waarbij gepraat en geschreven wordt. Deze verschillende activiteiten hebben veelal ieder een ander doel. Zo zijn er activiteiten die kinderen helpen een beeld te krijgen van zichzelf en hun omgeving en deze bewust te beleven. Er zijn activiteiten waarbij kinderen ontdekken wat hun eigen talenten zijn en die aan anderen leren tonen. En er zijn activiteiten die het eigen lichaam centraal stellen. Het gaat dan om het leren kennen en accepteren van het lichaam. Ook zijn er activiteiten waarbij het opbouwen van vertrouwen het doel is.

www.sociaalemotioneel.nl

Op deze site over sociaal-emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs zijn activiteiten te vinden voor de groepen vijf, zes, zeven en acht, met de thema's gevoelens en zelfvertrouwen. Deze site probeert door middel van achtergrondinformatie, ontwikkelschetsen en lessuggesties leerkrachten in het basisonderwijs onder andere te helpen bij het stimuleren van de sociaal-emotionele ontwikkeling. De site geeft in eerste instantie bij de verschillende thema's en voor de verschillende groepen een aantal vragen die gebruikt kunnen worden wanneer er gewerkt wordt met gevoelens en zelfvertrouwen bij kinderen. Naast deze vragen zijn er activiteiten uitgeschreven. Het gaat dan om rollenspellen, waarbij situaties worden uitgespeeld die voor kinderen lastig kunnen zijn. Op de site staan kringoefeningen beschreven waarbij er met elkaar gepraat wordt over bepaalde onderwerpen. En er zijn meer individuele opdrachten. Zo wordt er een suggestie gedaan om de kinderen een eigen boekje te laten maken, waarin van alles komt te staan over het kind zelf.

3.4 Samenvatting

In dit hoofdstuk is er geïnventariseerd wat er allemaal al op het gebied van emo/egoprogramma's, materialen, trainingen en activiteiten aanwezig is op de daghulp voorzieningen van Jeugdformaat is en wat er in de literatuur te vinden is. Hieruit kwam naar voren dat er op de daghulp voorzieningen trainingen en programma's worden gegeven, die bestaan uit onderdelen uit trainingen. Het betreft ik-boekjes, emoboekjes, egoboekjes en onderwerpen uit sovatrainingen. Alleen op de Julianalaan worden sinds kort wel programma's aangeboden. De materialen zijn zowel gericht op emo als op ego gebied. Er zijn een 'Een doos vol gevoelens' en 'Een huis vol gevoelens en axen' te vinden. Dit is materiaal dat is ingekocht en dat over emoties gaat. Verder zijn er verschillende zelfgemaakte boekjes, met zowel emoties als het zelfbeeld (of een combinatie hiervan) als onderwerp. Deze boekjes zijn vooral voor individueel gebruik. Tenslotte is er een map aanwezig waarin een omschrijving staat van een zelfbeeldgroepje. Hierin staan verschillende bijeenkomsten beschreven voor een programma waar meerdere kinderen aan mee kunnen doen.

Het materiaal en de trainingen uit de literatuur zijn gemaakt voor gebruik in het primair onderwijs. Zij zijn gericht op het uiten van emoties en het versterken van het zelfbeeld. Er werden ook drie boeken en een website genoemd, die activiteiten bevatten aansluitend op zowel het emo en het ego gebied.

Uit het bovenstaande valt op te merken dat de pedagogisch medewerkers al bekend zijn met onderdelen uit een eventueel emo/egoprogramma. Er zijn op zowel de daghulp voorzieningen zelf als in de literatuur verschillende materialen te vinden rond de emo en egothema's. Dit materiaal gaat echter alleen over emo of over ego. Er is niet een vast programma waarin beiden onderdelen aan bod komen en dat gericht is op een groep kinderen en programmatisch ingezet kan worden.

4. Een emo/egoprogramma en de daghulp jonge jeugd

Dit hoofdstuk beschrijft wat er onder een emo/egoprogramma wordt verstaan. De mening van de pedagogisch medewerkers wordt omschreven. Daarna komt naar voren wat het belang is van een dergelijk programma voor de daghulp jonge jeugd en wat de hulpvragen zijn van de doelgroep ten aanzien van een emo/egoprogramma. Vervolgens wordt er kort ingegaan op de rol van pedagogisch medewerkers. Tenslotte wordt per locatie van stichting Jeugdformaat beschreven wat de pedagogisch medewerkers verwachten van een emo/egoprogramma of wat zij graag anders zouden willen zien.

4.1 Wat is een emo/egoprogramma?

In de literatuur is de volgende omschrijving van een programma te vinden: *“Een programma is een samenhangend hulpaanbod voor een groep kinderen of jeugdigen die last hebben van eenzelfde probleem. De hulpverlening spreekt dan van een omschreven doelgroep. Een zorgprogramma geeft aan wat kinderen of ouders die tot deze groep behoren zoal aan zorg nodig kunnen hebben.”* (Festen en Verburg, 2003, 36)

Uit dit citaat komt helder naar voren wat er onder een programma wordt verstaan. Uit de interviews met de pedagogisch medewerkers en leidinggevende kwam naar voren wat er werd verstaan onder een emo/egoprogramma. De antwoorden kwamen vrijwel overeen.

Definitie van een emoprogramma volgens de medewerkers

De pedagogisch medewerkers van de daghulp voorzieningen jonge jeugd denken bij het woord emo aan emoties. Een emoprogramma heeft volgens hen dan ook betrekking op emoties, en dan in het bijzonder de basisemoties (boos, bang, blij, bedroefd). Zij denken aan opdrachten waarin de kinderen emoties leren kennen en vervolgens herkennen, zowel bij zichzelf als bij een ander. Ook zouden kinderen door het volgen van een emoprogramma hun gevoelens leren uiten. Het gaat om opdrachten als in de spiegel kijken, gevoelensrollenspelen, een verhaal schrijven en casussen bespreken. *“Emo is bewust stilstaan bij welke verschillende emoties heb je nu, hoe uit je die, wat zijn uitingen die adequaat zijn en welke niet?”* (M., Julianalaan)

De definitie van een egoprogramma volgens de medewerkers

De pedagogisch medewerkers van de daghulp voorzieningen jonge jeugd denken bij het woord ego aan zelfbeeld en zelfvertrouwen. Bij een egoprogramma denken zij aan opdrachten om het zelfbeeld en het zelfvertrouwen van de kinderen te versterken en de kinderen bewust laten worden van hun eigen identiteit. De kinderen moeten bijvoorbeeld vragen beantwoorden over hun hobby's, karaktereigenschappen en familie. De pedagogisch medewerkers geven aan dat er per kind gekeken moet worden of je het programma individueel aanbiedt of dat het ook in groepsverband aangeboden kan worden. Ze geven aan dat dit per kind verschillend is, maar dat het bij een onderwerp als het zelfbeeld van belang is hier goed naar te kijken. *“Ego dan denk ik aan zelfvertrouwen, in hoeverre vertrouw je op jezelf en hoe kunnen we dat versterken?”* (L., W. Alexanderplantsoen).

Combinatie van een emo- en egoprogramma

Bij het vragen naar de definitie van een emo/egoprogramma maakten alle geïnterviewden een onderscheid tussen een emo- en een egostukje. Het is echter de

bedoeling om een programma te ontwikkelen dat deze twee onderwerpen samenneemt. In hoofdstuk 1 kwam uit de literatuur naar voren dat een koppeling van emo en ego logisch en gepast is. Zodra een kind zijn emoties goed kan uiten, zal het zekerder zijn van zichzelf.

De pedagogisch medewerkers geven aan dat het vaak voorkomt dat kinderen hulpvragen hebben zowel op het gebied van emoties als het zelfbeeld. Het is dan goed om een combinatie aan te kunnen bieden. Ook komt het voor dat kinderen een hulpvraag hebben op een van de twee gebieden, dan is het handig als je alleen dat deel aan te kunnen bieden.

4.2 Het belang van een emo/egoprogramma binnen de daghulp jonge jeugd

Belang volgens de geïnterviewden

De leidinggevende is van mening dat een emo/egoprogramma voor de doelgroep van een daghulp jonge jeugd van belang is. Een emo/egoprogramma zorgt er volgens haar voor dat er op een adequate, doelgerichte en meer methodische manier ingegaan kan worden op de hulpvraag van kinderen en ouders.

Pedagogisch medewerker Ma. (Goudsmidsgaarde) geeft als belang van een emo/egoprogramma aan dat de doelen van de kinderen er beter door bereikt kunnen worden. Zij denkt dat het stukje op de groep voor sommige kinderen niet voldoende is en dat je door een programma beter kan aansluiten op de hulpvraag van zowel kind als ouders.

De pedagogisch medewerkers geven aan dat er veel kinderen zijn met een hulpvraag, gericht op datgene waar met een emo/egoprogramma aan gewerkt kan worden. Het is zelfs zo, zo vertelt bijvoorbeeld M. (Julianalaan) in haar interview, dat de hulpvragen omtrent emoties en het zelfbeeld de meest voorkomende hulpvragen zijn op een daghulp jonge jeugd. S. (W. Alexanderplantsoen) en E. (Van Swietenstraat) bevestigen dit. De leidinggevende geeft aan dat de vele hulpvragen naar een emo/egoprogramma voortkomen uit de negatieve ervaringen die de kinderen hebben opgedaan in hun omgeving.

De pedagogisch medewerkers komen verschillende problemen tegen op het gebied van emoties en het zelfbeeld. Er zijn kinderen die weinig eigenheid hebben en alleen anderen imiteren. Veel kinderen die de daghulp bezoeken hebben weinig zelfvertrouwen.

Op het gebied van emoties zijn er veel kinderen die het moeilijk vinden om hun emoties op een adequate manier te uiten. Sommige kinderen uiten ze door te gaan schoppen, slaan of schreeuwen en anderen kroppen het op. Maar ook het herkennen van emoties bij jezelf en bij een ander is iets wat voor deze kinderen lastig is.

4.3 Werkwijze van de daghulp jonge jeugd met betrekking tot een emo/egoprogramma

De rol van de pedagogisch medewerker binnen een emo/egoprogramma

De leidinggevende en de pedagogisch medewerkers E. (Van Swietenstraat), M. (Julianalaan) en S. (W. Alexanderplantsoen) denken bij de rol van pedagogisch medewerker aan het aanbieden van het programma. De pedagogisch medewerkers zetten volgens hen het emo/egoprogramma bewust in en hebben een ondersteunende

rol naar de kinderen toe. De rol die ze zullen innemen zal een centrale rol zijn, waarbij zij de groepjes indelen (rekening houdend met ieder individueel kind en de groepsgrootte) en het programma ook echt geven aan de kinderen. S. (W. Alexanderplantsoen) voegt er nog aan toe dat ze de kinderen niet alleen tijdens het programma zelf zal ondersteunen, maar ook op de groep: *“En niet alleen op de dag zelf dat die training gegeven wordt, maar de rest van de week ook herhalen voor ze. Van ‘Weet je nog, van de week? Dit is zo’n moment dat je je emoties kan noemen’. En ook als dat naar voren komt de leerdoelen op de groep daarop aansluiten, zodat ze er nog meer mee bezig zijn en het meer beklijft en eigen wordt.”*

Pedagogisch medewerker M. en Ma. (Goudsmidsgaarde) noemen begeleiden, stimuleren, activeren, motiveren, luisteren en een open houding als belangrijke competenties bij het geven van een emo/egoprogramma.

Alle pedagogisch medewerkers geven aan genoeg geschoold te zijn en zeker te weten dat ze zo’n programma kunnen geven. Ze hebben ervaring met het onderwerp vanwege het werk bij de daghulp voorzieningen, ze hebben allen de Hbo-opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening afgerond en sommigen hebben daarnaast ook nog cursussen gevolgd om sociaaltrainingen te geven. Ook de leidinggevende is van mening dat de pedagogisch medewerkers in staat zijn om een dergelijk programma te verzorgen. Wel geeft zij aan dat zij mogelijk een training moeten volgen wanneer ouders meer betrokken worden bij dergelijke trainingen. Ze noemt specifiek competenties die nodig zijn voor het geven van training aan oudergroepen, omdat dit iets is waar de pedagogisch medewerkers minder ervaring mee hebben.

Twee pedagogisch medewerkers gaven aan dat ze er voor moesten oppassen dat ze niet te therapeutisch te werk zouden gaan. Dit behoort namelijk niet tot hun werk en voor het geven van therapie zijn zij niet geschoold.

Medewerker Ma. (Goudsmidsgaarde) gaf aan dat je alert moet zijn op rolverwarring wanneer je zowel groepsleiding bent als een programma geeft. Dit kan verwarrend zijn voor kinderen.

4.4 Verwachtingen rondom een emo/egoprogramma

Locatie Willem Alexanderplantsoen te Zoetermeer

Pedagogisch medewerker L. geeft aan graag twee programmadelen te zien. Ze zou graag een kinddeel hebben en een deel voor de persoon die het programma zal geven. Ze denkt hierbij aan een soort handleiding. Ook S. geeft aan dat ze graag tips zou zien voor de pedagogisch medewerker die het programma zal aanbieden. Zij denkt dan aan tips als het nabespreken van het programma met ouders. S. geeft aan dat er duidelijke voorwaarden moeten zijn voor welke kinderen het programma bedoeld is. Hierbij moet gekeken worden op welke hulpvragen het programma aansluit en voor welke leeftijd de opdrachten geschikt zijn. L. zou graag zien dat er naast schrijfopdrachten ook meer actieve opdrachten in het programma worden opgenomen. Zij denkt dan aan creatieve opdrachten die de kinderen motiveren om op een leuke manier bezig te zijn met hun hulpvraag. Naast de vier basisemoties zou L. graag zien dat er opdrachten zijn waarbij ook naar andere emoties gekeken wordt.

Locatie Julianalaan te Delft

Pedagogisch medewerker M. zou graag een map hebben waar je opdrachten uit kan halen. Zij geeft aan dat ze nu echt alleen uit haar eigen ervaring werkt. Ze zou het handig vinden om ook materiaal van anderen te zien. Verder zou een duidelijke

onderverdeling in onderdelen handig zijn. M. is niet voor een vast programma, omdat dit niet altijd aansluit bij ieder individueel kind.

Locatie Goudsmidsgaarde te Den Haag

Pedagogisch medewerkers M. en Ma. willen graag een programma zien dat aansluit op het niveau van de kinderen voor wie het bedoelt is. M. geeft daarbij aan dat het handig zou zijn om in de opdrachten een onderscheid te maken tussen de leeftijd van zes tot acht en van negen tot twaalf jaar. Pedagogisch medewerker Ma. is ook voor een opsplitsing in leeftijden omdat tussen zes en twaalf jaar een groot verschil zit.

M. wil zowel opdrachten die je individueel kunt aanbieden als opdrachten die in groepsverband aan te bieden zijn. Verder vindt zij het belangrijk dat het duidelijk is op welke hulpvraag het programma aansluit.

Ma. vindt het belangrijk dat het programma flexibel inzetbaar is, zodat het goed in te plannen is binnen groepstijd van de daghulp voorziening. Bij een flexibel programma ziet zij voor zich dat je het zelf kunt samenstellen door verschillende opdrachten te combineren.

Ma. geeft aan speelse en afwisselende opdrachten belangrijk te vinden. Bij opdrachten anders dan schrijfopdrachten kun je volgens haar veel meer bij kinderen zien, waar je dan op kan anticiperen.

Locatie Van Swietenstraat te Den Haag

Pedagogisch medewerker E. geeft aan het belangrijk te vinden dat het programma in groepsverband gegeven kan worden. E. vindt het belangrijk dat kinderen van elkaar kunnen leren en er samen over kunnen praten. Verder is zij van mening dat er rekening gehouden moet worden met inplannen van het programma. Hierbij verwacht zij ook concessies vanuit de organisatie.

Verwachtingen van de leidinggevende

De leidinggevende geeft aan dat het programma moet aansluiten bij de leeftijd en belevingswereld van de kinderen. De kinderen moeten zich veilig kunnen voelen. Verder moet er een oudergedeelte bij zitten en een transfer naar school. De leidinggevende is van mening dat het programma competentiegericht moet zijn; er moet gewerkt worden met beloningen. Graag zou zij een programma zien van acht tot twaalf bijeenkomsten.

4.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk is dieper ingegaan op de betekenis van een emo/egoprogramma. De pedagogisch medewerkers beschrijven een emo/egoprogramma als een programma dat gericht is op het kennen, herkennen en uiten van emoties en op het versterken van het zelfbeeld en het zelfvertrouwen. Zij zien emo en ego als twee losse onderdelen, maar staan wel positief tegenover een combinatie hiervan. Uit de literatuur wordt duidelijk dat een combinatie logisch is. Wanneer kinderen hun emoties leren uiten, zullen zij zekerder worden van zichzelf. Bij opdrachten bij een emo/egoprogramma denken de pedagogisch medewerkers aan de volgende opdrachten: naar jezelf kijken in een spiegel, vragen over zichzelf beantwoorden, rollenspelen uitvoeren, verhaaltjes schrijven, casussen bespreken en het voeren van groepsgesprekken.

De pedagogisch medewerkers geven aan dat hulpvragen die betrekking hebben op het uiten van emoties en het versterken van het zelfbeeld, de meest voorkomende hulpvragen zijn op de daghulp voorzieningen.

De rol van de pedagogisch medewerkers wordt door hen omschreven als begeleidend, ondersteunend, stimulerend, het bewust inzetten van het programma en hier op de groep opnieuw aan refereren. De pedagogisch medewerkers zullen dus een centrale rol hebben, waarbij zij degenen zijn die de groepjes indelen (rekening houdend met het niveau van de kinderen), die begrip tonen en de kinderen een veilig gevoel geven. Alle pedagogisch medewerkers en ook de leidinggevende zijn van mening dat zij genoeg geschoold zijn om een dergelijk programma aan te bieden. Ze moeten er wel op letten dat ze geen therapeutische rol aannemen en dat ze rekening houden dat ze zowel trainer als groepsleiding zullen zijn voor de kinderen. Wanneer er ouderbijeenkomsten gegeven worden zullen de pedagogisch medewerkers volgens de leidinggevende een training moeten volgen om specifieke competenties die nodig zijn voor het geven van training aan oudergroepen te ontwikkelen.

Er is in dit hoofdstuk beschreven wat voor verwachtingen en wensen de pedagogisch medewerkers hebben ten aanzien van een emo/egoprogramma. Ze willen graag dat er twee delen gemaakt worden, namelijk een kinddeel en een handleiding voor de groepsleiding, waarin ook tips en adviezen staan. Het toevoegen van andere emoties naast de basisemoties is een wens, evenals de kinderen op een creatieve, actieve en afwisselende manier met het programma aan de slag te laten gaan. Er moet beschreven worden voor welke kinderen het programma geschikt is, met het oog op het niveau, de leeftijd, de ontwikkeling en de belevingswereld van de kinderen. Bovendien is er de wens dat er een programma is voor kinderen van zes tot ongeveer acht jaar en van negen tot twaalf jaar. Er moet rekening worden gehouden met de bezetting van het aantal kinderen en het aantal aanwezige pedagogisch medewerkers, evenals met de tijd die beschikbaar is voor een dergelijk programma. Tenslotte willen de pedagogisch medewerkers het liefst een flexibele map met daarin losse onderdelen, die ze zelf willekeurig kunnen gebruiken, zowel individueel als groepsgewijs.

Het valt op dat er door de pedagogisch medewerkers nu al gebruik wordt gemaakt van emo/egoboekjes op de groep en dat er vooral behoefte is aan een volledige map. Het is dus niet zo dat ze nog onbekend zijn met emo/egoprogramma's, maar er is behoefte aan verbetering in de manier van werken.

De leidinggevende vulde deze ideeën nog aan met de wens om een oudergedeelte en een transfer naar school. Evenals een programma dat competentiegericht is en waarin gewerkt wordt met beloningen.

Er is beschreven dat emo/egoprogramma's zowel individueel als in groepsverband kunnen worden ingezet. De pedagogisch medewerkers gaven aan vooral bij het onderdeel ego individueel met de kinderen te willen werken, omdat kinderen zich bij dit onderwerp kwetsbaar moeten opstellen. Ook zien zij de voordelen van het aanbieden van het programma in groepsverband. Kinderen kunnen elkaar stimuleren, helpen, ideeën geven en ondersteunen. Het zelfbeeld komt voor een deel tot stand door de mening van anderen over de persoon. De kinderen kunnen dus leren hoe anderen hen zien en een groep biedt oefensituaties.

5. Transfer van een emo/egoprogramma naar ouders en school

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat het belang is van een transfer van een emo/egoprogramma naar ouders en naar school. De meningen van de pedagogisch medewerkers en de leidinggevende komen hierbij naar voren. Vervolgens wordt bekeken welke manieren er zijn tot een dergelijke transfer, naar zowel ouders als naar school. Ook nu betreft het voornamelijk meningen van de medewerkers en de leidinggevende.

5.1 De noodzaak van een transfer van een emo/egoprogramma naar ouders en school

De noodzaak van een transfer naar ouders

De medewerking van de ouders is de belangrijkste voorwaarde om resultaten te boeken in de ontwikkeling van het kind. Dat geldt niet alleen voor een emo/egoprogramma, maar voor de gehele plaatsing van het kind op de daghulp. Dit is ook al ter sprake gekomen in hoofdstuk 2.

Bij de daghulp voorzieningen is het zo dat wanneer ouders geen medewerking verlenen bij de plaatsing van hun kind op een daghulp, en zij zich dus tegen de plaatsing verzetten, het kind niet geplaatst wordt op de groep. Van Dijk (2003) beschrijft in zijn boek dat medewerking van ouders noodzakelijk is voor het slagen van de hulpverlening. Het is de bedoeling dat de ouders samen met de hulpverlening de opvoeding aan pakken. Bij de start van de hulpverlening moet duidelijk zijn dat de ouders de eindverantwoordelijken zijn en dat verwacht wordt dat zij samen met de hulpverlening samen aan de slag gaan. Zij moeten uiteindelijk weer het heft in eigen handen nemen. Lageslag (2005) geeft in haar boek 'spelenderwijs' ook het belang van de betrokkenheid van ouders aan. Zij stelt dat wanneer ouders aan zichzelf werken hun kinderen mee veranderen. Wanneer er alleen met het kind wordt gewerkt, is de kans groot dat de kinderen later weer terug vallen in oud gedrag. Wanneer er met beiden gewerkt wordt heeft dit een veel groter effect.

Schrijvers Faber en Steensma (1992) schrijven in hun boek dat kinderen inzichten, ervaringen en het gedragsrepertoire meekrijgen uit hun opvoeding. Ouders en andere volwassenen hebben hier dus grote invloed op. Zij zijn hierin een voorbeeld voor het kind.

Als je iets wilt veranderen aan het gedrag van een kind, zul je daarbij de mensen die dit gedrag in eerste instantie tot stand hebben gebracht, moeten betrekken bij het proces. Ook de geïnterviewde pedagogisch medewerkers zijn het met de bovenstaande beweringen eens. Zo zijn vier van hen van mening dat je de kinderen alleen iets kunt leren als de ouders daaraan meewerken. Pas zodra het kind het geleerde ook thuis kan toepassen en er dus op meerdere plekken dan alleen op de daghulp mee bezig is, kan hetgeen dat in de programma's naar voren komt beklijven. De thuissituatie moet mee veranderen met het veranderende gedrag van het kind. Zodra ouders weten wat hun kind allemaal geleerd wordt, kunnen zij er thuis ook op inspelen.

Ma. (Goudsmidsgaarde) vindt een samenwerking met ouders erg belangrijk, omdat het kind daar de meeste tijd doorbrengt. Zij legt uit dat het geen nut heeft om op de daghulp hard aan de slag te gaan zolang die aanpak thuis niet wordt voortgezet.

De leidinggevende zegt in haar interview dat het nooit alleen op een kindprobleem gaat, maar dat ook de omgevingsfactoren een rol spelen. Het is belangrijk dat de omgeving ook anders gaat reageren op het kind zodat het gedrag kan beklijven.

De noodzaak van een transfer naar school

Uit verscheidene literatuur komt naar voren dat de huidige samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulpverlening tamelijk vrijblijvend is. Meestal gaat het om incidentele contacten, hoewel er ook enkele meer geformaliseerde wijzen van samenwerking worden gerealiseerd.

Ook uit de interviews met de pedagogisch medewerkers wordt duidelijk dat er niet heel veel contact is tussen scholen en de daghulp voorzieningen. Als een kind is aangemeld op de daghulp, neemt de pedagogisch medewerker contact op met school. Er wordt dan besproken hoe het kind op school functioneert en wat voor problemen men daar eventueel tegen komt. Als de problematiek op school groot is, zal het contact tussen school en de daghulp wat intensiever blijven. School wordt dan vaak ook uitgenodigd voor besprekingen over het kind, zoals een tussentijdse bespreking. Is de problematiek op school niet groot, dan is het contact tussen school en de daghulp voorzieningen veel minder intensief en wordt deze meestal beperkt tot het individuele niveau van het kind. De pedagogisch medewerker is dan globaal op de hoogte van wat er op school met een kind gebeurt en de leerkracht weet iets van de situatie van het kind in de hulpverlening. Hoe de samenwerking uitpakt is dan ook afhankelijk van de persoonlijke inzet van de betrokkenen en de zwaarte van de problematiek.

Medewerker S. (W. Alexanderplantsoen) geeft aan dat leerkrachten voornamelijk bezig zijn om lesstof over te brengen en ervoor te zorgen dat een groep beheersbaar is. Ze werken vaak niet individueel met kinderen op emotioneel gebied. Sommige leerkrachten willen wel meewerken door ook op school aan de doelen van het kind te werken en anderen doen dit niet.

Enkele pedagogisch medewerkers zijn van mening dat de communicatie tussen school en de hulpverlening vooral via de ouders moet verlopen. Ze zijn van mening dat je ouders zelf moet activeren om contact te onderhouden met de school van hun kind. Uiteindelijk moeten ouders dit ook zelf doen wanneer de hulpverlening stopt.

Uit de literatuur komt naar voren dat de scholen, in contacten met de jeugdhulpverleningsinstellingen, ervaren dat er in de jeugdhulpverlening meer aandacht is voor emotionele en gedragsproblemen dan voor leren en leermoeilijkheden.

Het bovenstaande neemt echter niet weg dat samenwerking tussen school en de hulpverlening, en daarmee ook de transfer van een emo/egoprogramma naar school, erg belangrijk is om de toepassing van een emo/egoprogramma te doen slagen. Zo wordt in het boek 'Boddaert 100 jaar' het volgende geschreven: *"Maar omdat de problemen zich in de onderwijssetting voordoen, zijn de onderwijsinstellingen en hun leerkrachten medebepalend voor de 'vraag' en de doelen. Zij kunnen ook als klant worden aangemerkt, al zullen zij zich eerder zien als partner-in-de-aanpak-van-de-problemen."* (Van Dijk, 2003, 155)

Deze schrijver is van mening dat samenwerking met het onderwijs voorwaardelijk is voor de jeugdzorg *"om het aanbod van de jeugdzorg op efficiëntere en effectievere wijze in te zetten"* (Van Dijk, 2003). Die samenwerking is niet alleen van belang voor de jeugdzorg, maar ook voor de doelstellingen van het onderwijs zelf. Het onderwijs kan door middel van deze samenwerking toch ook haar doelstellingen beter waarmaken.

Het is belangrijk dat er overeenkomsten zijn tussen de aanpak van de hulpverlening, ouders en leerkrachten. In de literatuur staat daarover het volgende geschreven:

"Sommige kinderen hebben op school aanpassingsproblemen doordat de daar geldende normen en verwachtingen ten aanzien van wenselijk sociaal gedrag sterk afwijken van wat thuis gebruikelijk is." (Faber en Steensma, 1992, 27)

Pedagogisch medewerker Ma. onderschrijft dit citaat met haar mening. Ze vindt dat school en de daghulp wel enigszins eenzelfde aanpak moeten hanteren. School is namelijk de plek waar het kind grotendeels van de dag verblijft en waar het gedrag het

beste kan bekijken. Alleen op de daghulp iets aanleren is niet voldoende, de aanpak moet door de omgeving worden overgenomen.

5.2 Manieren tot transfer van een emo/egoprogramma naar ouders en school

Manieren tot transfer naar ouders

Het organiseren van een aantal ouderbijeenkomsten verbonden aan een emo/egoprogramma lijkt de leidinggevende een goede manier van transfer. Zij denkt dan aan een start- en eindbijeenkomst. Deze bijeenkomsten zouden de ouders informeren over het programma. Daarnaast denkt de leidinggevende aan meer inhoudelijke bijeenkomsten, waarin ouders met vragen kunnen komen over hoe ze met bepaalde gedragingen om kunnen gaan.

De pedagogisch medewerkers zien over het algemeen minder in het organiseren van ouderbijeenkomsten. Aangegeven wordt dat dit vaak niet haalbaar is. De bijeenkomsten zijn moeilijk te plannen en veel ouders komen niet, doordat ze niet willen of niet kunnen. Het is moeilijk voor veel ouders om dit te regelen met werk of ze hebben geen oppas voor hun kind(eren).

De pedagogisch medewerkers denken aan individuele gesprekken met ouders om tot transfer te komen. Vaak hebben ze al eens in de zoveel tijd een gesprek met ouders, wat dan goed te combineren is. In deze gesprekken zou dan verteld kunnen worden hoe het programma eruit zal zien en wat er van hen verwacht wordt. Ook zal het goed zijn om te kijken aan welke doelen het kind tijdens het programma zal gaan werken. Er wordt ook gedacht aan het informeren van ouders tijdens het haal- en brengcontact.

Ouders kunnen ingelicht worden over waar het kind die dag mee bezig is geweest en hoe het kind daarop gereageerd heeft. Ook kan een emo/egoboekje mee naar huis genomen worden.

Manieren tot transfer naar school

Uit de literatuur en uit de interviews met de pedagogisch medewerkers is ons duidelijk geworden dat transfer naar school nog best lastig kan zijn. Onderwijs en jeugdzorg hebben ieder hun eigen structuren en manieren van werken. Bovendien is er sprake van verschillende belangen en visie.

Toch zijn er manieren om scholen te betrekken bij het emo/egoprogramma. De pedagogisch medewerkers zijn het er over eens dat de transfer naar school de verantwoordelijkheid is van ouders. Als dit lastig is, zou de pedagogisch medewerker dit contact samen met de ouder kunnen onderhouden. Een mogelijkheid is ook om docentenbijeenkomsten te plannen of telefonisch contact af te spreken. En er kan gedacht worden aan mailcontact of aan het werken met een heen-en-weer-schriftje. De meerderheid van de pedagogisch medewerkers is het er wel over eens dat school op de hoogte moet zijn van wat het kind aan het leren is.

Volgens M. (Goudsmitsgaarde) ligt de noodzaak van het betrekken van school aan de mate waarin de problematiek zich op school uit. M. (Julianalaan) denkt dat de docenten de kinderen kunnen ondersteunen in de klas door naar het kind te benoemen wanneer zich een situatie afspeelt waarin hij zou kunnen oefenen met het geleerde uit het programma.

5.3 Samenvatting

In dit hoofdstuk is beschreven wat het belang is van een transfer van een emo/egoprogramma naar ouders toe. Medewerking van ouders is voorwaardelijk voor een plaatsing op een daghulp jonge jeugd. Uit de literatuur en uit de mening van de pedagogisch medewerkers is te concluderen dat er pas iets aan het gedrag van het kind zal veranderen als de omgeving mee verandert, omdat de mensen die dit gedrag tot stand hebben gebracht ook moeten veranderen. Het betreft meestal niet alleen kindproblemen, maar ook omgevingsfactoren. Een transfer naar ouders is dan ook een voorwaarde om resultaten te boeken met het kind. Kinderen brengen een groot deel van de dag thuis door. Pas zodra ouders weten wat het kind leert tijdens zo'n programma en ouders op dit gedrag inspelen en er thuis met het kind mee oefenen, kan het geleerde gedrag beklijven. De leidinggevende benadrukt dat de effectiviteit van het werk vergroot wordt als er een transfer plaatsvindt naar ouders.

Hierna werd het belang van de transfer van een emo/egoprogramma naar school toe beschreven. Er is niet zo veel contact tussen school en de pedagogisch medewerkers. Er wordt alleen globaal besproken hoe het met het kind gaat en tegen welke problematiek van het kind school aan loopt. Pas wanneer de problematiek op school groot is, is het contact intensiever. School wordt dan ook uitgenodigd bij besprekingen over het kind. De pedagogisch medewerkers leggen uit dat school nu eenmaal andere belangen heeft dan de hulpverlening, waardoor je niet teveel van hen kunt verwachten. Bovendien houden zij ouders verantwoordelijk voor de communicatie met school. Een transfer is echter belangrijk, vanwege dezelfde redenen als die van de ouders. Het kind is het grootste gedeelte van de dag op school. Om het geleerde gedrag te laten beklijven, moet men dit op school hier op school ook inspelen. Er moet een overeenkomst zijn in de aanpak van het kind tussen school, ouders en de daghulp. Vervolgens werden de manieren tot een transfer naar ouders beschreven. De leidinggevende denkt aan ouderbijeenkomsten, evenals het meegeven van huiswerkopdrachten. Er wordt verwacht van ouders dat zij oefenmomenten voor het kind creëren in de thuissituatie. De pedagogisch medewerkers denken aan een transfer door ouders tijdens individuele gesprekken in te lichten over het emo/egoprogramma, door ze op de hoogte te houden van de ontwikkelingen van het kind tijdens het brengen en het ophalen. Ook kan het kind een emo/egoboekje mee naar huis nemen. Tenslotte werden manieren tot een transfer naar school beschreven. Hierbij kan worden gedacht aan een eenmalige voorlichting, het op de hoogte houden van school met behulp van een heen-en-weer-schriftje, via de mail of door telefonisch contact te houden. De pedagogisch medewerkers blijven er echter bij dat de transfer naar school de verantwoordelijkheid is van ouders.

6. Vragenlijsten ouders en kindvergadering

In dit hoofdstuk worden twee analyses gegeven. De eerste analyse gaat over de vragenlijsten die door acht ouders, die deel uitmaken van het cliëntsysteem van de daghulp voorzieningen jonge jeugd, zijn ingevuld. De tweede analyse betreft de kindvergadering die op de daghulp jonge jeugd voorziening in Zoetermeer is gehouden.

6.1 Vragenlijsten ouders

In het kader van het onderzoek zijn er op de vier daghulp voorzieningen van Jeugdformaat vragenlijsten uitgedeeld, zodat de groepsleiding deze aan ouders konden meegeven. Van alle uitgedeelde vragenlijsten zijn er acht ingevuld. Hieruit is het volgende naar voren gekomen.

Van de acht ouders die een vragenlijst hebben ingevuld, geven vijf ouders aan dat hun kind geen training over emoties heeft gevolgd. Drie anderen geven aan dat hun kind wel eens heeft meegedaan aan een training over emoties. Twee van die drie ouders zijn tevreden over de training. Één ouder gaf zowel 'ja' als 'nee' als antwoord aan op de vragenlijst.

Zes kinderen van de ondervraagde ouders hebben niet meegedaan aan een training over het zelfbeeld. Twee kinderen deden dit wel. De ouders van die twee kinderen zijn tevreden over die training.

Zes ouders die de vragenlijst hebben ingevuld gaven als antwoord niet te hebben meegewerkt aan de trainingen die hun kind volgde. Alle acht ouders zijn wel van mening dat het belangrijk is dat hun kind op de groep een training kan volgen. Zes kinderen van de ondervraagde ouders hebben namelijk een leerdoel dat betrekking heeft op het leren omgaan met emoties en er zijn eveneens zes kinderen met als leerdoel het versterken van het zelfbeeld.

Zes ouders willen dat hun kind aan het leerdoel, dat gericht is op het leren omgaan met emoties, werkt door middel van het volgen van een training. Bij het tweede leerdoel, het versterken van het zelfbeeld, ligt dat anders. In dat geval zijn er vijf ouders die willen dat hun kind er een training voor volgt en is er één ouder die dat niet wilt.

Van de acht ouders die de vragenlijst hebben ingevuld willen er zeven ouders wel naar bijeenkomsten komen van de training die hun kind volgt. Ze willen wel allemaal hun kind helpen door middel van huiswerkopdrachtjes.

Tenslotte zijn er nog vijf ouders die denken dat het belangrijk is dat de school van hun kind meewerkt. Twee ouders denken van niet en er is één ouder die daarover twijfelt.

6.2 Kindvergadering

Bij de kindvergadering op de daghulp jong jeugd in Zoetermeer waren vijf jongens aanwezig. De vergadering vond plaats in een vergaderruimte, zodat de kinderen duidelijk werd gemaakt hoe belangrijk de bijeenkomst en dus hun mening is. Tijdens deze vergadering werd de kinderen vragen gesteld over hun leerdoelen, wat zij van eventuele emo/egoprogramma's vinden en wat voor ervaring ze daar al mee hebben. Het volgende is hieruit naar voren gekomen.

De kinderen noemden de volgende leerdoelen waarmee op de groep geoefend wordt:

- Ik leer de regels van de groep
- Ik pak één of meer gevoelskaarten per dag

- Ik oefen/ben doe-het-zelver
- Ik reageer op een vriendelijke manier
- Stop is stop
- Ik luister naar volwassenen
- Ik vul elke dag een blaadje/werkblad in
- Ik vloek niet als ik boos ben
- Ik speel elke dag met een ander kind
- Ik speel rustig met een ander kind
- Ik maak mijn activiteit af
- Ik geef mijn mening op een vriendelijke manier

Geen van de kinderen heeft zelf in een emo/egoboekje gewerkt. Sommige kinderen zouden liever niet in een boekje werken, omdat ze dit te veel schrijven vinden. Anderen zouden dit wel willen maar liever niet te vaak. Ook zijn er kinderen die niet aan groepjes hebben meegedaan. Sommigen lijkt het niet leuk en anderen lijkt het wel leuk, maar het moet niet te veel werk zijn. Er waren wel enkele kinderen die al eerder aan groepjes hebben meegedaan. De meningen hierover waren vrij negatief. Het groepje waarin de kinderen vragen over zichzelf moesten beantwoorden werd als saai ervaren. De activiteit waarbij verschillende soorten fruit omschreven werden en waarbij geraden moest worden welk fruit er bedoeld werd was door de kinderen als niet zo leuk ervaren. De tekenactiviteit, waarbij de kinderen de gevoelens blij, boos, bang en verdrietig gingen tekenen vonden de kinderen eveneens saai. En een ganzenbord spel, waarbij ze vragen over zichzelf moest beantwoorden vonden de kinderen ook niet zo leuk. Ze hadden liever Monopoly of Molle Mania gedaan.

De kinderen is de vraag gesteld wat ze zouden kunnen leren van zo'n groepje. Ze denken meerdere dingen te kunnen leren, die op meerdere gebieden betrekking hebben. Zo werden de volgende sociale vaardigheden genoemd: samenwerken, naar een ander luisteren, een ander aankijken en niet door een ander heen praten. De kinderen noemden ook het leren omgaan met andere kinderen en lief kunnen praten. Met betrekking tot emoties en het zelfbeeld konden de kinderen niets noemen.

De kinderen gaven aan in groepjes van minimaal drie kinderen te willen werken. Een groepje van bijvoorbeeld twee kinderen vinden ze te klein, hoewel je dan wel veel aan de beurt komt.

Vervolgens is er met de kinderen besproken wat zij graag zouden willen doen tijdens zo'n groepje. De antwoorden verschilden nu van activiteiten als voetballen tot toneel spelen. Bij het voetballen denken de kinderen aan de opzet dat degene die scoort, die een penalty of een vrije schop mag nemen een vraag krijgt over zichzelf of over zijn gevoel. De kinderen zouden ook graag cola drinken tijdens zo'n groepje.

Tenslotte vertelden de kinderen dat ze het leuk zouden vinden als hun vader en/of moeder mee zou doen. Één van hen geeft aan dat de opdracht dan wel leuk moet zijn en niet saai. De kinderen zouden door middel van hetzelfde leerdoel als op de groep ook thuis en op school kunnen oefenen met wat ze hebben geleerd in de groepjes. Ze geven aan dat het oefenen door middel van spelletjes een idee zou zijn.

6.3 Samenvatting

In dit hoofdstuk werden twee analyses gegeven. De eerste analyse betrof de acht ingevulde vragenlijsten die er aan ouders, die deel uitmaken van het cliëntsysteem van de daghulp voorzieningen, waren uitgereikt. De meerderheid van de ouders staat open voor de emo- en egotrainingen aan hun kind. Er zijn enkele kinderen die al eerder

hebben meegedaan aan emo- of egotrainingen. De ouders zijn daar tevreden over. Ouders willen over het algemeen zelf meewerken aan dergelijke trainingen, door hun kind te helpen bij het maken van huiswerkopdrachten en door bijeenkomsten bij te wonen.

Er werd geëindigd met een analyse van de kindvergadering die is gehouden op de daghulp jonge jeugd in Zoetermeer. De kinderen geven aan graag in groepjes van minimaal drie kinderen te willen werken. Ze willen activiteiten doen als voetbal en bordspelen. Ook toneelstukjes opvoeren lijkt hen leuk. De kinderen zouden door middel van het zelfde leerdoel als op de groep ook thuis en op school kunnen oefenen met wat ze hebben geleerd in de groepjes.

7. Conclusie

In deze conclusie zullen wij antwoord geven op de probleemstelling:

“Hoe kan er vanuit de huidige hulpvraag van cliënten en het programmatisch werken op de daghulp jonge jeugd van Jeugdformaat een emo/egoprogramma ontwikkeld worden?”

Bij de doelgroep van de daghulp voorzieningen jonge jeugd is er sprake van verschillende problematieken, maar de meest voorkomende hulpvragen zijn gericht op emoties en het zelfbeeld. Een emo/egoprogramma heeft als doel het leren herkennen, erkennen en uiten van emoties en het versterken van het zelfbeeld.

Op de daghulp voorzieningen wordt gewerkt met het competentiemodel, leerdoelen en een beloningssysteem. Ook wordt de kinderen spelenderwijs nieuw gedrag aangeleerd. De pedagogisch medewerkers hanteren een systeemgerichte visie.

Programmatisch werken houdt doelgericht en efficiënt werken in door middel van het inzetten van programma's op de groep. Dit gebeurt zowel individueel met werkboekjes als in groepsverband door het behandelen van een bepaald thema. Op één van de vier daghulp voorzieningen worden programma's aangeboden.

Het programmatisch werken neemt momenteel veel tijd in, doordat voor kinderen uit verschillende mappen werkboekjes in elkaar gezet moeten worden. Het is lastig om, met het oog op de bezetting, tijd in te plannen om individueel met een kind aan het werkboekje te werken. De pedagogisch medewerkers zouden wat meer groepsgewijs te werk willen gaan. Wij zijn van mening dat zowel het individueel als in groepsverband werken voordelen heeft. Bij het ego onderdeel is individueel werken geschikt, omdat kinderen zich bij dit onderwerp kwetsbaar moeten opstellen. In groepsverband werken is goed in situaties waarin kinderen elkaar stimuleren, helpen, ideeën geven en ondersteunen. Het zelfbeeld komt voor een deel tot stand door de mening van anderen over de persoon. De kinderen kunnen dus leren hoe anderen hen zien en een groep biedt oefensituaties.

De pedagogisch medewerkers zijn al bekend met onderdelen uit een eventueel emo/egoprogramma. Er is niet een vast programma waarin beiden onderdelen aan bod komen, dat gericht is op een groep kinderen en programmatisch ingezet kan worden. De pedagogisch medewerkers zien emo en ego als twee losse onderdelen, maar staan, net als enkele schrijvers, positief tegenover een combinatie hiervan. Wij delen deze mening, want wanneer kinderen hun emoties leren uiten, zullen zij zekerder worden van zichzelf.

Bij opdrachten bij een emo/egoprogramma denken de pedagogisch medewerkers aan de volgende opdrachten: naar jezelf kijken in een spiegel, vragen over zichzelf beantwoorden, rollenspelen uitvoeren, verhaaltjes schrijven, casussen bespreken en het voeren van groepsgesprekken.

De kinderen geven aan graag in groepjes van minimaal drie kinderen te willen werken. Ze willen activiteiten doen als voetbal en bordspelen. Ook toneelstukjes opvoeren lijkt hen leuk. De kinderen zouden door middel van hetzelfde leerdoel als op de groep ook thuis en op school kunnen oefenen met wat ze hebben geleerd in de groepjes.

De rol van de pedagogisch medewerkers bij een emo/egoprogramma wordt door hen omschreven als begeleidend, ondersteunend, stimulerend, het bewust inzetten van het programma en hier op de groep opnieuw aan refereren. De pedagogisch medewerkers zullen dus een centrale rol hebben, waarbij zij degenen zijn die de groepjes indelen (rekening houdend met het niveau van de kinderen), die begrip tonen en de kinderen een veilig gevoel geven. Alle pedagogisch medewerkers, de leidinggevende en wij zelf zijn van mening dat de pedagogisch medewerkers genoeg geschoold zijn om een

dergelijk programma aan te bieden. Wanneer er ouderbijeenkomsten gegeven worden zullen de pedagogisch medewerkers volgens de leidinggevende een training moeten volgen, om specifieke competenties die nodig zijn voor het geven van training aan oudergroepen, te ontwikkelen.

Medewerking van ouders is voorwaardelijk voor een plaatsing op een daghulp jonge jeugd. Pas zodra ouders weten wat het kind leert tijdens een emo/egoprogramma, ouders op dit gedrag inspelen en er thuis met het kind mee oefenen, kan het geleerde gedrag beklijven. Hoewel school andere belangen heeft dan de hulpverlening, is ook betrokkenheid van school belangrijk om het nieuw geleerde gedrag te laten beklijven. Wij zijn van mening dat er een overeenkomst moet zijn in de aanpak van het kind tussen school, ouders en de daghulp.

Wij zien mogelijkheden in een transfer naar ouders door middel van het meegeven van huiswerkopdrachten, ouders tijdens individuele gesprekken inlichten over het emo/egoprogramma en ouders op de hoogte houden van de ontwikkelingen van het kind tijdens het brengen en het ophalen. Ouders staan open voor deze vormen van betrokkenheid. Wij denken dat er rekening mee moet worden gehouden dat ouderbijeenkomsten moeilijk haalbaar zijn, doordat er onvoldoende tijd is aan zowel de kant van pedagogisch medewerkers en ouders.

Ouders worden door de pedagogisch medewerkers verantwoordelijk gehouden voor de communicatie met school en de transfer van een emo/egoprogramma naar school. Overige manieren tot een transfer naar school zijn het gebruik van een heen-en-weer-schriftje en het houden van contact met school over de gang van zaken via de mail of over de telefoon. Wij vinden dat een voorlichtingsbijeenkomst moeilijk realiseerbaar is. Het plannen van zo'n bijeenkomst is lastig en de belangen van de leerkrachten zijn meer gericht op het onderwijs. De andere manieren van transfer zijn naar onze mening wel haalbaar.

De pedagogisch medewerkers hebben de volgende verwachtingen ten aanzien van een emo/egoprogramma:

- Één emo/egomap die uit een kinddeel, een handleiding voor de groepsleiding met tips en adviezen en een deel met een beschrijving van de manieren tot transfer naar ouders en school
- Een beschrijving van de kinderen waarvoor het programma geschikt is, met het oog op het niveau, de leeftijd, de ontwikkeling en de belevingswereld van hen.
- Een onderscheid tussen kinderen van zes tot ongeveer acht jaar en van negen tot twaalf jaar.
- Een flexibele map, met daarin losse onderdelen die de pedagogisch medewerkers zelf willekeurig kunnen gebruiken, zowel individueel als groepsgewijs.
- Creatieve, actieve en afwisselende opdrachten.
- Behandeling van meerdere emoties naast de vier basisemoties.
- Een competentiegericht programma, waarin met beloningen gewerkt wordt.
- Rekening houden met de bezetting van het aantal kinderen en het aantal aanwezige pedagogisch medewerkers, evenals met de tijd die beschikbaar is voor een dergelijk programma.

De bovenstaande verwachtingen zijn naar onze mening goed te realiseren in een emo/egomap.

Nawoord

Tijdens ons onderzoek hebben verschillende mensen medewerking verleend aan en meegedacht met ons onderzoek. Wij willen deze mensen graag bedanken voor hun hulp en de tijd die ze voor ons hebben vrijgemaakt:

- Klaartje van Hes, projectbegeleidster. Wij willen haar bedanken voor haar snelle reacties op onze mailtjes en de feedback die ons weer verder op weg hielp.
- Ilone van den Ende, leidinggevende van daghulp jonge jeugd te Delft en onze contactpersoon met Jeugdformaat. Wij willen haar bedanken voor het overnemen van de plaats van Pauline Dingemanse, voor het aandragen van een opdracht vanuit Jeugdformaat, voor het meewerken aan een interview en voor het meedenken met ons onderzoek.
- De pedagogisch medewerkers van de daghulp voorzieningen jonge jeugd (locaties Willem Alexanderplantsoen, Julianalaan, Van Swietenstraat en Goudsmidsgaarde). Wij willen hen bedanken voor het meewerken aan de interviews en het aandragen van materialen voor ons onderzoek.
- De ouders binnen de daghulp voorzieningen jonge jeugd. Wij willen hen bedanken voor het invullen van onze vragenlijsten.
- De kinderen van de daghulp voorziening jonge jeugd te Zoetermeer. Wij willen hen bedanken voor hun medewerking aan onze kindvergadering.
- Docenten Carolien van der Donk, Kirsten Steenks, Manon Postma en Jan Jaap van Elst van de opleiding sociaal pedagogische hulpverlening. Wij willen hen bedanken voor de consulten waarin zij ons hebben geholpen bij de ontwikkeling van ons eindproduct.

De bovengenoemde personen hebben ons allen geholpen bij ons onderzoek en bij ons eindresultaat. Dankzij hen konden we een goed onderzoek doen en hebben wij een eindproduct kunnen ontwikkelen. Allen heel erg bedankt.

Begrippenlijst

ADHD	Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder, oftewel aandachtstekort/hyperactiviteitstoornis
Ambulant hulpverlener	Hulpverlener die de cliënt in zijn eigen leefomgeving begeleidt en ondersteunt
Autisme	Een pervasieve ontwikkelingsstoornis waarbij afwijkingen in communicatie, verbeelding en sociale interacties in voortdurende wisselwerking met elkaar zijn
Boddaertcentrum	Een semi-residentiële instelling binnen de jeugdhulpverlening. Biedt naschoolse behandeling aan kinderen tussen de zes en twaalf jaar en hun ouders
Competentiemodel	Het benadrukken van de sterke kanten van kind en gezin
Doelgericht werken	Het werken aan opgestelde doelen voortkomend uit de hulpvraag
Ego	Het zelfbeeld (zie zelfbeeld)
Ego-boekjes	Verzameling opdrachten gericht op het versterken van het zelfbeeld
Eigenwaarde	Het beeld dat iemand van zichzelf heeft zonder daarbij redelijk en logisch te zijn
Emo	Emoties
Emo-boekjes	Verzameling opdrachten gericht op het leren herkennen, erkennen en uiten van emoties

Emo/egoprogramma	Programma voor kinderen van zes tot twaalf jaar met als doel het versterken van het zelfbeeld en het leren uiten van emoties (zie ook programma)
Empowerment	Iemand in staat stellen eigenmachtig te beslissen en te handelen
Gedragmodel	Behandelingsmethode die stelt dat de stoornissen zijn veroorzaakt door verkeerd verlopen leerprocessen, die via opnieuw leren moeten worden gecorrigeerd
Hechtingsstoornis	Stoornis waarbij kinderen er niet in slagen om zich op een gepaste wijze emotioneel te hechten aan hun ouders of anderen die voor hen zorgen
Identificatie	Het vergroten van gevoelens van eigenwaarde door vereenzelviging met een persoon of instelling van aanzien
Ik-boekjes	Verzameling opdrachten over het kind zelf die gericht zijn op het versterken van het zelfbeeld
Indicatiestelling	Beschrijving van de situatie van de cliënt; welke hulpvraag de cliënt heeft en welke hulp het beste bij de cliënt past
Jeugdhulpverlening	Activiteiten gericht op het bij jeugdigen voorkomen, verminderen of opheffen van problemen of stoornissen van lichamelijke, geestelijke, sociale of pedagogische aard die hun ontwikkeling naar volwassenen ongunstig beïnvloeden
Modeling	Leren via voorbeelden; het observeren van anderen biedt de mogelijkheid nieuw gedrag te leren
Multidisciplinair team	Groep mensen met uiteenlopende vakkennis die samenwerkt

Multiproblem gezinnen	Gezinnen waarbij naast de kindproblematieken ook anderen probleemgebieden een reactie behoeven
ODD	Oppositional Defiant Disorder, ofwel oppositioneel-opstandige gedragsstoornis
Programma	Een samenhangend hulpaanbod voor een groep kinderen of jeugdigen die last hebben van eenzelfde probleem
Programmatisch werken	Op een gerichte wijze, uitgaande van een duidelijk omschreven doelstellingen werken aan opstelling, uitvoering en evaluatie van projecten
Psychodynamische model	Onverwerkte gebeurtenissen uit het verleden verwerken.
Reinforcement	Een consequentie die op gedrag volgt en die leidt tot versterking van het gedrag
Semi-residentiële hulpverlening	Ondersteuning van cliënten gedurende een deel van de dag. Een cliënt krijgt gedurende de dag hulp nodig maar gaat daarna weer naar huis.
Sovatraining	Sociale vaardigheidstraining, gedragstherapie die iemand individueel of groepsgericht leert om op een goede manier gedachten en gevoelens te uiten.
Systeemgericht	De hulp die verleend wordt, is niet alleen gericht op de individuele minderjarige, maar op de hele context waarbinnen hij/zij leeft
Training	Stelselmatig oefenen in een bepaalde vaardigheid
Transfer	Overdracht van kennis

Vraaggerichte hulpverlening

Hulp waarbij de cliënt met zijn situatie,
mogelijkheden en zorgvraag centraal staat

Zelfbeeld

Beeld dat iemand van zichzelf heeft

Bijlagen

Beschrijving en evaluatie eindproduct

Beschrijving

Wij zullen nu beschrijven welke vorm ons eindproduct aan zal nemen. Wij gaan hierbij uit van de behoeften zoals de leidinggevende, de pedagogisch medewerkers en de cliënten die hebben aangegeven en die wij hebben beschreven in de voorgaande conclusie. Het eindproduct zal een antwoord zijn op de probleemstelling, die wij hieronder nogmaals beschrijven.

“Hoe kan er vanuit de huidige hulpvraag van cliënten en het programmatisch werken op de daghulp jonge jeugd van Jeugdformaat een emo/egoprogramma ontwikkeld worden?”

Het doel van een emo/egoprogramma is het leren herkennen, erkennen en uiten van emoties en het versterken van het zelfbeeld. Wij maken geen programma, maar een complete emo/egomap, met opdrachten die helpen bij het behalen van het bovenstaande doel. Deze opdrachten kunnen programmatisch worden ingezet doordat de pedagogisch medewerkers de opdrachten zelf kunnen samenstellen tot een programma. Wij kiezen voor deze vorm, omdat er op deze manier gekeken kan worden naar het individuele kind. Elk kind heeft namelijk behoefte aan een eigen aanpak, waardoor één vast programma zijn doel voorbij zal gaan. De pedagogisch medewerkers zouden dan tegen hetzelfde probleem aanlopen als momenteel het geval is.

De map is competentiegericht, waarin met beloningen gewerkt wordt. Hij bestaat uit drie delen, namelijk een handleiding voor de pedagogisch medewerkers, een kindeel en een uitleg van manieren tot transfer naar ouders en school.

De handleiding voor de pedagogisch medewerkers bestaat uit tips en adviezen over het gebruik van de map. Hierbij horen onderwerpen als manieren van gespreksvoering met kinderen en een beschrijving van de kinderen waarvoor het programma geschikt is.

Hierbij wordt rekening gehouden met het niveau, de leeftijd, de ontwikkeling en de belevingswereld van de kinderen. We zullen een onderscheid maken tussen opdrachten voor kinderen van zes tot ongeveer acht jaar en van negen tot twaalf jaar.

De rol van de pedagogisch medewerkers bij het werken met de map zien wij als begeleidend, ondersteunend, stimulerend, het bewust inzetten van het programma en hier op de groep opnieuw aan refereren. De pedagogisch medewerkers zullen dus een centrale rol hebben, waarbij zij degenen zijn die de groepjes indelen (rekening houdend met het niveau van de kinderen), die begrip tonen en de kinderen een veilig gevoel geven.

Het kindeel bestaat uit een verzameling creatieve, actieve en afwisselende opdrachten. Deze opdrachten kunnen er als volgt uitzien: in een spiegel kijken, vragen over zichzelf beantwoorden, knutselactiviteiten, rollenspelen uitvoeren, verhaaltjes schrijven, bordspelletjes spelen, sportactiviteiten uitvoeren, casussen bespreken en het voeren van groepsgesprekken. Naast de vier basisemoties zal er door middel van opdrachten op meerdere emoties worden ingegaan.

De opdrachten kunnen zowel groepsgewijs als individueel toegepast worden. Wij kiezen hiervoor, omdat kinderen elkaar tijdens groepsactiviteiten kunnen stimuleren, helpen, ideeën geven en ondersteunen. Het individuele stuk biedt een veilige situatie, wat voor sommige kinderen voorwaardelijk is om te kunnen werken aan hun hulpvraag.

Het derde deel bestaat uit een uitleg van manieren tot transfer naar ouders en school. De transfer naar ouders zal bestaan uit het meegeven van huiswerkopdrachten, ouders tijdens individuele gesprekken inlichten over het emo/egoprogramma en ouders op de hoogte houden van de ontwikkelingen van het kind tijdens het brengen en het ophalen.

De transfer naar school zal bestaan uit het gebruik van een heen-en-weer-schriftje en het houden van contact met school over de gang van zaken via de mail of over de telefoon, maar vooral via communicatie door ouders met school. Deze map zorgt ervoor dat de pedagogisch medewerkers geen tijd meer kwijt zijn aan het in elkaar zetten van werkboekjes uit verschillende mappen. Alles is nu samengevoegd in één map.

Evaluatie

Na het inleveren van ons concept productverslag zijn wij gestart met de ontwikkeling van ons product. We hadden besloten ons volledig te richten op de behoefte vanuit Stichting Jeugdformaat aan een emo/egoprogramma. In de loop van ons onderzoek werd echter duidelijk dat de pedagogisch medewerkers zelf geen behoefte hebben aan een volledig programma, maar aan een map met een verzameling opdrachten gericht op emoties en het zelfbeeld. Ons eindproduct zijn wij gaan construeren volgens deze behoefte. Daarnaast past het eindproduct zo ook meer bij de vraag van de cliënten van de daghulp voorzieningen jonge jeugd.

Wij hebben verschillende opdrachten samengesteld uit materiaal dat op de daghulp voorzieningen aanwezig is, uit literatuur en vanuit consulten met verschillende docenten. Het uitwerken van de opdrachten nam veel tijd in beslag. Wij hebben er voor gekozen om dit werk te verdelen. Één van ons heeft de ego-opdrachten uitgewerkt en de ander de emo-opdrachten. Dit hebben wij als een prettige werkwijze ervaren. De opdrachten hebben wij daarna nog herhaaldelijk doorgenomen en aangepast.

Wij hebben de beschrijving van het eindproduct, welke in het vorige kopje te lezen was, grotendeels aangehouden. Uit het onderzoek kwam deze indeling van de emo/egomap als meest logische naar voren en dit bleef zo gedurende het gehele ontwikkelingsproces.

Wel hebben wij een aanpassing aangebracht aan het kinddeel van de map. Wij hebben ervoor gekozen om naast de beschrijving van de opdracht gericht aan het kind, een kolom toe te voegen met uitleg voor de pedagogisch medewerkers. Dit zorgt ervoor dat de uitleg over de uitvoering van de opdracht direct bij de opdracht te vinden is. Dit bracht echter het probleem met zich mee dat de opdrachten niet gemakkelijk als werkblad voor de kinderen gekopieerd konden worden. Een losse cd-rom met daarop de opdrachten in printversie (oftewel het werkblad voor het kind) bood de uitkomst.

Op dezelfde cd-rom zijn ook bijlagen toegevoegd gericht aan de pedagogisch medewerkers. Deze bijlagen bevatten extra informatie die niet in de kolom pasten. Het betreft ideeën voor bij de opdrachten en benodigde materialen.

Nadat de indeling van de emo/egomap afgerond was, gingen wij verder kijken naar de vormgeving van de map. Wij hebben gekozen voor het gebruik van pictogrammen bij de opdrachten. Hiermee is een onderscheid te maken in de soorten opdrachten.

We wilden een duidelijk onderscheid maken tussen de twee kolommen bij de opdrachten. Wij dachten aan een onderscheid door middel van kleur. Wij zijn met dit idee naar de copyshop op school gegaan. Zij gaven aan ons product niet op een dergelijke manier te kunnen printen. Uiteindelijk hebben wij de kolommen zelf in Word gemaakt en uitgeprint.

Wij zijn tevreden met het uiteindelijke resultaat van ons eindproduct. Het is geworden zoals wij in gedachten hadden en voldoet aan de wensen van de pedagogisch medewerkers van stichting Jeugdformaat.

Procesverslag

We hebben tijdens dit afstudeerproject een goed team gevormd. De ene keer hebben we samen gewerkt, de andere keren hebben we de taken verdeeld en zijn we individueel te werk gegaan. Dit werkte prima en efficiënt.

Na contact te hebben gehad over de mail met Stichting Jeugdformaat en gesproken te hebben met een leidinggevende, zijn wij begonnen met het maken van een startdocument. Na goedkeuring van het startdocument zijn wij gestart met ons literatuuronderzoek. Dit nam veel tijd in, maar was ook interessant en verhelderend. Dit literatuuronderzoek hebben wij individueel verricht. Allereerst zijn we samen naar verschillende bibliotheken gegaan, waarna wij de gevonden literatuur onderling verdeeld hebben.

Vervolgens begonnen wij met ons productverslag. We hebben deelvragen voor een deel kunnen beantwoorden dankzij het literatuuronderzoek. De andere delen konden beantwoord worden met behulp van de verschillende interviews. Deze interviews hebben wij gezamenlijk afgenomen. We wisselden af in het stellen van de vragen en het opschrijven van de antwoorden. Ook hebben we om de beurt de interviews uitgewerkt. Gedurende het werken aan dit productverslag hadden we dezelfde verwachtingen en doelstelling, waardoor we op één lijn zaten. Dit is altijd prettig tijdens een samenwerking, want het zorgt ervoor dat we ons allebei even hard inzetten.

Als er besluiten moesten worden genomen konden we hierover goed in discussie gaan en luisterden we naar elkaars argumenten. De ene keer gaf de één toe en de andere keer ging de ander mee in het voorstel. Er was in ieder geval altijd ruimte voor het geven van je mening.

In het begin moesten wij onze plannen bijstellen, omdat ons eerste idee teveel werk zou worden. We zouden dan twee eindproducten moeten maken in plaats van één. We hebben goed besproken hoe we onze ideeën dan moesten bijstellen en zijn het hier snel over eens geworden.

We hadden al eerder samengewerkt en hadden dus bepaalde verwachtingen van elkaar. Zo zijn we allebei goede planners en werken we volgens strakke schema's. Tijdens het werken aan dit productverslag was het maken van een planning echter lastig, omdat veel dingen niet goed vooruit te plannen was. Zo hadden we voor ons zelf een planning gemaakt binnen welke periode wij alle interviews afgenomen wilden hebben. Het bleek echter lastig om de pedagogisch medewerkers te bereiken en nog lastiger om data met hen af te spreken. We zijn daarom na overleg afgeweken van onze deadline en hebben de week erna ook nog interviews gepland.

Ook liepen we er steeds tegen aan dat sommige taken, zoals het maken van een conclusie bij het productverslag, niet in één dag gedaan konden worden en dus over meerdere dagen verspreid moesten worden. Dit is dus anders verlopen dan wij hadden gedacht. We hebben overigens wel voortdurend een rode draad gevolgd, die we wel van tevoren hebben gepland.

Wat wel hetzelfde is gebleven, is het perfectionisme dat wij allebei bezitten. Dit perfectionisme werkte in ons voordeel, omdat we allebei ons best deden om er iets goeds van te maken. We raffelden dingen niet af en waren pas tevreden als we iets tot in de details verbeterd hadden. Steeds weer lazen en verbeterden we elkaars stukken. Wat de één niet zo goed kon, kon de ander juist wel. We vulden elkaars zwakke punten dus aan.

Wat soms wel lastig was, was elkaar motiveren. Tegen het eind van het maken van het productverslag zaten we er allebei een beetje doorheen. We waren moe en zagen soms door de bomen het bos niet meer. Doordat we allebei weinig energie hadden, was het lastig om elkaar aan te sporen. Toch zijn we blij dat we samen afstuderen, omdat het in

je eentje nog lastiger is om de moed erin te houden en door te zetten. Met z'n tweeën heb je toch een bepaalde verantwoording ten opzichte van de ander en kom je afspraken na.

Verder ervoeren wij het werken in tweetallen als prettiger dan het werken in een grotere groep. De beslissingen zijn makkelijker te nemen, omdat wij het sneller eens zijn met elkaar. Daarnaast is het handiger afspreken, omdat je niet met een heleboel mensen rekening hoeft te houden.

Het werken aan dit productverslag hebben wij ervaren als leerzaam, maar ook als herkenbaar. Doordat wij zelf werkzaam zijn binnen dergelijke voorzieningen, kwamen de werkwijzen en methoden die de pedagogisch medewerkers hanteren ons bekend voor. Het was leerzaam, omdat wij door het lezen van verschillende boeken tot verdieping van en tot nieuwe uitgangspunten rondom het onderwerp zijn gekomen.

Bij het werken aan het productverslag hebben wij geen consult aangevraagd bij docenten. We hebben wel feedback gevraagd en gekregen van onze projectbegeleidster en de leidinggevende, die tevens onze contactpersoon is bij Stichting Jeugdformaat.

Bij het werken aan het product hebben we wel consulten aangevraagd, wat is te lezen in 'de verantwoording van de keuzes'. Deze consulten hebben onze visie verbreed en hebben ervoor gezorgd dat wij weer met een nieuwe, onbevangen blik naar ons product konden kijken. We hadden al veel opdrachten bedacht, die voortkwamen uit het materiaal die op de voorzieningen aanwezig was, maar die op elkaar leken. Dankzij de consulten konden we meer afwisselende opdrachten aan de map toevoegen.

Bij onze projectbegeleidster hebben wij een concept productverslag ingeleverd. Hierop hebben wij feedback gekregen. Het productverslag bevatte te veel pagina's waardoor wij het verslag moesten inkorten. We hebben dit gedaan door veel citaten samen te vatten in eigen woorden en door alle hoofdstukken nog eens opnieuw door te lezen.

Uit de feedback kwam verder naar voren dat er misschien geschoven kon worden in de hoofdstukindeling en dat wij het verslag konden aanvangen met een begrippenbepaling. We hebben de hoofdstukindeling inderdaad aangepast. Na het hele verslag nog eens te hebben doorgelezen kwamen wij zelf ook tot de conclusie dat deze indeling van het verslag niet soepel door te lezen was. We hebben bepaalde hoofdstukken, die een soort beschrijvingen bevatten, naar voren geschoven. Hierdoor hebben wij niet voor een begrippenbepaling gekozen, want deze verandering van de hoofdstukindeling is volgens ons de beste aanpassing.

Tenslotte hadden we van tevoren bedacht om een kindvergadering te houden op één van de daghulp voorzieningen. Het leek ons relevant om ook de mening van de kinderen na te gaan over een emo/egoprogramma. We hebben een kindvergadering kunnen regelen op de voorziening in Zoetermeer. Deze vergadering viel ons echter enorm tegen. De kinderen waren slecht te motiveren om deel te nemen aan de vergadering en ook de begeleiding van pedagogisch medewerkers ontbrak. We hebben wel informatie verkregen, maar minder dan wij hadden gehoopt.

We zullen nu enkele keuzes, en de verantwoording daarvan, die wij tijdens het verloop van het proces hebben genomen toelichten.

Ik-map veranderd in werkboek en later zelfs helemaal weg

Ons eerste idee was het maken van een ik-map. De vraag vanuit Stichting Jeugdformaat was echter meer gericht op het ontwikkelen van een emo/egoprogramma. We kwamen tot het besluit om zo'n programma te gaan ontwikkelen, met de ik-map erbij als werkboek. Hier zijn we toch weer op teruggekomen, omdat het zou betekenen dat we twee eindproducten moesten maken. Hiervoor hebben we te weinig tijd en zou het dus een onhaalbare opdracht zijn. We hebben toen besloten om ons alleen te richten op een

emo/egoprogramma. In de loop van ons onderzoek bleek dit een juiste keuze, omdat er vanuit de voorzieningen alleen vraag was naar zo'n programma en niet naar een ik-map.

Interview leidinggevende

Wij hebben besloten een interview af te nemen met de leidinggevende, die tevens onze contactpersoon is met Stichting Jeugdformaat. Wij hebben gekozen voor dit interview, omdat deze sleutelinformant ons een duidelijk en algemeen beeld kon geven van de daghulp voorzieningen jonge jeugd, waarna wij de interviews met de pedagogisch medewerkers duidelijker vorm zouden kunnen geven en relevante vragen zouden kunnen stellen. We kregen dankzij dit interview ook een beter idee van een emo/egoprogramma, wat noodzakelijk was voor de rest van ons onderzoek.

Enquêtes veranderen in vragenlijsten en afgeven tijdens afnemen van interviews

Wij wisten uit ervaring al dat ouders moeilijk te bereiken zijn. We hebben echter toch besloten om de mening van ouders te onderzoeken. Wij hebben ouders enquêtes laten invullen. We hebben deze enquêtes vragenlijsten genoemd om het voor de ouders duidelijk te maken wat er van hen werd gevraagd. We hebben geprobeerd een zo eenvoudig en begrijpelijk mogelijke vorm aan te bieden. Deze vragenlijsten besloten wij niet zelf af te nemen, maar in briefvorm op te stellen en achter te laten op de daghulp voorzieningen, met de vraag of zij deze aan de ouders mee wilden geven. Dit was voor ons ook het handigst, omdat wij zo niet constant heen en weer hoefden te reizen, maar de vragenlijsten konden afgeven tijdens het afnemen van de interviews met de pedagogisch medewerkers.

Van elke groep op de daghulp voorzieningen jonge jeugd één pedagogisch medewerker interviewen

Tijdens het afnemen van de interviews merkten wij dat we vaak dezelfde antwoorden kregen op onze vragen. Het enige verschil kwam voort uit de verschillende handelwijzen die men op de verschillende groepen gebruikt. Hierdoor hebben wij een interview met één pedagogisch medewerker afgezegd. Zij werkte namelijk samen met een medewerker die wij al hadden geïnterviewd. Het afnemen en uitwerken van de interviews neemt veel tijd in, waardoor dit ene interview ons meer zal kosten dan opleveren.

Kindvergadering op één daghulp voorziening jonge jeugd

In eerste instantie leek het ons verstandig om op meerdere daghulp voorzieningen jonge jeugd kindvergaderingen te houden. Dit bleek echter lastig in te plannen in ons tijdschema, waarna wij hebben besloten deze kindvergadering op maar één daghulp voorziening te houden. Meerdere kinderen op deze voorziening hadden al eens een training of een programma gevolgd en konden onze vragen goed beantwoorden en ons verder helpen met ons onderzoek.

Verder zoeken naar literatuur op de daghulp voorzieningen zelf (documenten analyse)

In de literatuur die aanwezig is in de bibliotheek van de Haagse Hogeschool, de centrale bibliotheek in Den Haag en die in Leiden was maar weinig te vinden over emo/egoprogramma's of daaraan verwante onderwerpen. Zodra we zochten naar informatie hierover, werden we alleen verwezen naar boeken over emoties, emotietrainingen voor volwassenen en dergelijke literatuur. We hebben daarom besloten ons blik te verruimen en na te gaan wat er aan literatuur op de daghulp voorzieningen zelf al aanwezig is. Dit bleek een goede vangst en een goede aanvulling op ons onderzoek.

Vragenlijsten ouders

In het concept productverslag hebben wij de vragenlijsten van de ouders nog niet kunnen verwerken. De voorzieningen hebben de vragenlijsten nog niet of nauwelijks aan de ouders uitgedeeld. Hier ging dus meer tijd in zitten dan wij hadden verwacht. We kozen er dan ook voor om de uitwerking van de vragenlijsten pas te verwerken in dit definitieve productverslag. De mening van de ouders heeft echter weinig veranderingen aan de opzet van ons eindproduct gebracht. De meningen van de ouders waren grotendeels in overeenstemming met die van de pedagogisch medewerkers.

Consult Caroline van Donk

We hebben een consult gehad met Caroline van Donk, onze docente 'Beeldende Vorming'. We hebben haar vragen gesteld die betrekking hebben op de vormgeving van ons product en ideeën m.b.t. beeldende opdrachten.

Consult Manon Postma

We hebben een consult gehad met Manon Postma, onze docente 'Muziek'. Manon is muziektherapeute en is werkzaam geweest op een naschoolse behandeling voor de oudere jeugd. Ze is goed op de hoogte van waar onze doelgroep behoefte aan heeft. We hebben haar vragen gesteld die betrekking hebben op muziekopdrachten voor in de map.

Consult Kirsten Steenks

We hebben een consult gehad met Kirsten Steenks, onze docente 'Methoden'. Kirsten is werkzaam geweest bij Stichting Jeugdformaat als speltherapeute. Ze is goed op de hoogte van de ontwikkelingen, trainingen binnen Jeugdformaat en de behoeften van onze doelgroep. We hebben haar vragen gesteld die betrekking hebben op spelopdrachten voor in de map.

Consult Janjaap van Elst

We hebben een consult gehad met Janjaap van Elst, onze docent 'Drama'. Janjaap heeft ons ideeën gegeven over beeldende opdrachten voor in de emo/egomap. We hebben van hem een voorbeeld van een scriptie gekregen en we hebben gekeken naar de mogelijkheden van de doelgroep.

Bedroefd in plaats van verdrietig

In het verslag hebben wij, wanneer we het hebben over de basisemoties, de emotie verdrietig veranderd in bedroefd. Onze projectbegeleidster legde uit dat de vier basisemoties ook wel de vier B's worden genoemd. Verdrietig hoort er dan niet bij, maar wordt vervangen door bedroefd. In de opdrachten van ons product houden wij wel verdrietig aan, omdat de voorzieningen deze emotie altijd al gehanteerd hebben en de kinderen dit aangeleerd hebben.

Samenvattingen in plaats van één analyse

In het concept productverslag hadden wij een analyse gemaakt aan de hand van alle hoofdstukken. De samenvattingen die al onderaan elk hoofdstuk stonde, waren echter op zich al analyses. Hierdoor hebben wij besloten om de samenvattingen aan te houden en de analyse weg te laten. De conclusie is tot stand gekomen aan de hand van de samenvattingen.

Als we echter het gehele proces bekijken, zijn we toch wel erg tevreden over het uiteindelijke resultaat en onze samenwerking. We hebben geen conflicten gehad, konden van elkaar op aan en hebben alles op tijd afgekregen. Het was een leerzame en geslaagde periode.

Literatuurlijst

Mappen:

- Mappen (over emo/egoprogramma's) die op de daghulpen aanwezig zijn.
- *Goed Gedaan Map*: Complimentjes daar groeien ze van! Den Haag: Haags Centrum voor onderwijsbegeleiding (HCO), 1996 tel:070-4482828 email:info@hco.nl URL:www.hco.nl
- *Ik, jij en wij* (pakket) Houten: Wolters-Noordhoff Basisonderwijs, 1993-1994 te bestellen bij: Haags Centrum voor onderwijsbegeleiding (HCO), 1996 tel:070-4482828 email:info@hco.nl
- *Kanjertraining* G. Weide instituut voor kanjertrainingen tel:036-5489405 email: info@kanjertraining.nl URL: www.kanjertraining.nl

Sites:

- Achterberg, Jolande e.a.. *Sociaal emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs* URL: <http://www.sociaalemotioneel.nl>. Beschikbaar: 10-12-06
- Anoniem. *Stichting Jeugdformaat, organisatie voor jeugdhulpverlening*. URL: www.jeugdformaat.nl. Beschikbaar: 10-02-2007

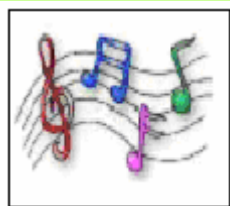
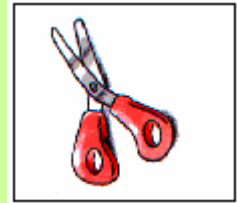
Boeken:

- Delfos, Martine F (2000). *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam: SWP.
- Dijk, Cees van (2003). *Boddaert 100 jaar*. Amsterdam: SWP.
- Faber, S.E.K. en H.Y. Steensma (1992). *Wat doen we eraan. Gedragsproblemen en sociale ontwikkeling bij 4- tot 12-jarigen*. Nijkerk: Intro.
- Festen, Theo en Henk Verburg (2003). *Passende hulp bij opvoedings- en ontwikkelingsproblemen*. Amsterdam: SWP.
- Hasselt – Mooy, Hanneke van (2002). *Huilen - boos zijn - ruzie Omgaan met emoties bij kinderen van 0 – 8 jaar*. Amsterdam: SWP.
- Herbert, Martin (1999). *Sociale vaardigheidstraining voor kinderen. Intro-opvoedingsondersteuning deel 7*. Baarn: Intro.
- Kluge, Ingrid en Georg Pfeifer (2001) *Zo wordt mijn kind zelfbewust*. Aatselaar-Oosterhout: Deltas.
- Lammers, Marijke en Els Kok en Annie Oude-avenhuis (2005). *Preventie van seksueel misbruik bij vrouwen en mannen met een handicap. Noodzaak, doel en*

effectiviteit van preventie activiteiten, overzicht programma's en materialen. Utrecht: TransAct.

- Langeslag, Ellen-Noor (2005). *Spelenderwijs. Inzichten en simpele technieken voor kinderen om zichzelf te zijn.* Deventer: Ankh-Hermes bv.
- Mülhan, Ebehard en Andreas Schröter (1998). *Bang, boos of blij?, omgaan met gevoelens van je kind.* Voorhoeve-Kampen: Kok.
- Pope, Alice W., Susan M. McHale en W. Edward Craighead (1989). *Werken aan het gevoel van eigen waarde.* Assen: Dekker & van de Vegt.
- Preuschoff, Gisela (1996). *Als kinderen bang zijn.* Amsterdam: Boom.
- Ringrose, Drs. H.J. en Drs. E.H. Nijenhuis (1986). *Bang zijn voor andere kinderen.* Groningen: Wolters-Noordhoff bv.
- Riphagen, Margo (2000). *Spelenderwijs.* Dordrecht: Stichting Blijf van m'n Lijf.
- Schiet, Marga (2005). *Je kunt het!, zo stimuleer je zelfvertrouwen bij kinderen van 0-9 jaar.* Vianen-antwerpen: The house of books.
- Zandberg, Tj. en C.M.L. van Nieuwland (1998). *Ambulante Jeugdzorg: een overzicht.* Utrecht: SWP.

Emo

&

Ego

Inleiding

Dit is een emo/egomap, met opdrachten die helpen bij het leren herkennen, erkennen en uiten van emoties en bij het versterken van het zelfbeeld. Deze opdrachten kunnen programmatisch worden ingezet door de pedagogisch medewerkers van de daghulp jonge jeugd voorzieningen binnen Stichting Jeugdformaat. De opdrachten zijn gericht op kinderen tussen de zes en twaalf jaar, die de daghulp bezoeken.

De pedagogisch medewerkers kunnen de opdrachten zelf samenstellen tot een programma. Wij kiezen voor deze vorm, omdat er op deze manier gekeken kan worden naar het individuele kind. Elk kind heeft namelijk behoefte aan een eigen aanpak, waardoor één vast programma mogelijk zijn doel voorbij zal gaan.

De emo/egomap bestaat uit drie delen, namelijk een handleiding voor de pedagogisch medewerkers, een deel met opdrachten en een deel waarin manieren tot transfer naar ouders en school uitgelegd worden.

De handleiding voor de pedagogisch medewerkers bestaat uit tips en adviezen over het gebruik van de map.

Het opdrachtendeel bestaat uit een verzameling creatieve, actieve en afwisselende opdrachten. De opdrachten zijn uitgewerkt in begrijpelijke taal voor kinderen. In de kolom aan de zijkant van de bladzijden staat een uitleg bedoeld voor de pedagogisch medewerkers.

Alle opdrachten zijn terug te vinden op de cd-rom die zich in de bijlage van deze map bevindt. Op dezelfde cd-rom zijn ook enkele bijlagen, bedoeld voor de pedagogisch medewerkers, te vinden die nodig zijn bij de uitvoering van de opdrachten.

Bij sommige opdrachten zal er een onderscheid worden gemaakt tussen opdrachten voor kinderen van zes tot acht jaar en kinderen van negen tot twaalf jaar.

De opdrachten kunnen zowel groepsgewijs als individueel toegepast worden. De reden hiervoor is dat kinderen elkaar tijdens groepsactiviteiten kunnen stimuleren, helpen, ondersteunen en ideeën kunnen geven. Het individuele stuk biedt een veilige situatie, wat voor sommige kinderen voorwaardelijk is om te kunnen werken aan hun hulpvraag. Bij elke opdracht staat aangegeven of het een groeps- of individuele opdracht betreft. Het derde deel bestaat uit een uitleg van manieren tot transfer naar ouders en school. Deze emo/egomap zorgt ervoor dat de pedagogisch medewerkers geen tijd meer kwijt zijn aan het in elkaar zetten van werkboekjes uit verschillende mappen, maar dat zij alles kunnen vinden in één map.

Inhoudsopgave

Blz.:

Handleiding	04
Ego-opdrachten	07
Emo-opdrachten	71
Manieren tot transfer	121
Bijlage	122

Handleiding

Deze handleiding is bestemd voor jullie als pedagogisch medewerkers werkzaam op de daghulp voorzieningen. Je vindt tips en adviezen over het gebruik van de map. We geven namelijk een beschrijving van de kinderen waarvoor het programma geschikt is. Hierna leggen wij uit hoe de opdrachten in deze map binnen groepstijd ingezet kunnen worden. Jullie rol bij het aanbieden van de opdrachten wordt beschreven, evenals manieren van gespreksvoering met de kinderen. Tenslotte lichten wij toe hoe er met deze map competentiegericht gewerkt kan worden.

Beschrijving van de doelgroep

Deze emo/egomap is bedoeld voor kinderen tussen de zes en twaalf jaar die aangemeld zijn bij de daghulp jonge jeugd voorziening. De kinderen hebben een hulpvraag die betrekking heeft op het versterken van het zelfbeeld en/of het leren herkennen, erkennen en uiten van emoties.

De meeste opdrachten in deze map zijn geschikt voor alle leeftijden. Door het grote leeftijdsverschil is het echter belangrijk dat jullie per kind zelf inschatten welke opdrachten geschikt zijn. Hier moeten jullie ook rekening mee houden bij het indelen van groepjes. Ditzelfde geldt voor de mate van ontwikkeling van het kind en zijn/haar belevingswereld.

Het inzetten van de opdrachten

De opdrachten kunnen tijdens groepstijd zowel individueel als groepsgewijs aangeboden worden. Bij de opdrachten is geen bepaalde tijdsduur vermeld. Het is aan jullie om dit vast te stellen, zodat de opdrachten flexibel in het dagprogramma ingepast kunnen worden. Een opdracht kun je ook over meerdere dagen verspreiden. Over het algemeen zijn de opdrachten toch wel binnen een half uur uit te voeren.

De rol van de pedagogisch medewerker

Jullie rol bij het aanbieden van de opdrachten is een belangrijke, centrale rol. Jullie zijn degenen die de kinderen begeleiden, ondersteunen, stimuleren en die de opdrachten bewust inzetten. Het is essentieel dat jullie op de groep terugkomen op de behandelde opdrachten. Ook zullen jullie degenen zijn die de groepjes indelen (rekening houdend met het niveau van de kinderen), die begrip tonen en de kinderen een veilig gevoel geven. Bij het werken met deze map kunnen jullie gebruik maken van het competentiemodel. Tegenover het maken van de opdrachten kunnen beloningen gesteld worden. Deze keuze is aan jullie.

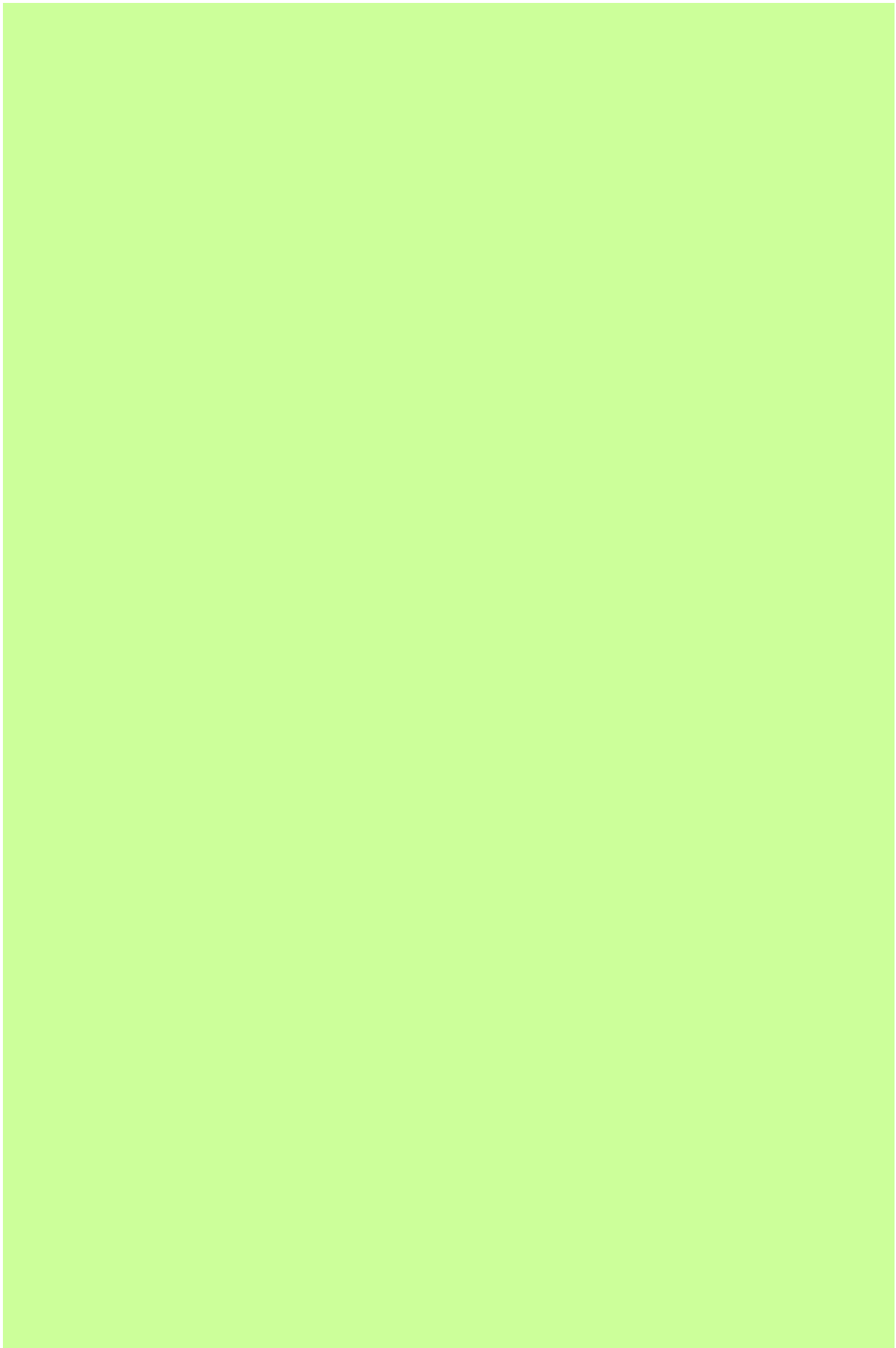
Manieren van gespreksvoering met kinderen

In de literatuur worden vele manieren van gespreksvoering met kinderen beschreven. Hieruit hebben wij enkele punten gehaald die wij als aandachtspunten willen aanbieden bij het gebruik maken van deze map:

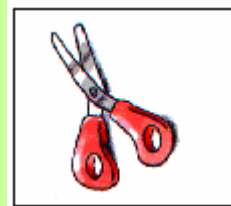
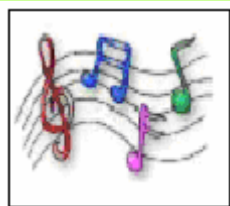
- Het kind op zijn gemak stellen. Dit kan door aan te geven wat het kader en het doel van het gesprek is. Ook het praten over iets wat het kind leuk vindt, zoals hobby's, kan voor een goede gespreks sfeer zorgen.
- Houd rekening dat kinderen tot een jaar of acht de sociale codes van een gesprek nog niet duidelijk hebben. Ze kunnen dan ook plots over een ander onderwerp beginnen.
- Pas als volwassene op dat je niet gaat invullen. Zeker als je niet zeker bent over hetgeen je invult.
- Spreek vanuit de ik-persoon. Hierdoor geef je het kind het gevoel dat hij/zij nog een andere mening kan hebben.
- Warmte, respect en belangstelling zijn belangrijke voorwaarden voor een goed gesprek. Non-verbale aspecten zoals bevestigend knikken spelen hierbij een grote rol.
- Ga op ooghoogte van het kind zitten wanneer je informatie wilt uitwisselen.
- Oogcontact is belangrijk. Nodig het kind uit je aan te kijken, zodat het kan zien dat je het meent.
- Maak gebruik van metacommunicatie om contact te maken en angst weg te nemen.
- Laat met behulp van voorbeelden zien dat wat het kind zegt effect heeft.
- Laat het kind weten dat zijn bijdrage belangrijk en uniek is.

(Delfos, 2000)

Wij wensen jullie veel succes en plezier bij het gebruik maken van deze emo/egomap.

Ego- opdrachten

Ego galgje

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: voorbeelden van eigenschappen en kwaliteiten kennen
Materiaal: een galgje spel 12

Wat kan ik met mijn benen en voeten?

Individueel
Schrijf-, beeldende en praatopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: kind bewust maken van wat hij allemaal met de benen en voeten kan doen en hoe dit invloed heeft op hoe hij overkomt op mensen om zich heen.
Materiaal: schrijfmateriaal 13

Mijn leukste droom en ergste nachtmerrie

Groep
Tekelopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: zelfbeeld verduidelijken
Materiaal: wascokrijt, zwart papier 14

De daghulp

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: nagaan wat het kind van de daghulp vindt en het kind bewust laten worden van wat het nog wil leren
Materiaal: schrijfmateriaal 15

Wat kan ik met mijn handen en armen?

Groep
Schrijf-, beeldende en praatopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: kind bewust maken van wat hij allemaal met de handen en armen kan doen
Materiaal: schrijfmateriaal, kaartjes met opdrachten, bijlagen 16

Een spelletje doen?

Individueel
Spelopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: succeservaring opdoen
Materiaal: gezelschapsspel 17

Mijn kamer

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: zelfbeeld verduidelijken
Materiaal: plak-, knip- en tekenmateriaal, papier, tijdschriften, verf, kwasten, kleurpotloden 18

Mijn leerdoelen

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: kind bewust maken wat het allemaal heeft geleerd en laten nadenken over wat het kind nog zou willen leren
Materiaal: schrijfmateriaal 19

Een interview

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: het kind bewust laten worden van de eigen persoonlijkheid
Materiaal: schrijfmateriaal 20

Het ego kwartetspel

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: kwaliteiten kennen
Materiaal: kaartjes van het kwartetspel (bijlage) 23

Tekelopdrachten

Individueel
Tekelopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: het kind bewust maken van de eigen omgeving
Materiaal: tekenmateriaal, papier 24

De ander en ik

Groep
Tekelopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: benoemen van de positieve punten van een ander en zichzelf, positieve punten benoemd krijgen
Materiaal: tekenmateriaal, papier 25

Ego Scrabble

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: voorbeelden van eigenschappen en kwaliteiten kennen

Materiaal: een scrabble spel 26

Mijn dagelijkse kwaliteiten

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind bewust laten worden van dagelijkse activiteiten waar hij/zij goed in is en wat het kind nog moet leren

Materiaal: schrijf-, knip- en plakmateriaal 27

Lang geleden...

Individueel

Schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: nadenken over vroeger en dus over het eigen leven

Materiaal: schrijfmateriaal 30

De toekomst

Groep

Praatopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het kind laten nadenken over zijn eigen en andermans toekomst

Materiaal: schrijf- en plakmateriaal, papier 31

Buitenspelen

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: Eigen kwaliteiten en interesses kennen

Materiaal: schrijfmateriaal en papier 32

Zelfportret

Individueel

Schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind bewust laten worden van zijn eigen leven

Materiaal: foto's, schrijf-, teken- en plakmateriaal 33

Mijn fotolijstje

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: zelfbeeld verduidelijken en versterken

Materiaal: fotolijstje, verf, teken-, knip- en plakmateriaal, papier, versiersels 39

Jezelf uitbeelden

Groep

Beeldende opdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het kind laten nadenken over en laten ontdekken van eigen talenten en die aan anderen tonen

Materiaal: geen 40

Mijn top 5

Individueel

Schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: positieve kanten van het kind benadrukken

Materiaal: schrijfmateriaal 41

Schminken

Groep

Tekenopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: succeservaring opdoen

Materiaal: schmink, water, spiegels en kwasten 43

Mijn hoofd

Individueel

Schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: bewust worden van het eigen het hoofd en wat je er mee kunt doen

Materiaal: spiegel, schrijfmateriaal 44

Kijk mij eens

Individueel

Schrijfopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: bewust worden van de eigen kwaliteiten

Materiaal: schrijfmateriaal 46

Familieschilderij

Individueel
Tekenopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: familie in beeld brengen
Materiaal: verf, kwasten, papier 48

Ik ben de beste!

Individueel
Leesopdracht
Leeftijd: 6-8 jaar
Doel: zelfbeeld verduidelijken
Materiaal: het boek 'Ik ben de beste',
schrijfmateriaal 49

Fotoboek

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: kind bewust laten worden van zijn/haar
levensloop en iedereen in zijn/haar leven
Materiaal: knip- en plakmateriaal, foto's 50

Zelf een spel maken

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: succeservaring opdoen
Materiaal: knip- en plakmateriaal 51

Open podium

Groep
Beeldende opdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: zelfbeeld versterken
Materiaal: hangt af van de activiteiten van de
kinderen 52

Mijn eigen boek

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: kind bewust maken van wie het zelf is
Materiaal: foto's, knip-, teken- en plakmateriaal,
papier/karton 53

Mijn eigen muziekinstrument

Groep
Knutsel- en muziekopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: succeservaring opdoen
Materiaal: zie bijlagen 55

Ga jij maar op de gang!

Individueel
Leesopdracht
Leeftijd: 6-8 jaar
Doel: het zelfbeeld versterken door middel van
vergelijkingsmateriaal
Materiaal: het boek 'Ga jij maar op de gang',
schrijfmateriaal 56

Ik op papier

Groep
Tekenopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: het eigen lichaam kennen, inclusief de mooie en
minder mooie plekken
Materiaal: grote vellen papier, tekenmateriaal,
gekleurde stiften 57

Ikke

Individueel
Schrijfofopdracht
Leeftijd: 11-12 jaar
Doel: ingaan op de veranderingen die puberende
kinderen lichamelijk en geestelijk ondergaan
Materiaal: schrijfmateriaal 58

Dit is mijn muziek

Groep
Muziekopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: eigen identiteit verduidelijken
Materiaal: eigen muziek van de kinderen, cd-speler 59

Schilderij maken

Individueel
Tekenopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: het kind bewust laten worden van de eigen
persoonlijkheid
Materiaal: schilderijlijst, vel papier, teken-, plak- en
knipmateriaal, tijdschriften 60

Vertrouwen

Groep

Beeldende opdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: een ander in vertrouwen nemen

Materiaal: blinddoeken, schrijfmateriaal 61

Portret van een ander

Groep

Teken- en praatopdracht

Doel: nadenken over hoe een ander eruit ziet en feedback krijgen over jezelf

Leeftijd: 9-12 jaar

Materiaal: tekenmateriaal, papier 62

Ego speurtocht

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: vragen over zichzelf kunnen beantwoorden

Materiaal: schrijfmateriaal, papier, bijlage 63

Mijn telefoonboek

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind bewust laten worden van eigen omgeving

Materiaal: (pas)foto's, correspondentiekaarten, een perforator, een sleutelring, plak-, knip-, schrijf- en tekenmateriaal, papier 64

Egoweekendmiljonairs

Groep

Schrijf- en spelopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: eigenschappen en leerpunten van zichzelf benoemen

Materiaal: lottoweekendmiljonairs spel, schrijf- en knipmateriaal 65

Mijn fotodagboek

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: levensverhaal in beeld brengen

Materiaal: een fototoestel, een computer en een printer, papier, karton, plak-, knip- en tekenmateriaal 66

Ik kan goed volgens...

Individueel

Doe- en schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind positieve punten van zichzelf laten benoemen

Materiaal: schrijfmateriaal 67

Mijn eigen ruimte

Individueel

Teken- en spelopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: grenzen aangeven

Materiaal: krijt, papier en schrijfmateriaal 68

Mijn dagboek

Individueel

Knutsel- en schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het kind beleeft zichzelf en zijn omgeving bewuster

Materiaal: karton, papier, knip-, plak- en schrijfmateriaal, tijdschriften 69

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: voorbeelden van eigenschappen en kwaliteiten kennen

Materiaal: een galgje spel

Neem met de kinderen eerst de officiële spelregels van het spel galgje door. Daarna kun je uitleggen dat er nu alleen maar woorden gebruikt mogen worden die met het zelfbeeld (hoe iemand als persoon is) te maken hebben.

Ego galgje

Je gaat spel galgje spelen, alleen vandaag heet het 'ego galgje'. Dit betekent dat je alleen maar woorden mag gebruiken die te maken hebben met het zelfbeeld, oftewel hoe iemand is en/of eruitziet.

Je kunt dan denken aan woorden zoals:

- Aardig
- Alleen
- Vrienden
- Dik
- Klein
- Lang
- Stoer
- Sterk
- Slim
- Handig
- Onhandig
- Moedig
- Snel
- Langzaam
- Groot
- Haar
- Ogen
- Voeten
- Lichaam
- Neus
- Oplettend
- Zorgvuldig
- Creatief
- Grappig
- Hulpvaardig
- Enthousiast
- Vastberaden
- Flexibel

Je kunt er misschien zelf nog wel veel meer bedenken! Veel plezier!

Individueel

Schrijf-, beeldende en
praatopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind bewust maken van wat hij
allemaal met de benen en voeten kan
doen en hoe dit invloed heeft op hoe
hij overkomt op mensen om zich
heen.

Materiaal: schrijfmateriaal

Bespreek de uitbeeldingsoefening na
en leg uit dat de manier waarop je
staat invloed heeft op hoe je
overkomt op anderen.

- Als je in elkaar gedoken
rondloopt lijkt je onzeker en
bang.
- Als je heel langzaam door de
ruimte schuift geef je mensen
een sombere indruk.
- Als je rondhuppelt kom je
vrolijk over.
- Als je breed staat en met je
borst vooruit kom je heel zeker
over.
- Als je op je tenen gaat staan
lijk je groter.

Wat kan ik met mijn benen en voeten?

We beginnen met het opschrijven van wat
je allemaal met je benen en voeten kunt doen.
Ik kan met mijn benen en voeten:

Je krijgt nu een aantal
uitbeeldingsoefeningen:

- Loop een beetje in elkaar gedoken
- Schuifel heel langzaam door de ruimte
- Huppel eens door de ruimte
- Ga met je voeten een stukje uit elkaar staan
en doe je borst vooruit
- Ga op je tenen staan en maak je zo lang
mogelijk

Heb je gemerkt dat je je voeten en
benen in iedere situatie op een andere manier
neerzet? We bespreken met elkaar nog even wat
het verschil is.

Groep

Tekenopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: zelfbeeld verduidelijken

Materiaal: wascokrijt, zwart papier

Met wascokrijt op een zwart vel tekenen geeft een heel ander resultaat dan op een gewoon wit vel papier tekenen. Het kan voor de kinderen stimulerend werken om een voorbeeld ervan te laten zien.

Bespreek de opdracht met alle kinderen gezamenlijk na, maar vraag niet te veel door op nachtmerries als kinderen aangeven dit niet te willen.

Mijn leukste droom en ergste nachtmerrie

Je gaat deze keer twee dingen tekenen, namelijk je leukste droom en je ergste nachtmerrie. We gebruiken hiervoor zwart papier en wascokrijt. Heb je daar wel eens mee getekend?

Is het gelukt? Je mag nu aan de groep vertellen wat je hebt getekend en dus je droom en je nachtmerrie uitleggen.

Individueel

Schrijfpdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: nagaan wat het kind van de daghulp vindt en het kind bewust laten worden van wat het nog wil leren

Materiaal: schrijfmateriaal

De daghulp

Er volgen nu een paar vragen over de daghulp en wat jij van de daghulp vindt.

Vraag 1: Wat vind je leuk op de daghulp? Noem drie dingen.

- 1.
- 2.
- 3.

Vraag 2: Wat vind je niet zo leuk op de daghulp? Noem ook nu drie dingen.

- 1.
- 2.
- 3.

Vraag 3: Wat zou je anders willen op de daghulp? Nu hoef je maar twee dingen te noemen.

- 1.
- 2.

Vraag 4: Wat denk je dat jij nog moet leren op de daghulp? Noem twee dingen.

- 1.
- 2.

Vraag 5: Wat zou jij voor jezelf een goed leerdoel vinden?

Groep

Schrijf-, beeldende en
praatopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind bewust maken van wat hij
allemaal met de handen en armen
kan doen

Materiaal: schrijfmateriaal,
kaartjes met opdrachten, bijlagen

In de bijlage zijn voorbeelden te
vinden van oefeningen die de
kinderen kunnen uitbeelden. Check
even of de oefeningen op de
kaartjes toepasselijk zijn voor de
kinderen waarmee je de opdracht
uitvoert en bedenk zelf nog
mogelijke oefeningen.

Spoor de kinderen bij de laatste
opdracht aan tot rare en moeilijke
bewegingen, waardoor het een
uitdagende opdracht wordt. Let er
ook op dat de kinderen wel steeds
van rol wisselen.

Wat kan ik met mijn handen en armen?

We beginnen met het opschrijven van wat
je allemaal met je handen en armen kunt doen.
Ik doe de volgende dingen met mijn handen en
armen:

We gaan nu een opdracht doen die te
maken heeft met gebaren. Hierbij is het
belangrijk dat je niet praat. Het is de bedoeling
je een kaartje pakt van de stapel en hetgeen
erop staat uitbeeldt. De anderen moeten
proberen te raden wat jij aan het doen bent.
Onthoud: je mag **ALLEEN** je handen en armen
gebruiken.

Deze opdracht is heel anders dan de
vorige twee opdrachten. Je gaat nu tegenover
een ander staan. Je spreekt met elkaar af wie de
bewegingen gaat maken met zijn/haar handen en
armen. De ander moet hem/haar namelijk nadoen,
net als een spiegel. Bewegingen die je kunt maken
zijn: je arm omhoog doen en weer omlaag, je
vingers bewegen, je arm draaien, je arm strekken
en buigen, enzovoorts.
Als jullie het even hebben geprobeerd, draaien
de rollen om.

Individueel
Spelopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: succeservaring opdoen
Materiaal: gezelschapsspel

Het is de bedoeling dat het kind door het spelen van een gezelschapsspel succeservaring opdoet. Je speelt dit spel als groepsleiding samen met één kind, zodat je dit kind kan laten winnen. Kies kortere spellen uit zoals:

- Kwartet
- Vier op een rij
- Mollemania
- Mikado

Een spelletje doen?

In welk spelletje heb jij zin?

Op de groep hebben jullie een heleboel spelletjes. De groepsleiding heeft er een paar uitgekozen. Welke gaan we spelen?

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: zelfbeeld verduidelijken

Materiaal: plak-, teken- en knipmateriaal, papier, tijdschriften, verf, kwasten, kleurpotloden

Help het kind aan ideeën, door vragen als de onderstaande vragen te stellen:

- Heb je een eigen kamer?
- Wat voor kleuren heeft jouw kamer?
- Waar staat je bed?
- Wat voor speelgoed staat er in je kamer?
- Hoe groot/klein is je kamer?
- Heb je een kast in je kamer of planken?
- Waar zit het raam?
- Heb je foto's of schilderijen in je kamer hangen?

Mijn kamer

Je gaat nu je kamer maken op papier. Je mag een heleboel! Je mag namelijk zelf kiezen hoe je je kamer gaat maken: verven, kleuren, plaatjes gebruiken uit tijdschriften, tekenen. Heel veel mogelijkheden dus! Het wordt jouw kamer zoals die er in het echt uitziet. Je mag daarna ook nog een kamer maken zoals jij die graag zou willen hebben.

Individueel

Schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind bewust maken wat het allemaal heeft geleerd en laten nadenken over wat het kind nog zou willen leren

Materiaal: schrijfmateriaal

Mijn leerdoelen

Deze opdracht gaat over leerdoelen. We gaan nadenken welke leerdoelen je al hebt gehad en welke leerdoelen je graag nog eens zou krijgen (of waarvan je denkt dat deze wel goed voor jou zouden zijn). Je mag dit opschrijven bij de vragen.

Vraag 1: Hoeveel leerdoelkaarten zitten er in je map?

Vraag 2: Hoeveel krullen heb je allemaal bij elkaar gehaald?

Vraag 3: En hoeveel stickers?

Vraag 4: Wat vind je jouw makkelijkste leerdoel?

Vraag 5: Welk leerdoel van een ander kind lijkt jou gemakkelijk?

Vraag 6: Wat was jouw moeilijkste leerdoel?

Vraag 7: Welk leerdoel van een ander kind lijkt jou moeilijk?

Vraag 8: Welk leerdoel zou je nog een keer willen hebben?

Individueel

Schrijfpdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het kind bewust laten worden van de eigen persoonlijkheid

Materiaal: schrijfmateriaal

Probeer de antwoorden in een leuk, mooi en uniek vormgegeven boek te plaatsen (dat je samen met het kind kunt maken), zodat het kind het idee krijgt iets heel bijzonders gemaakt te hebben.

Een interview

Je gaat deze keer jezelf een interview afnemen. Dat doe je door alle onderstaande antwoorden in te vullen. De vragen gaan over heel veel verschillende onderwerpen, van troosten tot een ster zijn. Veel succes!

Kleur

Wat is jouw lievelingskleur?

Welke kleuren heeft de regenboog?

Welke kleur past er bij je moeder, je vader, je broer(tje) en je zus(je)?

Welke kleur past er bij jou?

Een ster

Voel jij je wel eens een ster?

Speel je wel eens toneel of treed je wel eens op?

Waar ben jij goed in?

Waar zou jij een ster in willen zijn?

Swingen

Hou je van dollen, dansen, springen en zwieren?

Ga je wel eens uit je dak?

Of wil je liever niet druk doen?

Vind je het leuk om op muziek te bewegen?

Glimlach

Je vindt het leuk, maar je valt niet om van het lachen...ken je dat?

Vind je het leuk als iemand naar jou glimlacht?

Wat doe je dan?

Maak je wel eens iemand aan het (glim)lachen?

Soms lachen mensen als ze zich zenuwachtig of onzeker voelen. Heb jij dat ook wel eens?

Verwennerij

Wat is voor jou verwennen?

Word je wel eens verwend? Door wie?

Wie wij jij verwennen? Waarmee of hoe?

Troost

Wie kan je troosten?

Wie mag jou troosten?

Hoe wil jij getroost worden?

Troost je wel eens iemand anders? Hoe doe je dat?

Liefde

Wie vind jij lief?

Van welke mensen hou je?

Voor wie ben jij wel eens lief?

Bij wie voel jij je lekker op je gemak?

Kusje

Hou jij van kusjes?

Van wie wil jij een kusje?

Wie wil jij graag een kusje geven?

Van wie wil jij geen kusje?

Knuffel

Vind jij knuffelen fijn?

Wie knuffel je het meest?

Wie wil jij knuffelen?

Heb je ook een knuffel?

Meestromen

Kun je zwemmen? Hoe voelt dat?

Vind je het gemakkelijk om met anderen mee te doen? Of ga je liever je eigen weg?

Soms overkomen je dingen die je zelf niet bedacht had, wat doe je dan?

Verandering

Waar verander jij wel eens wat aan?

Is er iets in je omgeving dat je zou willen veranderen?

Wat zou je aan jezelf het liefst willen veranderen?

Verkleed je je wel eens? Hoe voel je je dan?

Vrede

Denk je wel eens aan oorlog en vrede?
Wat is vrede voor jou?
Hoe vind je het dat wij hier vrede hebben?
Met wie moet jij vrede sluiten?

Twijfel

Waar twijfel je over?
Waarom twijfel je?
Ben je wel eens bang dat je iets niet kunt?
Wat weet je nog niet zeker?

Kiezen

Weet jij altijd meteen wat je wilt?
Waar moet jij wel eens tussen kiezen?
Als je moet kiezen, hoe doe je dat dan?
Bij welke dingen moet je lang nadenken om te kunnen kiezen?

Rust

Doe jij dingen rustig of snel?
Waardoor kun jij uitrusten?
Voel je het als je moe wordt of ben je ineens heel moe?
Wat is jouw rustige plekje?

Idee

Heb je wel eens een goed idee?
Heb je nu een goed idee?
Ken je iemand met goede ideeën?
Luistert er wel eens iemand naar jouw ideeën?

Stoer

Wat durf jij allemaal?
Wat durf je niet?
Wat vind je stoer?
Wat is voor jou iets wat je eigenlijk niet durft maar toch wel wilt doen?

Schaamte

Schaam jij je wel eens ergens voor?
Wat vind je vervelend van je vader of moeder, waardoor je je schaamt?
Mag jij van jezelf fouten maken?
En van anderen?

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kwaliteiten kennen

Materiaal: kaartjes van het
kwartetspel (bijlage)

Je moet de kaarten (zie bijlage)
vooraf zelf uitprinten.

Het ego kwartetspel

Je gaat 'het ego kwartetspel' spelen.

Het spel lijkt op gewone kwartetspelen, alleen nu gaat het over dagelijkse kwaliteiten, oftewel over dingen die mensen goed kunnen.

Het is de bedoeling dat je vier kaarten bij elkaar weet te krijgen, die bij hetzelfde groepje horen.

Dit doe je door de ontbrekende kaarten aan een medespeler te vragen.

Iedereen heeft 5 kaarten. De speler die begint vraagt aan een medespeler uit een groepje een kaart die hij

nog niet heeft. Als hij de kaart van de medespeler krijgt, mag hij verder vragen. Heeft de medespeler de kaart niet, dan mag de speler een kaart van de pot pakken. De medespeler aan wie de kaart gevraagd is, gaat verder. Er wordt zonder vaste volgorde gespeeld en er mag een kaart van de pot gepakt worden als de vrager gedurende die vraagronde geen kaarten heeft ontvangen. Een kwartet is compleet als een speler alle vier de kaarten in zijn bezit heeft.

Succes!

Individueel

Tekenopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het kind bewust maken van de eigen omgeving

Materiaal: tekenmateriaal, papier

Het kind mag een aantal tekeningen maken, maar ook meerdere dingen in één tekening verwerken. Geef het kind deze keuze.

Tekenopdrachten

Deze keer is het de bedoeling dat je een aantal tekeningen maakt van dingen die met jouw leven en jouw omgeving te maken hebben, namelijk van:

- jouw school
- jouw huis
- jouw gezin
- hoe je eruit ziet in het weekend of wat je in het weekend doet
- hoe je eruit ziet als je sport
- hoe je vriendje/vriendinnetje eruit ziet
- hoe jij er over 5 jaar uitziet
- hoe jij er over 10 jaar uitziet

Groep

Tekenopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: benoemen van de positieve punten van een ander en zichzelf, positieve punten benoemd krijgen

Materiaal: tekenmateriaal, papier

Deze opdracht is het beste in een groepje van vier uit te voeren.

Maak zelf de tweetallen, zodat je een situatie kunt creëren.

Eerst samen de opdracht bespreken, dan de twee groepjes in een aparte ruimte zetten en ze daar laten tekenen.

De groepjes begeleiden, maar niet leiden. Laat de kinderen zoveel mogelijk zelf positieve punten van de ander benoemen.

Bij het bespreken van de tekeningen moet je de nadruk leggen op het positieve; zowel op het maken van de tekeningen als de complimenten die de kinderen van elkaar krijgen.

De ander en ik

We gaan tekeningen maken over wat jij vindt dat een ander kind goed kan.

Je wordt zo bij een ander kind ingedeeld. Jullie gaan dan samen twee tekeningen maken over alle twee de kinderen in het andere groepje.

De tekening moet gaan over wat jullie vinden dat de zij goed kunnen.

Dit kunnen eigenschappen zijn, vaardigheden, het uiterlijk of het karakter van de ander.

Succes!

Klaar met tekenen? We gaan nu de tekeningen aan elkaar laten zien en nabespreken.

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: voorbeelden van eigenschappen en kwaliteiten kennen

Materiaal: een scrabble spel

Neem met de kinderen eerst de officiële spelregels van het spel scrabble door. Daarna kun je uitleggen dat er nu alleen maar woorden gebruikt mogen worden die met het zelfbeeld (hoe iemand als persoon is) te maken hebben.

Ego Scrabble

Je gaat het spel 'scrabble' spelen.

Maar let op, want je mag alleen woorden gebruiken die te maken hebben met het zelfbeeld, oftewel hoe iemand is en/of eruitziet.

Je kunt dan denken aan woorden zoals:

- Aardig
- Alleen
- Vrienden
- Dik
- Klein
- Lang
- Stoer
- Sterk
- Slim
- Handig
- Onhandig
- Moedig
- Snel
- Langzaam
- Groot
- Haar
- Ogen
- Voeten
- Lichaam
- Neus
- Oplettend
- Zorgvuldig
- Creatief
- Grappig
- Hulpvaardig
- Enthousiast
- Vastberaden
- Flexibel

Je kunt er misschien zelf nog wel veel meer bedenken! Veel plezier!

Individueel
Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind bewust laten worden van
dagelijkse activiteiten waar hij/zij
goed in is en wat het kind nog moet
leren

Materiaal: schrijf-, plak- en
knipmateriaal

Als het kind nog meer kwaliteiten
weet te bedenken mag het kind deze
erbij schrijven.

Probeer het kind te stimuleren niet
alleen maar dingen op de eerste
bladzijde of juist alleen maar op de
laatste bladzijde te plakken. Het is
belangrijk dat het kind voor zichzelf
een realistisch beeld weergeeft.

Mijn dagelijkse kwaliteiten

Hieronder staan een heleboel dingen die je
in het dagelijkse leven kunt doen. Soms lukt het
één wat beter dan het andere. Je mag al deze
dingen uitknippen en op de goede bladzijde
plakken. Op de eerste bladzijde plak je namelijk
wat je heel goed kunt, op de tweede bladzijde
wat je een beetje kan en op de laatste bladzijde
plak je de dingen die je nog wilt leren. Zo krijg je
precies te zien waar je goed in bent en wat je nog
moet leren. Veel plezier!

Schaatsen

voetballen

fietsen

overleggen

samenspelen

alleen spelen

spelen lang volhouden

complimenten geven

anderen helpen

grapjes maken

op tijd komen

luieren

de ander aankijken

sporten

zingen

dansen

spelletjes spelen

computeren

zeggen hoe je je voelt

praten

hulp vragen

aan afspraken houden

luisteren

lezen

netjes werken

knutselen

darten

dingen onthouden

aan regels houden

mama helpen

opletten op school

in de keuken iets maken

knippen

rekening houden met wat anderen willen

tekenen

volhouden als iets niet gelijk lukt

toneel spelen

dingen delen met anderen

basketballen

iemand troosten die verdrietig is

rekenen

gezellige dingen vertellen

zeggen als je iets niet durft

zeggen als je iets niet kan

je niet over laten halen als je iets niet wilt

zeggen dat je ergens goed in bent

Individueel

Schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: nadenken over vroeger en dus over het eigen leven

Materiaal: schrijfmateriaal

Je kan het kind voor deze opdracht foto's mee laten nemen van toen het nog klein was. Dit maakt het beantwoorden van de vragen gemakkelijker (en leuker) voor het kind.

Lang geleden...

Er komen nu wat vragen aan over heel lang geleden, toen je nog heel klein was.

Vraag 1: Hoe ben je veranderd sinds je een baby was?

Vraag 2: Hoe ben je veranderd sinds je een peuter was?

Vraag 3: Hoe ben je veranderd sinds je een kleuter was?

Vraag 4: Wat kun je nu wel, wat je eerder niet kon?

Groep

Praatopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het kind laten nadenken over zijn eigen en andermans toekomst

Materiaal: schrijf- en plakmateriaal, papier

Je kunt de kinderen helpen bij het bedenken van vragen door de volgende voorbeelden te noemen:

- Wat moet je nog leren op de daghulp of op school?
- Wat wil je later worden?
- Hoe ziet jouw huis er later uit?
- Waar wil je later wonen?

Geef de kinderen 5 tot 10 minuten de tijd om elkaar te interviewen.

De toekomst

Voor deze opdracht ga je een ander interviewen over de toekomst. Je krijgt nu eerst even de tijd om wat vragen te bedenken. Je weet er vast veel te verzinnen!

Als je vragen hebt bedacht mag je een ander gaan interviewen.

Schrijf de antwoorden van de ander op en geef die aan hem of haar. Zelf word je ook geïnterviewd. Plak je antwoorden op dit vel.

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Eigen kwaliteiten en interesses kennen
Materiaal: schrijfmateriaal en papier

Het gaat er bij deze opdracht om dat kinderen hun eigen kwaliteiten leren kennen. Belangrijk is positieve bekrachtiging door de pedagogisch medewerker.

Bij deze opdracht is gekozen voor buitenactiviteiten. Maar je kunt ook denken aan bijvoorbeeld kookactiviteiten.

Buitenspelen

We gaan lekker naar buiten. Je mag zelf bedenken wat jullie buiten allemaal willen doen.

Maak van te voren een lijstje met activiteiten die jullie graag willen gaan doen. Schrijf er ook bij hoelang jullie dat spel gaan doen en maak goede afspraken over de regels.

Spel	Tijd
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: kind bewust laten worden van zijn eigen leven
Materiaal: foto's, schrijf-, teken- en plakmateriaal

Probeer de antwoorden in een leuk, mooi en uniek vormgegeven boek te plaatsen (dat je samen met het kind kunt maken), zodat het kind het idee krijgt iets heel bijzonders gemaakt te hebben.

Bij het onderdeel slapen kun je het volgende vertellen:

Het is belangrijk dat je op tijd en goed slaapt. Je bent namelijk de hele dag druk bezig met lopen, rennen, zingen, dansen, eten, drinken, praten, leren, opletten en nog veel meer. Daarom is het belangrijk dat je lichaam 's nachts tot rust komt. Genoeg slapen doe je door lekker te gaan liggen, je ogen dicht te doen, niet aan allerlei dingen te denken en dan in slaap vallen. Door op tijd naar bed te gaan en goed te slapen krijg je genoeg energie om de volgende dag weer allemaal leuke dingen te doen.

Bij het onderdeel eten kun je het volgende vertellen:

Genoeg en gezond eten is erg belangrijk voor iedereen. Vooral voor kinderen, want jullie moeten ervan groeien. Net zo als slapen zorgt eten voor voldoende energie om leuke dingen te kunnen doen. Gezond eten is: aardappelen, rijst, groente, sla, vlees, vis, brood, kaas, eieren en nog heel veel meer. Als je iedere dag gezond eet groei je goed en word je net zo groot als mama en papa.

Zelfportret

Hieronder staan een heleboel vragen over jou, die alleen jij kan beantwoorden. Als je alle vragen hebt beantwoord, dan heb je een portret gemaakt van jezelf, oftewel: een zelfportret. Veel plezier met het invullen van de vragen! Als je iets niet weet, kun je natuurlijk altijd even om hulp vragen.

Zo zie ik eruit

Ik heet:

Ik heb deze kleur ogen:

En mijn haren zijn de kleur:

Mijn leeftijd is:

Mijn lengte is:

Ik weeg:

Mijn schoenmaat is:

Het mooiste aan mijzelf vind ik:

Ik ben trots op:

Ik ben niet zo blij met:

Mijn lievelingskleren zijn:

Ik zit op de school:

In groep:

Mijn geboorte

Ik ben geboren op:

In de plaats:

Ik werd verwacht op:

Ik ben wel/niet in het ziekenhuis geboren:

Bij mijn geboorte waren aanwezig:

Bij mijn geboorte woog ik:

gram

En ik was:

cm lang

De voornaam die ik kreeg is:

En die naam betekent:

Bijzonderheden over de zwangerschap van mijn moeder:

Bijzonderheden over mijn geboorte:

Bijzonderheden over mijn eerste levensjaar:

Toen ik 1 jaar oud was, kon ik:

Mijn verjaardag

Mijn verjaardag is op:

Thuis vier ik mijn verjaardag zo:

Op de daghulp vier ik mijn verjaardag zo:

Met mijn verjaardag eet ik het liefst:

En ik drink het liefst:

Als cadeau krijg ik graag:

Ik vind het leuk om het volgende te trakteren:

Op mijn verjaardagspartijtje komen:

Mijn familie

Mijn achternaam is:

Dit is mijn moeder

Mijn moeder heet:

Haar beroep is:

Ik vind leuk aan mijn moeder:

Ik vind niet zo leuk aan mijn moeder:

Dit is mijn vader

Mijn vader heet:

Zijn beroep is:

Ik vind leuk aan mijn vader:

Ik vind niet zo leuk aan mijn vader:

Dit is mijn broer(tje)

Mijn broer(tje) heet:

Ik vind leuk aan mijn broer(tje):

Ik vind niet zo leuk aan mijn broer(tje):

Dit is mijn zus(je)

Mijn zus(je) heet:

Ik vind leuk aan mijn zus(je):

Ik vind niet zo leuk aan mijn zus(je):

Ik kom vaak bij de volgende familieleden:

Mijn huis

Ik woon in een:

En dat is in de stad:

We hebben zoveel kamers in ons huis:

Bij mij in huis wonen:

Later wil ik graag ik in zo'n huis wonen:

En dan in deze stad:

Slapen

Doordeweeks moet ik zo laat naar bed:

In het weekend mag ik zo laat gaan slapen:

Als ik ga slapen ligt het volgende allemaal bij me in bed:

Als ik ga slapen draag ik de volgende kleren:

Als ik ga slapen denk ik meestal aan:

Zo lig ik het lekkerste in mijn bed:

Ik droom wel/niet als ik slaap:

De leukste droom die ik ooit had, was:

De naaste droom die ik ooit had, was:

Eten

Ik eet zoveel keer per dag:

Ik eet en drink 's ochtends:

Ik eet en drink tussen de middag:

Op de woensdag eet en drink ik 's middags op de daghulp:

Thuis eet en drink ik 's avonds:

Op de daghulp eet en drink ik 's avonds:

Bij mij thuis kookt meestal:

Ik help soms wel/niet met koken:

Mijn lievelingseten is:

Ik vind het minst lekker om te eten:

Ik drink het liefste:

Teken nu drie dingen die je lekker vindt (je mag ook plaatjes uit tijdschriften gebruiken):

Huisdieren

Ik heb de volgende huisdieren:

Ze heten:

Zo zien mijn huisdieren eruit

Als ik later op mezelf woon wil ik de volgende huisdieren:

Mijn lievelingsdier is:

Dit is mijn lievelingsdier, omdat:

Talenten

Dit zijn twee dingen waar ik veel over weet:

1.

2.

Dit zijn twee dingen waarvan anderen vinden dat ik er goed in ben:

1.

2.

Karakter

Je karakter is hoe je bent en hoe je reageert op situaties en andere mensen.

Mijn karaktereigenschappen zijn:

Ik vind het volgende belangrijk in een karakter:

Ik ben trots op mijn volgende 3 karaktereigenschappen:

1.

2.

3.

Ik ben niet zo blij met mijn volgende 3
karaktereigenschappen:

- 1.
- 2.
- 3.

Belangrijke dingen in mijn leven

De drie dingen waar ik het meest om geef zijn:

- 1
- 2.
- 3.

Het belangrijkste in mijn leven is:

Hobby's

Een hobby is te omschrijven als iets wat je leuk vindt om te doen als je vrij bent. Het kan een sport zijn, maar ook iets om te spelen of iets om te maken. Dit kan je alleen doen en soms ook samen. Iedereen heeft hobby's, maar iedereen vindt weer andere dingen leuk.

Ik doe in het weekend het volgende:

Mijn hobby's zijn:

Ik zit op de volgende sport:

Ik zou graag de volgende sport willen gaan doen:

Spelen

Ik speel het liefste met het volgende speelgoed:

Het leukste gezelschapsspel vind ik:

Het leukste computerspel vind ik:

Het leukste playstationspel vind ik:

Ik speel thuis wel/niet alleen:

Thuis speel ik het liefste samen met:

Met mama speel ik het volgende:

Met papa speel ik het volgende:

Met mijn broer(tje) speel ik het volgende:

Met mijn zus(je) speel ik het volgende:

Op school speel ik het liefste samen met:

Op de daghulp speel ik het liefste samen met:

Mijn vrienden en vriendinnen heten:

Als ik buiten speel, dan doe ik:

Als ik binnen speel, dan doe ik:

Muziek

Ik vind de volgende muziek leuk om naar te luisteren:

Mijn lievelingsmuziekband is:

Mijn lievelingszangeres is:

Mijn lievelingszanger is:

Het allermooiste liedje vind ik:

Het mooiste muziekinstrument vind ik:

Ik zing het liefste mee met:

Ik dans het liefste op:

Onder de douche zing ik:

Algemeen

Ik vind de volgende films leuk:

Ik ken een leuk tv-programma:

Toekomst

Later wil ik dit werk gaan doen:

Twee dingen die ik wil doen voordat ik 18 ben, zijn:

1.

2.

Wensen

Als ik iets mocht kopen voor mezelf, dan kocht ik:

Als ik iets liefs voor iemand anders zou doen, dan zou ik:

Als ik iemand weg kon toveren, dan zou ik:

Als ik bij het eten naast iemand mag zitten, dan kies ik:

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: zelfbeeld verduidelijken en versterken

Materiaal: fotolijstje, verf, teken-, knip- en plakmateriaal, papier, versiersels

Je kunt bij meerdere winkels kant en klare (kale) fotolijstjes kopen. Denk hierbij aan winkels als de Ikea, Blokker en Xenos.

Je kunt er ook voor kiezen om met het kind zelf een lijstje in elkaar te zetten. Hiervoor heb je dan materialen als hout, plakmateriaal, een zaag, spijkers en een hamer of klei nodig.

Mijn fotolijstje

Je gaat je eigen fotolijstje maken. Je krijgt van de groepsleiding een saai en kaal fotolijstje. Het is de bedoeling dat jij er een veel leukere fotolijst van gaat maken! Je mag erop kleuren, dingen erop plakken, verven... Noem het maar op! Je kunt uit heel veel dingen kiezen. Veel plezier!

Is het gelukt? Dan mag je nu een foto uitkiezen die je er graag in zou willen doen. Over die foto ga je nu een paar vragen beantwoorden:

Vraag 1: Wie staan/staan er op de foto?

Vraag 2: Waarom heb je voor deze foto gekozen?

Vraag 3: Als je nog een fotolijstje had, welke foto zou je daar in doen?

Vraag 4: Waarom?

Groep

Beeldende opdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het kind laten nadenken over en laten ontdekken van eigen talenten en die aan anderen tonen

Materiaal: geen

Let er goed op dat de kinderen niet praten.

Wissel steeds van rol zodat iedereen een keer aan de beurt is.

Als een kind geen kwaliteit kan bedenken, zijn hier een paar voorbeelden van dingen die de kinderen goed zouden kunnen: tekenen, gymen, hoge torens bouwen, touwtje springen, fietsen, rennen, horen.

Je kunt ook de kwaliteitenlijst van de opdrachten 'Mijn dagelijkse kwaliteiten' en 'Kijk mij eens' gebruiken.

Jezelf uitbeelden

Je zit met z'n allen in een kring op de grond. Één kind begint en mag iets dat het goed kan uitbeelden. Hij/zij mag niet praten. Jij en de andere kinderen proberen te raden wat er wordt bedoeld.

Iedereen komt aan de beurt om uit te beelden.

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: positieve kanten van het kind benadrukken
Materiaal: schrijfmateriaal

Mijn top 5

Deze keer ga je een heleboel lijstjes maken van dingen die jij goed kan. We noemen die lijstjes een top 5, want je mag steeds vijf punten opschrijven. Het gaat over verschillende onderwerpen, namelijk over school, thuis, de daghulp, complimenten en andere mensen.

School:

Maak een top 5 van dingen die jij op school goed kan.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Thuis:

Maak een top 5 van dingen die jij thuis goed kan.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

De daghulp:

Maak een top 5 van dingen die jij op de daghulp goed kan.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Complimenten:

Maak een top 5 van complimenten die je vaak krijgt.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Andere mensen: Maak een top 5 van aardige dingen die andere mensen over jou zeggen.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Groep

Tekenopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: succeservaring opdoen

Materiaal: schmink, water, spiegels
en kwasten

Vraag de kinderen naar wat ze hebben geschminkt. Positieve bekrachtiging is bij deze opdracht van belang.

Wanneer kinderen hun gezicht niet willen schminken kun je voorstellen dat ze hun handen schminken.

Schminken

We gaan onszelf schminken! Er staan kwasten, schmink, en water op tafel.

Je mag zelf weten hoe je jezelf schminkt. Er is voor ieder kind een spiegel om jezelf goed te kunnen zien.

Individueel

Schrijfpdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: bewust worden van het eigen
het hoofd en wat je er mee kunt
doen

Materiaal: spiegel, schrijfmateriaal

Sommige kinderen vinden het
moeilijk om naar zichzelf te kijken.
Probeer de kinderen gerust te
stellen door het zelf voor te doen en
door grapjes te maken.

Mijn hoofd

Hier komen een paar vragen over jouw
hoofd en wat daarmee te maken heeft.

Vraag 1: Pak een spiegel en kijk er maar eens in.
Wat zie je nu allemaal? Welke kleur zijn je ogen?
Hoe ziet je haar eruit? Wat is de vorm van je
lichaam?

Vraag 2: Wat kan je allemaal met je ogen doen?
Wat zie je aan je ogen als je boos, blij, bang en
verdrietig bent?
Wat ik met mijn ogen kan:

Als ik boos ben dan kijk ik:

Als ik blij ben dan kijk ik:

Als ik bang ben dan kijk ik:

Als ik verdrietig ben dan kijk ik:

Vraag 3: Je hebt ook nog een neus. Kan je ook
trucjes met je neus?

Vraag 4: Met je neus kan je ruiken. Sommige
dingen ruiken heel lekker, andere dingen minder
lekker. Wat vind jij lekker en niet lekker ruiken?
Ik vind lekker ruiken:

Ik vind niet lekker ruiken:

Vraag 5: Je hebt ook nog een mond. Kan je hier gekke gezichten mee trekken? Doe maar voor de spiegel!

Vraag 6: Eten gaat door je mond je lichaam in. Sommige dingen die je eet zijn lekker, andere dingen minder lekker.
Wat vind je lekker?

Wat vind je niet zo lekker?

Vraag 7: Hoe zien jouw oren eruit? Heb je grote of kleine oren? En wat kun je doen met je oren?

Vraag 8: Wat is het verschil tussen horen en luisteren?

Vraag 9: Wat vind je leuk om te horen?

Vraag 10: Wat vind je vervelend om te horen?

Vraag 11: Kijk nog een keer in de spiegel. Schrijf hieronder de 10 dingen die je het mooist vindt aan jezelf.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: bewust worden van de eigen kwaliteiten
Materiaal: schrijfmateriaal

Neem de lijst met kwaliteiten helemaal door met het kind, zodat het kind goed begrijpt wat alles betekent.

Kijk mij eens

Hier komen wat vragen over dingen die jij goed kan.

Vraag 1: Waar vind je zelf dat je goed in bent?

Vraag 2: Wat vind je het allerleukste aan jezelf?

Vraag 3: Wat kan jij beter dan een ander?

Vraag 4: Wat is een spel waar jij goed in bent?

Vraag 5: Met welk computerspel kan jij van iedereen winnen?

Vraag 6: In welke sport ben jij goed?

Vraag 7: Op de volgende bladzijde staat een hele lijst met kwaliteiten. Kwaliteiten zijn dingen waar je misschien wel goed in bent. Weet jij wat ze allemaal betekenen?

Welke kwaliteiten horen bij jou? Kruis ja aan bij de kwaliteiten waar je goed in bent en nee bij degenen die je iets minder goed kunt.

Kwaliteiten:	JA	NEE
Openheid		
Invoelingsvermogen		
Vastberadenheid		
Behulpzaamheid		
Enthousiasme		
Spontaniteit		
Hulpvaardigheid		
Preciesheid		
Bescheidenheid		
Grootmoedigheid		
Oplettendheid		
Waakzaamheid		
Optimisme		
Creativiteit		
Humor		
Geduld		
Inlevingsvermogen		
Helderheid		
Gulheid		
Gedrevenheid		
Zachtheid		
Attentheid		
Zelfbewustheid		
Flexibiliteit		
Vooruitstrevend		
Zorgvuldigheid		
Moed		
Medelijden		

Vraag 8: Maak een top 5 van jouw beste kwaliteiten.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Individueel

Tekenopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: familie in beeld brengen

Materiaal: verf, kwasten, papier

Leg het kind uit wat er met fantasiefiguren bedoeld wordt en geef eventueel voorbeelden hierbij. Het kind kan zijn familie bijvoorbeeld in de vorm van dieren schilderen of werken met bepaalde kleuren en figuren. Misschien herinnert mama het kind wel aan een zoon en kan het kind mama als een zoon afbeelden.

Bespreek deze opdracht met het kind na en vraag door naar de keuzes die het kind heeft gemaakt tijdens het schilderen.

Familieschilderij

Je gaat je familie op papier schilderen. Hierbij horen je ouders, broertjes, zusjes, opa's, oma's, tantes, ooms, neefjes, nichtjes en iedereen die nog meer bij jouw familie hoort. Je mag zelf kiezen of je een schilderij maakt met je familie zoals die in het echt is of dat je je familie eruit laat zien als fantasiefiguren. Veel plezier!

Individueel

Leesopdracht

Leeftijd: 6-8 jaar

Doel: zelfbeeld verduidelijken

Materiaal: het boek 'Ik ben de beste', schrijfmateriaal

Het boek 'ik ben de beste' van Bob van Laerhoven is te verkrijgen in de bibliotheek:

Laerhoven van, Bob (1992). *Ik ben de beste!* Tilburg: Zwijsen

Algemeen.

ISBN: 9027627886

De hoofdrolspeler Mario werkt als ruiter bij het circus Minos. Op de rug van zijn paard Vulkaan doet hij zeer gewaagde kunsten. Maar dan komt Irma bij het circus. Irma kan een driedubbele salto uitvoeren. Mario is ontzettend jaloers en neemt wraak door o.a. haar gypakje met verf te besprenkelen. Achteraf krijgt Mario spijt en worden ze vrienden.

Je kunt ervoor kiezen het kind het boek alleen te laten lezen, het boek samen te lezen of het boek voor te lezen aan het kind.

Bespreek de vragen met het kind na.

Ik ben de beste!

Deze keer ga je een boek lezen. Het boek heet 'Ik ben de beste' en gaat over een jongen die bij een circus werkt. Eerst is hij de ster, totdat er een nieuw meisje in het circus komt werken. Wat er dan gebeurt? Dat moet je maar snel zelf gaan lezen!

Als je het boek gelezen hebt ga je de onderstaande vragen beantwoorden:

Vraag 1: Wat kan jij goed?

Vraag 2: Heb jij ook wel eens meegemaakt dat er een nieuw iemand kwam die beter was in iets dan jij?

Vraag 3: Wat was dat?

Vraag 4: Hoe voelde jij je toen?

Vraag 5: Vind jij het eerlijk hoe Mario Irma behandelde?

Vraag 6: Heb jij wel eens iemand op een zelfde manier behandeld?

Vraag 7: Heb je daar achteraf spijt van?

Vraag 8: Ben jij zelf wel eens door een ander behandeld als Irma?

Vraag 9: Hoe voelde jij je toen?

Vraag 10: Ben jij wel eens jaloers?

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind bewust laten worden van zijn/haar levensloop en iedereen in zijn/haar leven

Materiaal: knip- en plakmateriaal, foto's

Als het moeilijk is om aan bestaande foto's te komen, kan je samen met het kind een foto's gaan maken of kan je het kind laten tekenen.

Fotoboek

Probeer zoveel mogelijk foto's te verzamelen van iedereen die je kent. Dat kan zijn: je familie, vrienden en kennissen. Het gaat om alle mensen die met jouw leven te maken hebben gehad of te maken hebben.

Maak een boek met deze foto's. Begin bij de mensen die je het langst kent en werk zo toe naar de mensen die je het kortst kent. Misschien kan je er zelfs een verhaal van maken. Succes!

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: succeservaring opdoen
Materiaal: knip- en plakmateriaal

Laat het kind zelf een spel maken met eigen spelregels. Je kunt denken aan een kwartet over jezelf. Of een ganzenbord waarbij het kind bijvoorbeeld niet af gaat als die op het dode gansje komt. Dit spel kan niet met anderen kinderen gespeeld worden, want die keuren zulke regels meestal af.

Zelf een spel maken

Je mag zelf een spel maken met je eigen spelregels.

Eerst bedenk je welk soort spel je wilt gaan maken. Je kunt denken aan een kaartenspel of een bordspel.

Schrijf op wat je allemaal nodig hebt om jouw spel te maken. Verzamel de spullen en knutselen maar.

Bedenk welke spelregels jou spel heeft en schrijf deze op.

Veel speelplezier!

Groep

Beeldende opdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: zelfbeeld versterken

Materiaal: hangt af van de activiteiten van de kinderen

Je kunt de kinderen eventueel filmen en dan samen de beelden terugkijken. Je kunt daarbij opdrachten bedenken als:

- opschrijven hoe je jezelf eruit vond zien
- opschrijven welke activiteit je het leukst vond en waarom.

Open podium

Je gaat een optreden voorbereiden, die je dadelijk aan de groep gaat laten zien. Je mag dit samen met een ander doen als je dat wilt.

Je kunt kiezen uit de volgende activiteiten of zelf iets bedenken:

- Dansen
- Zingen
- Acteren
- Moppen vertellen
- Goochelen
- Acrobatiek
- Poppenkast
- Modeshow

Geef aan de groepsleiding door welke activiteit je wilt gaan doen en welke spullen je daar voor nodig hebt.

Je mag nu gaan oefenen. Veel plezier en succes!

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: kind bewust maken van wie het zelf is
Materiaal: teken-, knip- en plakmateriaal, foto's, papier/karton

Probeer de antwoorden in een leuk, mooi en uniek vormgegeven boek te plaatsen (dat je samen met het kind kunt maken), zodat het kind het idee krijgt iets heel bijzonders gemaakt te hebben.

Mijn eigen boek

Je gaat een boek maken met jezelf in de hoofdrol. Dit doe je door de opdrachten uit te voeren die je hieronder tegenkomt. Als je alle opdrachten hebt uitgevoerd is je boek over jezelf af!

Zo zie ik eruit:

(plak een foto van jezelf op of maak een tekening van jezelf en beschrijf hoe je eruit ziet)

Vroeger:

(hier kan je tekenen hoe je er vroeger uitzag, wat je vroeger leuk vond en wat je vroeger vaak deed)

Dit is mijn leven:

(je kunt hier een verhaal schrijven over het eerste wat je je kan herinneren; iets over jouw buurt waar je woont; iets over je hobby's. Je kunt zelf vast nog meer bedenken!)

Zo zie ik mezelf:

(hier kun je beschrijven of tekenen wat je vindt dat jij goed kan, waar je wat minder goed in bent en wat je graag nog zou willen leren)

Mijn gevoel:

(hier beschrijf je de gevoelens die je vaak hebt en wanneer je die dan hebt)

Ik en de anderen:

(hier kan je jezelf tekenen en de mensen die veel voor jou betekenen)

Mijn mening:

(hier kan je schrijven hoe jij over dingen denkt)

Later:

(hier kan je uitleggen wat je graag zou willen worden later of wat je graag zou willen doen)

En verder:

(in dit hoofdstuk kan je tekenen of beschrijven wat er nog niet in de andere hoofdstukken naar voren is gekomen)

Groep

Knutsel- en muziekopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: succeservaring opdoen

Materiaal: zie bijlagen

Je kunt de kinderen zelf een instrument laten kiezen of er van tevoren al enkele sorteren. Voor het ene instrument is meer materiaal nodig dan voor het andere.

Probeer de kinderen te stimuleren verschillende instrumenten te maken, zodat je een leuk geluid kan laten ontstaan bij het tweede deel van de opdracht.

Je kunt het tweede onderdeel ook uitbreiden tot een optreden voor de gehele groep of voor ouders.

Mijn eigen muziekinstrument

Je gaat deze keer jouw eigen muziekinstrument maken!

Je mag nu eerste kiezen welk van de onderstaande instrumenten jij wilt gaan maken.

- Een panfluit
- Tamboerijn
- Rammelaar
- Klepper
- Trommel
- Gitaar
- Schudkoker

Als je een instrument hebt uitgekozen krijg je van de groepsleiding een vel met daarop de uitleg over hoe je het instrument kunt gaan maken. Veel succes!

De andere kinderen hebben net als jij een muziekinstrument gemaakt. We gaan nu proberen met z'n allen muziek te maken. Alsof we een orkest zijn! De groepsleiding doet een ritme voor en dan moet jij het met jouw eigen instrument proberen na te doen. Goed opletten dus!

Kan jij ook zelf een ritme bedenken? Doe maar voor!

Als dat goed gaat kan iedereen tegelijk een eigen ritme spelen. Dat wordt lastig, want dan speelt iedereen wat anders! Maar let maar op hoe mooi dat klinkt...

Individueel

Leesopdracht

Leeftijd: 6-8 jaar

Doel: het zelfbeeld versterken door middel van vergelijkingsmateriaal

Materiaal: het boek 'Ga jij maar op de gang', schrijfmateriaal

Het boek 'Ga jij maar op de gang' van Jacques Vriens is te verkrijgen in de bibliotheek:

Vriens, Jacques (1996). *Ga jij maar op de gang!* Amsterdam: Van Goor. ISBN: 9000031133

Het boek gaat over een negenjarige jongen met leer- en gedragsmoeilijkheden. Ward wordt door meester Fred voortdurend de gang op gestuurd. Met schrijven draait hij woorden om en knoeit in zijn schrift. Ook kan hij niet lang stil zitten. De andere kinderen pesten hem; alleen Lisa niet. Als ook de remedial teaching van juffrouw Marion niet helpt, wordt Wards grootste angst de waarheid: hij moet naar een 'domme-kinderen-school'. Maar na een bezoekdag ziet ook Ward in dat zo'n speciale school voor hem dé oplossing is. In veertien korte hoofdstukken schetst onderwijzer Vriens op levensechte (en geruststellende) wijze de belevings- en gedachtenwereld van een 'onhandelbaar' (en dyslectisch) kind.

Dit boek is uitermate geschikt als voorleesboek en daarom is het ook aan te bevelen het voor te lezen aan het kind. Je kunt er eventueel voor kiezen om het boek aan meerdere kinderen voor te lezen en de kinderen de opdracht erbij alleen te laten maken.

Bespreek de vragen met het kind na.

Ga jij maar op de gang!

Deze keer ga je een boek lezen. Het boek heet 'Ga jij maar op de gang' en gaat over een jongen die wat problemen heeft op school door zijn gedrag. Er is maar één oplossing. Wil je weten welke oplossing dat is? Begin dan maar gauw met lezen!

Als je het boek gelezen hebt ga je de onderstaande vragen beantwoorden:

Vraag 1: Krijg jij ook vaak op je kop? Hoe voel jij je dan?

Vraag 2: Heb jij veel of weinig vrienden? Wat vind je daar zelf van?

Vraag 3: Begrijpen mensen jou soms niet goed?

Vraag 4: Hoe voel jij je dan?

Vraag 5: Heb je wel eens ruzie thuis?

Vraag 6: Waarover gaan de ruzies dan meestal?

Vraag 7: Hoe kan Ward geholpen worden denk jij?

Vraag 8: Ken jij ook iemand als juffrouw Marion?

Groep

Tekenopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het eigen lichaam kennen, inclusief de mooie en minder mooie plekken

Materiaal: grote vellen papier, tekenmateriaal en gekleurde stiften

Bij het laatste onderdeel zullen de kinderen wat meer begeleiding en ondersteuning nodig hebben. Je kunt beginnen door van jezelf een tekening te maken en bij jezelf negatieve punten (zoals die ene kronkel in je neus of je korte benen) en positieve punten (zoals je mooie nagels of je lange haren) te omcirkelen. Dit verlaagt de drempel voor de kinderen.

Let er op dat een kind niet teveel negatieve punten omcirkelt. Probeer dan leuke lichaamsdelen van het kind te benoemen.

Ik op papier

We gaan vandaag elkaar overtrekken op papier. Iedereen heeft een eigen vel papier en een stift. Om de beurt ga je op je vel papier liggen en trekt een ander jouw lichaam over op het papier.

Je gaat vervolgens je eigen lichaam intekenen en inkleuren.

Je bekijkt je tekening goed en gaat zoeken naar wat je wel en niet mooi vindt aan je lichaam. De mooie plekken omcirkel je met een kleur stift en de minder mooie plekken omcirkel je met een andere kleur stift.

Individueel

Schrijfpdracht

Leeftijd: 11-12 jaar

Doel: ingaan op de veranderingen die puberende kinderen lichamelijk en geestelijk ondergaan

Materiaal: schrijfmateriaal

Dit is een persoonlijk onderwerp, wat voor kinderen in deze leeftijd vaak wat lastig is om te bespreken. Probeer niet teveel door te vragen als het kind aangeeft dat niet te willen.

Ikke

Hieronder staan een aantal vragen die gaan over hoe je over dingen denkt en over jouw lichaam.

Vraag 1: Wie en wat is belangrijk voor je?

Vraag 2: Waar ben je nu goed in en vroeger niet of andersom?

Vraag 3: Waar ben je verantwoordelijk voor? Wat vind je daarvan?

Vraag 4: Waar maak je je zorgen over?

Vraag 5: Wat zijn jouw toekomstverwachtingen? Maak je je zorgen om jouw toekomst? Waarom?

Vraag 6: Wat kan je daaraan veranderen?

Vraag 7: Wat vind je van de veranderingen die er in en aan jouw lichaam hebben plaatsgevonden?

Vraag 8: Verlopen die veranderingen bij jou hetzelfde of anders dan bij jouw vrienden/vriendinnen?

Vraag 9: Ben je tevreden met je lichaam?

Groep

Muziekopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: eigen identiteit verduidelijken

Materiaal: eigen muziek van de kinderen, cd-speler

Voor deze opdracht mogen de kinderen hun eigen lievelingsmuziek meenemen en laten horen.

Het is belangrijk om de muziek van het kind te respecteren en dat aan het kind aan te geven. Laat andere kinderen de muziekk keuze niet belachelijk maken.

Het is het beste om te kiezen voor muziek waar het kind vrolijk van wordt. Dit is namelijk minder beladen dan muziek die moeilijkere emoties als verdrietig oproept. Je kunt dit later alsnog doen.

De vragen kun je eventueel nog individueel met het kind nabespreken.

Dit is mijn muziek

Voor deze opdracht heb je zelf muziek meegenomen. Het is jouw lievelingsmuziek, waar je heel vrolijk van wordt. We zullen nu met de hele groep om de beurt naar ieders muziek luisteren.

Deze vragen mag je nu even gaan beantwoorden.

Vraag 1: Wat vond je van de muziek van de andere kinderen?

Vraag 2: Kun je je voorstellen dat de ander vrolijk wordt van zijn/haar muziek?

Vraag 3: Welke muziek van de andere kinderen vond jij het vrolijkst?

Vraag 4: Hoe vond je het om jouw lievelingsmuziek aan de andere kinderen te laten horen?

Vraag 5: Wanneer luister je naar jouw eigen lievelingsmuziek?

Individueel

Tekenopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het kind bewust laten worden van de eigen persoonlijkheid

Materiaal: schilderijlijst, vel papier, teken-, plak- en knipmateriaal, tijdschriften

Bij het versieren van de foto kun je het kind op de volgende dingen laten letten:

- Wat hoort bij mij?
- Wat vind ik belangrijk?
- Wat wil ik anderen laten weten?
- Wat zijn mijn hobby's?
- Wat is mijn lievelingsspeelgoed?
- Wat is mijn lievelingsdier?
- Wat is mijn lievelingseten?

Schilderij maken

Bij deze activiteit ga je een schilderij maken over jezelf. Eerst plak je een foto van jezelf op het papier. Bij deze foto ga je schrijven, schilderen en je kunt er plaatjes bij plakken uit tijdschriften.

Wat zou een leuke plek zijn om dit schilderij op te hangen en waarom?

Groep

Beeldende opdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: een ander in vertrouwen nemen

Materiaal: blinddoeken,
schrijfmateriaal

Maak eerst groepjes van kinderen die elkaar vertrouwen en goed met elkaar kunnen omgaan. Daarna kan je de opdracht moeilijker maken en kinderen bij elkaar zetten die wat minder goed met elkaar kunnen omgaan. Extra begeleiding is dan natuurlijk van belang.

Laat de kinderen na zo'n 10 minuten van rol wisselen.

Wissel ervaringen uit door de volgende vraag groepsgewijs te beantwoorden:

Hoe vond je het om geblinddoekt te worden?

Vertrouwen

Je doet deze opdracht samen met een ander kind. Één van jullie doet de blinddoek om. De ander begeleidt diegene door de ruimte. Laat het geblinddoekte kind opdrachten uitvoeren als:

- loop rechtdoor
- ga zitten op de grond
- doe drie stappen naar achter
- bukken
- raak de muur aan met je hand

Je moet er voor zorgen dat degene die geblinddoekt is, zich geen pijn doet en dat je hem/haar dus goed vertelt waar er wel en niet gelopen kan worden.

Na een tijdje wissel je van rol.

Nu komen er wat vragen over vertrouwen in het algemeen.

Vraag 1: Tegen wie durf jij alles van jezelf te vertellen?

Vraag 2: Wie durf je niet te vertrouwen?

Vraag 3: Durf je wel op jezelf te vertrouwen?

Vraag 4: Heb je wel eens een geheim?

Vraag 5: Kun jij een geheim bewaren?

Vraag 6: Heb je wel eens de behoefte om iets voor jezelf te houden?

Groep

Teken- en praatopdracht

Doel: nadenken over hoe een ander eruitziet en feedback krijgen over jezelf

Leeftijd: 9-12 jaar

Materiaal: tekenmateriaal, papier

Let er goed op dat de kinderen elkaar serieus natekenen en de ander niet belachelijk maken. Let er ook op dat de kinderen zowel positieve als negatieve kanten van elkaar tekenen.

Ondersteun de kinderen bij het onderdeel waar ze de ander uitleggen waarom ze hem/haar op deze manier getekend hebben. Probeer dit in een zo positief mogelijke richting te draaien, door vooral op de leuke en positieve punten door te vragen.

Portret van een ander

Iedereen zit tegenover een ander.

Degene die tegenover jou zit ga jij op papier natekenen. Let er op dat je de ander niet belachelijk maakt, maar dat je de ander zo goed mogelijk probeert na te tekenen.

Als jullie allebei klaar zijn, laat je de tekeningen aan elkaar zien.

We gaan nu aan elkaar uitleggen

waarom je elkaar op deze manier getekend hebt. Dat kan leuk zijn, want misschien ziet hij/zij jou wel heel anders dan jij denkt.

Schrijf hieronder op wat de ander gezegd heeft en hoe hij/zij dus over jou denkt (zowel de positieve als de minder positieve dingen).

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: vragen over zichzelf kunnen beantwoorden

Materiaal: schrijfmateriaal, papier, bijlage

De kinderen lopen in groepjes de speurtocht, maar moeten ieder individueel de vragen beantwoorden. Enkele opdrachten zijn wel met elkaar uit te voeren.

Voorbeelden van opdrachten zijn te vinden in de bijlage.

Je kunt een speurtocht uitzetten in de omgeving.

Laat met elk groepje een begeleider meelopen.

Ego speurtocht

We gaan vandaag een speurtocht lopen waarbij je allerlei opdrachten moet uitvoeren die te maken hebben met jezelf!

De eerste opdracht krijg je van de groepsleiding. De anderen moet je zelf met je groepje zien te vinden!

Succes!

Als je klaar bent lever je de antwoorden in bij de groepsleiding.

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: kind bewust laten worden van
eigen omgeving
Materiaal: (pas)foto's,
correspondentiekaarten, een
perforator, een sleutelring, plak- en
knipmateriaal, papier, schrijf- en
tekenmateriaal

Mijn telefoonboek

We gaan een telefoonboek maken, waarin de telefoonnummers staan van mensen die voor jou belangrijk zijn.

Eerst moet je bedenken wie er allemaal in jouw telefoonboek moeten komen. Je kunt denken aan je ouders, opa en oma, je lievelingstante of natuurlijk je vriendjes/vriendinnetjes.

Verzamel daarna foto's van deze mensen. Het kunnen pasfoto's zijn, maar je kunt ook het gezicht uit een foto waar meer mensen opstaan knippen. Plak de foto op de bovenste helft van een correspondentiekaart.

Als je echt geen foto van iemand te pakken kunt krijgen, kun je natuurlijk ook een zo goed mogelijke tekening van hem of haar maken.

Schrijf het telefoonnummer van de persoon die bij de foto hoort in grote cijfers op de onderste helft van de kaart.

Gebruik de perforator om een gaatje in de bovenhoek van de correspondentiekaart te maken. Als je klaar bent met het maken van de kaarten, hang je ze allemaal aan een sleutelring en je telefoonboek is af.

Groep

Schrijf- en spelopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: eigenschappen en leerpunten van zichzelf benoemen

Materiaal: lottoweekendmiljonairs spel, schrijf- en knipmateriaal

Dit spel is het beste in tweetallen te spelen, omdat de kinderen de vragen zo aan elkaar kunnen stellen.

De kinderen maken vragen voor de ander over zichzelf. Het gaat om de kwaliteiten die zij hebben, over minder goede eigenschappen en over dingen die zij op de daghulp moeten leren. Het begint met een makkelijke vraag (voor laag bedrag) en de vragen worden steeds moeilijker (voor hogere bedragen).

Let op dat de kinderen de vragen niet te moeilijk maken, maar dat de ander wel de kans heeft om het goede antwoord te geven.

Uit het officiële spel kunnen de kaartjes met bedragen gebruikt worden.

Voorbeelden van vragen zijn toegevoegd bij de bijlagen.

Egoweekendmiljonairs

Je gaat het spel lottoweekendmiljonairs spelen, maar met andere vragen dan de vragen die bij het echte spel horen. Deze keer gaan de vragen namelijk allemaal over jou en de andere kinderen!

Je moet de vragen eerst zelf bedenken. Jij bedenkt vragen die gaan over jezelf. Deze vragen kunnen gaan over wat jij goed kunt, waar je minder goed in bent en wat je nog moet leren.

Je begint met een makkelijke vraag, waarvan je denkt dat de ander het antwoord wel zal weten. Zo'n vraag kan er als volgt uitzien:

"Wat was mijn eerste leerdoel?"

- a. Ik zeg iets op een aardige manier
- b. Ik ken de regels van de groep
- c. Ik eet netjes
- d. Ik vertel wat goed ging vandaag

Daarna mag je de vragen steeds iets moeilijker maken, maar maak het de ander niet té moeilijk.

Als jullie allebei klaar zijn kun je het spel gaan spelen.
Veel plezier!

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: levensverhaal in beeld brengen

Materiaal: een fototoestel, een computer en een printer, papier, karton, plak-, knip- en tekenmateriaal

Het liefst gebruik maken van een digitale fotocamera, zodat de foto's op de computer nog verder bewerkt kunnen worden.

Bij deze opdracht hebben de kinderen veel begeleiding en ondersteuning nodig.

De ruimte waarin de foto's gemaakt kunnen worden is totaal afhankelijk van de deelnemers zelf. Als je een boom wilt fotograferen zal dat buiten moeten.

Het is de bedoeling dat de foto's in hiërarchische volgorde in het boek komen. Dus vanaf de eerste levensjaren tot nu.

De dikte van het boek zal afhangen van het aantal voorwerpen dat het kind gaat fotograferen. Als drie voorwerpen het gehele levensverhaal van iemand kunnen vertellen, dan is dat voldoende.

Er geldt dus best veel vrijheid bij deze opdracht. Het gaat er om dat het kind zijn eigen leven in de vorm van foto's op papier zet en hier zelf een verhaal van kan maken.

Mijn fotodagboek

Deze opdracht houdt in dat je een fotodagboek gaat maken van jouw eigen leven. En dan echt van toen je baby was tot nu toe. In moeilijke woorden: je gaat jouw eigen levensverhaal vertellen aan de hand van foto's.

Het gaat niet om mensen uit jouw leven, maar om voorwerpen. Je mag namelijk foto's maken van voorwerpen die voor jou een belangrijke betekenis hebben en die iets vertellen over jouw leven. Hierbij kun je denken aan voorwerpen als kledingstukken, speelgoed, sieraden of je lievelingsknuffel of wat dan ook. Misschien is er wel een speciale boom die jou herinnert aan vroeger, dan mag je die ook fotograferen!

Als je de foto's hebt genomen en ze zijn door de groepsleiding uitgeprint, gaan we plakken en knippen. We gaan namelijk een echt boek maken! Je plakt eerst de foto's in die met jou als baby te maken hebben. Zo ga je door tot je bij de leeftijd bent die je nu hebt.

Als je denkt dat het boek nog duidelijker wordt als je er tekeningen bij maakt of dingen bij de foto's schrijft, dan mag dat ook!

Veel plezier met deze opdracht!

Individueel

Doe- en schrijfofdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: kind positieve punten van zichzelf laten benoemen

Materiaal: schrijfmateriaal

Neem de opdracht met het kind door.

Bespreek hoe het kind de vragen aan de ouders/school moet stellen en welke momenten daarvoor het handigst zijn. Bijvoorbeeld niet net nadat school of ouders boos waren op het kind.

Geef aan dat je de opdracht achteraf met het kind zal bespreken.

Ik kan goed volgens...

Deze opdracht noemen we een huiswerkopdracht. Je gaat deze opdracht namelijk niet op de groep maken, maar thuis en op school!

Het volgende is de bedoeling:

Dag	Opdracht
Maandag	Vraag aan je juf/meester op school wat er vandaag goed is gegaan.
Dinsdag	Vraag aan je moeder wat zij het allerleukste aan jou vindt.
Woensdag	Schrijf op wat je vandaag goed hebt gedaan.
Donderdag	Vraag aan je vader om vijf dingen op te noemen die leuk zijn aan jou.
Vrijdag	Schrijf alle complimenten op die je vandaag hebt gehad.
Zaterdag	Speel thuis of op school een spelletje met iemand en let op wat jij net zo goed kan als die ander.
Zondag	Maak een zo lang mogelijk lijstje met dingen die jij goed kunt.

Volgende keer bespreken we de uitgevoerde opdrachten na.

Doe je best en succes!

Individueel

Teken- en spelopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: grenzen aangeven

Materiaal: krijt, papier en schrijfmateriaal

Als groepsleiding bij deze opdracht volg je altijd het kind. Wanneer een kind al de personen in de middelste cirkel zet kan je wel aangeven: 'Het is wel erg vol in het midden?' Als een kind hier niks mee doet, laat je het zo.

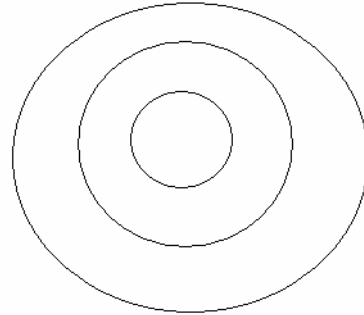
Variant

Het kind kiest figuren (zoals dieren of poppetjes van playmobile of lego) uit die staan voor mensen om zich heen.

Mijn eigen ruimte

Teken drie krijtcirkels op de grond. Zodat het er zo uit ziet:

Nu schrijf je op verschillende papiertjes namen van mensen die jij kent. Denk aan je vader en moeder, tante en oom, maar ook aan bijvoorbeeld je juf of meester op school.

Je mag nu zelf in de middelste cirkel gaan staan. De cirkel om jou heen is heel dicht bij jou, de cirkel daaromheen is iets verder van je weg en die daarbuiten is nog verder weg.

Geef de papiertjes met de namen erop een plek in of rondom de cirkels.

Individueel

Knutsel- en schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: het kind beleeft zichzelf en zijn omgeving bewuster

Materiaal: karton, papier, knip-, plak- en schrijfmateriaal, tijdschriften

Je kan eventueel een voorbeeld maken van zo'n dagboek om aan het kind te laten zien. Ook van de inhoud van een dagboek kan je een voorbeeld laten zien.

Maak het kind duidelijk dat het dagboek echt iets van hem/haar is en waar alleen mensen in kijken die dat van hen mogen. Het is zijn/haar geheime boekje.

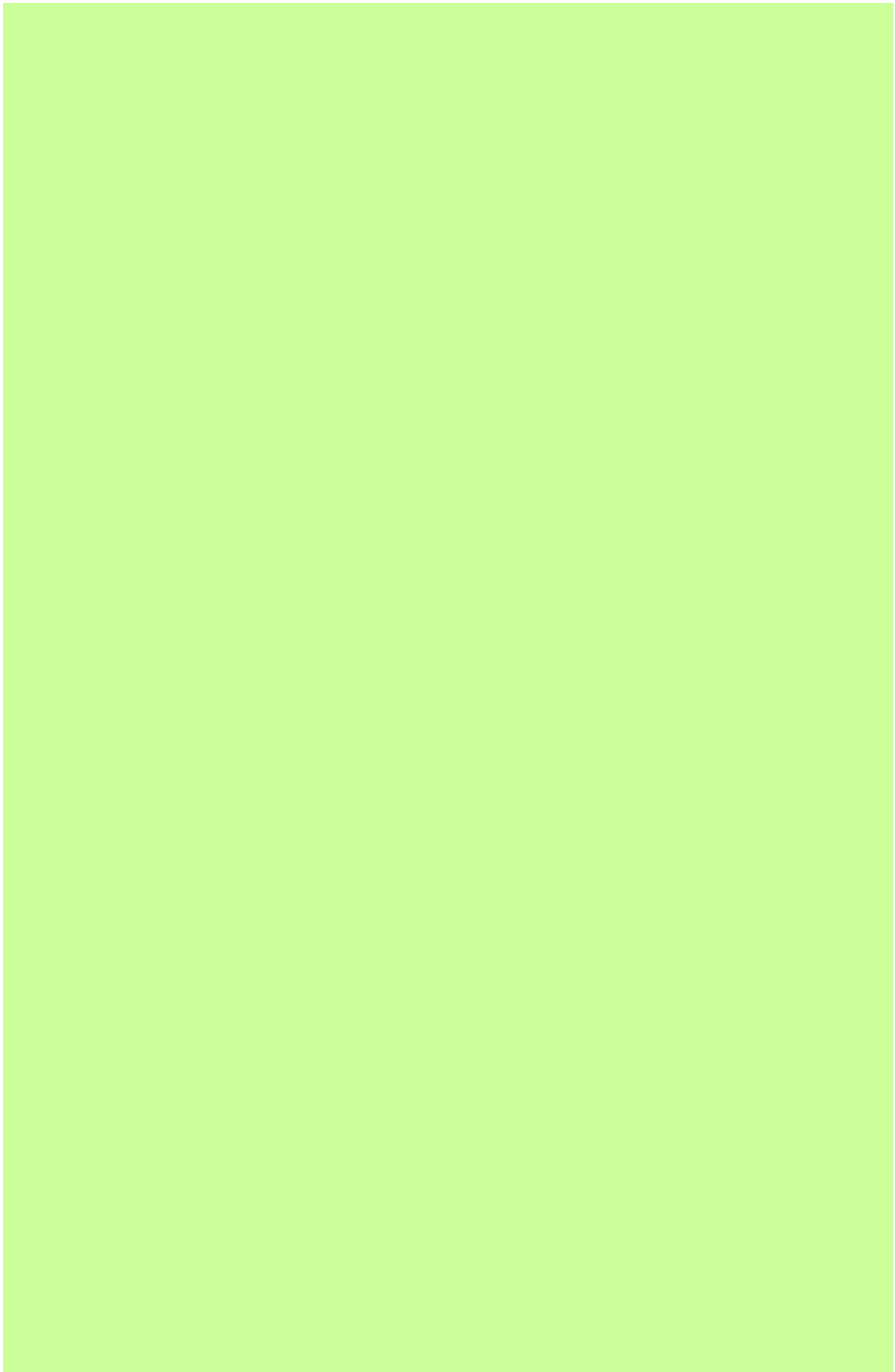
Mijn dagboek

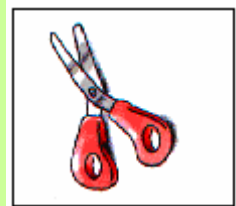
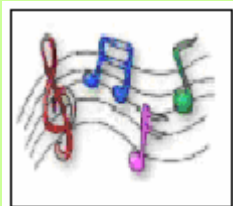

Vandaag gaan we je eigen dagboek maken. Je mag eerst het boek zelf in elkaar zetten. Je kunt daarbij het karton gebruiken en plaatjes uit tijdschriften.

Als je dagboek in elkaar zit, gaan we verder met de binnenkant ervan. In jouw dagboek mag je schrijven wat je op een dag hebt meegemaakt en wat je wel en niet leuk vond. Als je schrijven een beetje lastig vindt, kan je ook plaatjes gebruiken uit tijdschriften die te maken hebben met datgene waar jij het over hebt.

Emo- opdrachten

Gevoelens, gevoelens en nog meer gevoelens

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Emoties kennen
Materiaal: schrijfmateriaal 76

Gevoelens tekenen

Individueel
Tekelopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: papier en tekenmateriaal 77

Wat zie ik nu!

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-9 jaar
Doel: Emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal 78

Spiegeltje, spiegeltje aan de wand

Individueel
Beeldende opdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Emoties herkennen
Materiaal: een spiegel en schrijfmateriaal 79

Gevoelsvellen

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Emoties herkennen
Materiaal: papier, schrijf-, teken-, knip- en plakmateriaal, tijdschriften 80

Een collage?

Groep
Knutselopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: plak- en knipmateriaal, tijdschriften, grote vellen papier 81

Gevoelens klok

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-9 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: papier, knip-, teken- en plakmateriaal 82

Memorie

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 6-9 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: memoriespel met situatie plaatjes of plaatjes van gezichtjes met bepaalde emoties 83

Gevoelens van binnen

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen gevoel herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal, papier en een fototoestel 84

Raad je mee?

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 6-9 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: platen van de vier gevoelsfiguren 85

En springen maar!

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 6-9 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: krijt, lijst met situaties (bijlage) 86

Wat doe jij?

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Eigen emoties kennen
Materiaal: schrijfmateriaal 87

Door een ander

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: gevoel herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal 88

Situaties

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Emoties kennen
Materiaal: schrijfmateriaal 89

Welk gevoel krijg jij?

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal 90

Jouw gevoel

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal 91

Wat voel jij als...

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal 92

Mijn stripverhaal

Individueel
Tekelopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: tekenmateriaal, papier 93

Muziek en gevoelens

Individueel
Muziekopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Emoties kennen
Materiaal: schrijfmateriaal, muziekfragmenten 94

Bewegen maar!

Groep
Muziekopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties kunnen uiten
Materiaal: muziekfragmenten, cd-speler en muziekinstrumenten 95

Er was eens...

Groep
Muziekopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: verhaaltje uit een boek, muziekinstrumenten/voorwerpen waarmee geluiden te maken zijn 96

Ik hoor en ik teken

Groep
Muziekopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties kunnen uiten
Materiaal: muziekfragmenten, cd-speler, papier, tekenmateriaal 97

Ik hoor en dan zie ik

Groep
Muziekopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: muziekfragmenten, cd-speler, ansichtkaarten 98

Poppenkastpoppen maken

Individueel of groep
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: sokken, verschillende kleuren vilt en wol, knip- en plakmateriaal 99

Als ik bang ben

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal 100

Kijkdoos maken

Individueel of groep knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Emoties kennen
Materiaal: schoenendozen, vliegerpapier, knip-, teken- en plakmateriaal 101

Boos

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal 102

Verhaaltje schrijven

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal 104

Lachspiegel

Individueel
Knutselopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Emoties kennen
Materiaal: karton, aluminiumfolie, draadjes, knip-, plak- en schrijfmateriaal 105

Hoe voelt de ander zich?

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Emoties van een ander kennen
Materiaal: schrijfmateriaal 106

Blijde vragen

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal 108

Speel het eens na...

Groep
Beeldende opdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: toneelattributen 109

Uitbeelden

Groep
Beeldende opdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: toneelattributen 110

Heb jij dat ook wel eens?

Groep
Praatopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: Emoties kennen
Materiaal: geen 111

Weekendmiljonairs

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: lottoweekendmiljonairs spel, bijlage met emotievragen 112

Kwartetten

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 6-9 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: kaartjes van het kwartetspel (bijlage) 113

Scrabble met gevoelens

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: een scrabble spel 114

Galgje spelen?

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: een galgje spel 115

We missen je

Individueel

Leesopdracht

Leeftijd: 6-8 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: het boek 'We missen je', schrijfmateriaal
116

Verdriet

Individueel

Leesopdracht

Leeftijd: 6-8 jaar

Doel: emotie verdriet kunnen herkennen

Materiaal: het boek 'Verdriet', teken- en
schrijfmateriaal 117

Mama's verdwijnen nooit helemaal

Individueel

Leesopdracht

Leeftijd: 6-8 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: het boek 'Mama's verdwijnen nooit
helemaal', schrijf- of tekenmateriaal 118

Speurtocht

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: schrijfmateriaal, papier, bijlage 119

Individueel
Schrijfo opdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: schrijfmateriaal

Help de kinderen naast de basisemoties boos, blij, verdrietig en bang ook aan gevoelens denken als: verbaasd, ongerust, spijt, teleurgesteld, verlegen, beledigd, eenzaam, jaloers, onrustig, trots, woedend, in paniek.

Variant
Deze opdracht kun je ook in groepsverband uitvoeren. Maak gebruik van een flap-over of een whiteboard. Laat de kinderen zoveel mogelijk emoties bedenken en schrijf deze op. De kinderen kunnen elkaar op deze manier op ideeën brengen.

Wanneer schrijven nog lastig is kan je de kinderen de emoties laten benoemen.

Gevoelens, gevoelens en nog meer gevoelens

Als we het over gevoelens hebben dan hebben we het over hoe je je voelt. Met een mooi woord noemen we dat ook wel emoties.

Welke emoties ken jij? Schrijf ze hier op:

Individueel
Tekenopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: papier en tekenmateriaal

Bespreek de opdracht met het kind na. Denk daarbij aan de volgende vragen:

- Waaraan zie je dat het kind ... is?
- Laat eens zien hoe dat kind kijkt
- Wat doet het kind?
- Ben jij ook wel eens... ?
- Wat doe je dan?
- Wat voel je dan?
- Wat is er dan gebeurd?
- Wanneer ben jij ... ?

Als het lastig is de emoties uit te beelden kan je het zelf voor doen. Ook een spiegel kan helpen.

Het schrijfgedeelte bij deze opdracht kan ook mondeling worden gedaan

Gevoelens tekenen

Pak een vel papier en teken vier kinderen met de vier basisemoties bang, blij, verdrietig en boos.

Schrijf over elke emotie hoe je kunt zien om welk gevoel het gaat.

Wat zie je aan het gezicht?

Wat zie je aan de armen en handen?

Wat zie je aan de rest van het lichaam?

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-9 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: schrijf- en
tekenmateriaal

Kopieer de platen van de
verschillende gevoelens waarop het
hele lichaam van het figuur te zien is
(o.a. te vinden in de doos vol
gevoelens).

Tijdens het maken of bespreken van
deze opdracht kun je de volgende
vragen stellen:

- Hoe voel je je als je aan het
huppelen bent?
- Bij welk gevoel past
stampvoeten?
- Bij welk gevoel kijk je naar de
grond?
- Hoe voel je je als je jezelf klein
maakt?

Wat zie ik nu!

Hoe iemand zich voelt kun je zien aan zijn
gezicht, hoe iemand staat of loopt. Je krijgt vier
platen van vier verschillende gevoelens: boos, blij,
verdrietig en bang. Welke verschillen zie je?

Je mag bij de platen schrijven en tekenen wat
je ziet en waar je aan denkt bij dit gevoel.

Individueel
Beeldende opdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: een spiegel en
schrijfmateriaal

Begeleiding bij deze opdracht is
gewenst. Help het kind kijken naar
de verschillende delen van zijn/haar
gezicht. Als het voor het kind lastig
is kun je het zelf ook eens voor
doen.

Spiegeltje, spiegeltje aan de wand

Trek een boos gezicht in de spiegel. Als je
goed kijkt zie je dat er van alles gebeurt met je
gezicht. Hoe ziet dit eruit?

Als je nu blij kijkt, zie je dat er weer van alles
verandert: je ogen, mond en neus zien er heel anders
uit dan net toen je boos keek. Hoe ziet het er nu uit?

En verdrietig?

En Bang?

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: papier, teken-, knip- en plakmateriaal, tijdschriften

Laat het kind tijdens of na het knutselen vertellen wat hij/zij heeft gedaan. Wat is er te zien op zijn/haar gevoelsvellen? Waaraan kun je zien dat het om een boos, blij, verdrietig of bang gevoelsvel gaat?

Gevoelsvellen

Voor deze opdracht heb je vier vellen papier nodig. Op elk papier schrijf je een van de vier basisemoties: bang, blij, verdrietig en boos.

Op de vellen mag je plaatjes plakken en tekeningen maken van mensen met dat gevoel. Ook mag je dingen opplakken die volgens jou bij dat gevoel passen.

Als je nog andere emoties vind in het tijdschrift mag je die op een nieuw blad plakken.

Groep

Knutselopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: emoties kennen

Materiaal: plak- en knipmateriaal, tijdschriften, grote vellen papier

Je kunt de kinderen 5 gevoelens laten kiezen of zelf bepaalde gevoelens aandragen die spelen bij de kinderen.

Toon een voorbeeld van een collage, hoe zoiets eruit ziet en wat het inhoudt.

Laat bij de nabespreking de kinderen zelf aan het woord en uitleg geven over hun collage.

Een collage?

In tweetallen ga je een collage maken... Een collage? Weet jij wat een collage is? De groepsleiding zal je een voorbeeld laten zien van een collage.

De collage die jullie gaan maken gaat over vijf gevoelens. Je mag plaatjes knippen uit tijdschriften die te maken hebben met de vijf gevoelens en je mag ook op het vel schrijven over de vijf gevoelens. Overleg wel goed met elkaar!

En al klaar? Dan mogen jullie de collage aan het andere groepje laten zien. En dan kunnen jullie ook die van hen zien! Lijken ze op elkaar?

Jullie mogen uitleg geven over de collage en vertellen wat alles betekent.

Misschien heb je wel een vraag aan het andere groepje over de collage, of zij aan jullie?

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-9 jaar

Doel: eigen emoties herkennen

Materiaal: papier, knip-, teken- en plakmateriaal

De klok kan op de groep opgehangen worden. Je kunt het kind de opdracht geven op een bepaald tijdstip door middel van de klok aan te geven hoe hij/zij zich voelt. Ook kun je er door de dag heen nog eens op wijzen.

Eventueel kan deze klok ook door ouders thuis gebruikt worden.

Gevoelens klok

Maak een klok van papier.

Knip van papier een rondje.

Plak vier gezichtjes met de emoties bang, boos, blij en verdrietig op de klok.

Maak de knijper vast bij het gezichtje met gevoel dat jij nu hebt.

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-9 jaar

Doel: emoties kennen

Materiaal: memoriespel met situatie
plaatjes of plaatjes van gezichtjes
met bepaalde emoties

Vragen die je kunt stellen:

- Welke emoties zie je op het plaatje?
- Hoe kun je dat zien?
- Hoe komt het dat deze persoon zich zo voelt?

Memorie

We gaan memorie spelen. Alle kaartjes van het spel liggen met het plaatje naar beneden op tafel.

Probeer om de beurt twee dezelfde plaatjes om te draaien.

Als het lukt vertel je wat er op de plaatjes te zien is.

Wie de meeste kaartjes verzamelt heeft gewonnen.

Individueel

Schrijfpdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: eigen gevoel herkennen

Materiaal: schrijfmateriaal, papier en een fototoestel

Voor deze opdracht is het belangrijk dat het kind al geoefend heeft met uiterlijke kenmerken van de verschillende emoties. Hiervoor kun je o.a. gebruik maken van de oefeningen: gevoelens tekenen en spiegeltje, spiegeltje aan de wand.

Ter illustratie:

Als je bang bent dan begin je te beven of klopt je hart sneller of stukt je adem of wordt je bleek.

Als je blij bent dan voel je vlinders in je buik, je voelt je opgewonden.

Als je verdrietig bent dan heb je een krop in je keel, je voelt je een beetje misselijk.

Als je boos bent, dan ben je opgewonden, moet je energie kwijt, kookt als het ware je bloed, word je rood of wit.

Gevoelens van binnen

Gevoelens zie je aan je gezicht en de rest van je lichaam maar je voelt ze ook van binnen. Wat jij van binnen voelt dat weet jij alleen.

We gaan foto's maken waar jij boos, blij, bang en verdrietig kijkt.

Achterop de foto mag je opschrijven hoe dat gevoel van binnen voelt.

Als ik blij ben dan voel ik.....

Als ik boos ben dan voel ik.....

Als ik bang ben dan voel ik.....

Als ik verdrietig ben dan voel ik.....

Hoe voel jij je vandaag?

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-9 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: platen van de vier
gevoelsfiguren

Tips

- Leg de vier platen van de gevoelsfiguren duidelijk zichtbaar in de ruimte.
- Vertel een verhaal waarin duidelijk één van de vier basisemoties naar voren komt.
- Vermijd in de verhaaltjes de woorden bang, boos, blij en verdrietig.
- Beschrijf wel de uiting van het gevoel, zoals:
Jelle wil een snoepje, maar dit mag niet van zijn mama. Jelle stamp op de grond en krijgt:
"Ik wil snoep, ik wil snoep!"
- Wacht even en geef vervolgens een teken waarop de kinderen bij een plaat mogen gaan staan.
- Bespreek de keuze van de kinderen: "Waarom kies je deze prent?" of "Waarom denk je dat... zich ... voelt?".

Varianten

- Toon telkens een voorwerp of afbeelding m.b.t. een bepaald gevoel: een carnavalsmasker, een tekening van zwarte piet of een knuffel.
- Beeld in houding en mimiek een gevoel uit.
- Bespeel op verschillende manieren een handtrom of op een blokfluit.
- Laat de kinderen zelf een verhaal vertellen.

Raad je mee?

Er liggen vier platen van de gevoelsfiguren in vier hoeken van de ruimte.

De groepsleiding vertelt een kort verhaal, waar blij, boos, verdrietig of bang in voor komt.

Na het vertellen van het verhaal krijg je even de tijd om na te denken.

Op het teken van de groepsleiding mag je bij het gevoelsfiguur gaan staan waarvan je denkt dat die bij het verhaal hoort.

Groep
Spelopdracht
Leeftijd: 6-9 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: krijt, lijst met situaties (bijlage)

Ieder kind heeft zijn eigen vier gezichten, welke de basisemoties voorstellen (dus blij, boos, bang en verdrietig).

Je kunt de gezichten zelf op de grond tekenen of de kinderen hun eigen gezichten laten tekenen.

Het is de bedoeling dat je zinnen voorleest (zie bijlagen) en dat de kinderen na het oplezen van elke zin zo snel mogelijk beslissen welk gevoel zij bij de zin vinden passen. Zij moeten dan springen op het gezicht dat dat gevoel weergeeft. Je kunt steeds als startsein zeggen (na het oplezen van de zin): "En springen maar!".

Benadruk dat er geen fouten gemaakt kunnen worden, omdat ieder mens andere gevoelens kan hebben bij een bepaalde situatie.

Laat de kinderen hun keuzes toelichten, door steeds aan iemand te vragen om uitleg te geven over de keuze voor een bepaald gevoel.

En springen maar!

Vandaag gaan we buiten een activiteit doen. De groepsleiding leest steeds een zin voor. Jij moet zo snel mogelijk beslissen welk gevoel er bij de zin hoort. Je springt dan op één van de gezichten die op de grond staan getekend.

Elk gevoel is goed, dus je kunt nooit fouten maken bij deze activiteit. Iedereen kan een ander gevoel hebben bij een bepaalde situatie. Dus probeer zelf na te denken en niet de andere kinderen na te doen.

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties kennen
Materiaal: schrijfmateriaal

Als het kind het lastig vindt help hem/haar dan door voorbeelden te geven, of hem/haar aan een situatie te helpen herinneren.

Wanneer schrijven lastig is, doe deze opdracht dan mondeling.

Ter illustratie:

- Als je blij bent laat je dat zien door: lachen, springen van plezier, "joepie" en "jeeh" te roepen, juichen met je armen, vertellen dat je blij bent en waarom.
- Als je boos bent laat je dat zien door: boos kijken met je ogen, voorhoofd en lippen, stampen, stop zeggen, vertellen dat je boos bent en waarom.
- Als je bang bent laat je dit zien door: bang kijken met je ogen, schrikken, in elkaar duiken, een trillende stem, knikkende knieën, klapperende tanden, vertellen dat je bang bent en waarom.
- Als je verdrietig bent laat je dat zien door: huilen, verdrietig kijken met ogen en mond, hoofd naar beneden, vertellen dat je verdrietig bent en waarom.

Kijk samen met het kind naar de tips.

Wat doe jij?

Wat doe jij als je verdrietig bent?

Wat doe jij als je boos bent?

Wat doe jij als je blij bent?

Wat doe jij als je bang bent?

Tips: gevoelens uiten

- Let op je lichaam, op je houding.
- Ga na wat je dwars zit.
- Ga na door wie of wat dat komt.
- Kies een goed moment om je angst/verdriet of boosheid te uiten.
- Laat horen dat je bang/verdrietig of boos bent en waarom.
- Let op de reactie van de ander.

Individueel
Schrijfpdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: gevoel herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal

Als het kind het lastig vindt help hem dan door voorbeelden te geven, of hem aan een situatie te helpen herinneren.

Door een ander

Vaak heeft jouw gevoel te maken met situaties, ook kan het te maken hebben met andere mensen. Iemand kan iets doen of tegen je zeggen wat je wel of niet leuk vindt.

Noem een situatie waarbij je door een ander een blij gevoel kreeg:

Noem een situatie waarbij je door een ander een bang gevoel kreeg:

Noem een situatie waarbij je door een ander een boos gevoel kreeg:

Noem een situatie waarbij je door een ander een verdrietig gevoel kreeg:

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: schrijfmateriaal

Als het kind het lastig vindt om zich de situatie voor te stellen, kun je de situaties met het kind naspelen.

Situaties

Schrijf bij de volgende situaties welke emoties er bij passen.

Situatie 1: Een vriend van Hendrik komt niet op zijn verjaardag, terwijl hij dat wel had beloofd.

Situatie 2: Sandra heeft een nieuwe broek gekocht. Als ze thuis komt, ziet ze dat er een gat in zit.

Situatie 3: Dirk krijgt een complimentje van de leraar, omdat zijn huiswerk er verzorgd uitziet.

Situatie 4: Klaas is aan het fietsen en valt erg hard, daarbij wordt hij door anderen uitgelachen.

Situatie 5: Peter loopt door het donker naar huis en heeft het idee dat hij wordt gevolgd.

Situatie 6: Suzan heeft net een kusje gehad van haar vriendje.

Situatie 7: Hans moet naar daghulp, terwijl hij liever met zijn vriendje wil spelen.

Situatie 8: Freek komt thuis, het is erg koud buiten en het regent, maar zijn moeder is niet thuis en hij kan niet naar binnen.

Situatie 9: Stijn heeft net een cadeau gehad, omdat hij zo goed zijn best heeft gedaan op school.

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal

Als het kind het lastig vindt om zich de situatie voor te stellen, kun je de situaties met het kind naspelen.

Welk gevoel krijg jij?

Probeer van de volgende situaties te bedenken hoe jij je zou voelen, schrijf dit op.

Situatie 1: Je bent met een groep kinderen aan het voetballen. Het is een wedstrijd. De winnaar krijgt een prijs. Jouw club verliest met 2-1.

Situatie 2: Een vriendje mag iemand meenemen op vakantie en hij heeft jou mee gevraagd.

Situatie 3: Je vraagt aan kinderen of je mee mag spelen en ze zeggen allemaal nee.

Situatie 4: Iemand op straat scheldt jou uit.

Situatie 5: Je weet dat als je thuiskomt je moeder een cadeautje voor jou heeft.

Situatie 6: Op school krijg je straf terwijl jij niets deed.

Je mag nu zelf nog een situatie bedenken.

Individueel

Schrijfopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: eigen emoties herkennen

Materiaal: schrijfmateriaal

Met kinderen die moeite hebben met schrijven kun je deze opdracht mondeling doen.

Jouw gevoel

Bij deze opdracht bedenk je situaties waarin je blij, boos, bang of verdrietig was. Je mag dat hieronder opschrijven.

Beschrijf een situatie waarin je je blij voelde:

Beschrijf een situatie waarin je je boos voelde:

Beschrijf een situatie waarin je je verdrietig voelde:

Beschrijf een situatie waarin je je bang voelde:

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal

Met kinderen die moeite hebben met schrijven kun je deze opdracht mondeling doen.

Wat voel jij als...

Hieronder staan situaties. Bedenk hoe jij je zou voelen in zo'n situatie.

Wanneer ik een cadeau krijg voel ik mij...

Wanneer er iemand dood gaat voel ik mij...

Wanneer ik gepest wordt voel ik mij...

Wanneer ik de schuld krijg van iets dat ik niet gedaan heb voel ik mij...

Wanneer ik nieuwe kleren krijg voel ik mij...

Wanneer ik een enge film zie voel ik mij...

Wanneer ik met papa of mama op de bank tv kijk voel ik mij...

Wanneer mijn vriendin mij uitscheldt voel ik mij...

Wanneer mijn zus en ik ruzie hebben voel ik mij...

Als een jongen/meisje verliefd op mij is voel ik mij...

Als ik een werkje af heb voel ik mij...

Individueel
Tekenopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: tekenmateriaal, papier

Laat de kinderen vrij in hun keuze over de lengte van het verhaal, het gevoel dat centraal staat en de precisie van het tekenen. Het gaat niet om de perfectheid van de tekening, maar om het bezig zijn met een bepaalde emotie. Het kind zal een situatie moeten bedenken die past bij een bepaalde emotie.

Geef het kind de tip om van tevoren per plaatje op te schrijven wat hij/zij gaat tekenen. Bijvoorbeeld:
Plaatje 1: je zit met je broertje aan tafel

Plaatje 2: jullie pakken een spel
Plaatje 3: jullie zijn het spel aan het spelen
Plaatje 4: je broertje speelt vals
Plaatje 5: jij wordt boos
Plaatje 6: je ruimt het spel op

Begeleid en ondersteun het kind als dat nodig is.

Mijn stripverhaal

Je mag zelf een verhaal verzinnen waarin één bepaald gevoel voorkomt. Je kunt denken aan blij, bang, boos of verdrietig. Maar er zijn nog veel meer gevoelens. Je kunt bijvoorbeeld een verhaal schrijven over een geïrriteerde meneer of over een verliefd meisje.

Als je het lastig vindt mag je om hulp vragen.

Van dit verhaal ga je een stripverhaal maken. Je hebt een vel papier nodig. Je verdeelt dit vel in even grote vakken.

Het is handig om eerst met potlood te beginnen en het daarna in te kleuren.

Veel plezier!

Individueel
Muziekopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: schrijfmateriaal,
muziekfragmenten en
muziekinstrumenten

Muziek suggesties:
Blij: lente van Vivaldi
Verdrietig: Valse Triste van Sibelius
Bang: Revolution uit Dr. Schivago
van Maurice Jarre
Boos: het onweer uit Moldau van
Smetana

Muziek en gevoelens

We gaan verschillende opdrachten doen met muziek. Welke liedjes ken jij, waarin emoties voorkomen?

We gaan nu muziekfragmenten luisteren. Welk gevoel krijg je bij de verschillende fragmenten?

We hebben een paar muziekinstrumenten. We gaan proberen om boze, blij, bange en verdrietige muziek te maken.

Groep

Muziekopdracht

Leeftijd: 6-9 jaar

Doel: emoties kunnen uiten

Materiaal: muziekfragmenten, cd-speler

Het is bij de opdracht de bedoeling dat de kinderen de muziek (en dus de emoties) niet alleen benoemen, maar het ook echt voelen door er op te bewegen. Je kunt nu ook gelijk zien hoe het kind de muziek beleeft.

Bij het eerste deel van de opdracht de kinderen zoveel mogelijk hun gang laten gaan en zo min mogelijk vragen stellen.

Bij het tweede deel van de opdracht moet je er op letten dat de kinderen elkaar niet belachelijk maken maar de ander serieus nemen. Natuurlijk mag er wel gelachen worden, maar houd de grens in de gaten.

Bewegen maar!

Je hoort straks muziek waar we met z'n allen op gaan bewegen.

- Als je vrolijke muziek hoort, mag je vrolijk gaan bewegen.
- Als je verdrietige muziek hoort, mag je verdrietig gaan bewegen.
- Als je boze verdriet hoort, mag je boos gaan bewegen.
- Als je bange muziek hoort, mag je bang gaan bewegen.

Iedereen heeft nu op zijn eigen manier op de muziek bewogen. We gaan het nu iets anders doen. Één kind mag een beweging maken op de muziek. Jullie moeten raden welk gevoel hij/zij bij de muziek heeft. Daarna doen jullie de bewegingen na.

Groep

Muziekopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: verhaaltje uit een boek, muziekinstrumenten/voorwerpen waarmee geluiden te maken zijn

Je kunt bij deze opdracht zelf een boek/verhaal uitkiezen waar emoties in voorkomen. Het kan een spannende situatie betreffen, een verdrietige gebeurtenis of een verhaal waarin een hele boze meneer voorkomt. Ook is een verhaal met een heel vrolijk moment of combinaties van de vier basisemoties zijn geschikt. Het gaat er om dat je op een bepaald punt in het verhaal de betreffende emotie kan verduidelijken met behulp van geluiden. Hierbij kun je denken aan geroffel bij een spannende situatie en heel harde geluiden bij boosheid.

Alleen voorlezen is geschikt voor de jongere kinderen. De oudere kinderen kun je het ook zelf laten doen. Het is echter wel belangrijk om eerst zelf voor te doen hoe je een verhaal met geluiden kunt vertellen.

Het is handig om een kort verhaal te nemen, zodat iedereen aan de beurt kan komen. Je kunt ook met verschillende verhalen werken, zodat het voor de andere kinderen ook leuk blijft om naar te luisteren.

Er was eens...

We gaan deze keer verhalen vertellen aan elkaar en mogen daarbij gebruik maken van geluiden. Eerst doet de groepsleiding het voor. Daarna mogen jullie het om de beurt na doen.

Groep

Muziekopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties kunnen uiten

Materiaal: muziekfragmenten, cd-speler, papier, tekenmateriaal

Deze opdracht bestaat uit het luisteren naar muziek en vervolgens tekenen over het gevoel wat je daarbij krijgt.

Benadruk dat de kinderen niet iets te hoeven tekenen dat bestaat. Het gaat om hun gevoel bij de muziek.

Bij het nabespreken kan het zo zijn dat een kind het moeilijk vindt om uit te leggen waarom hij/zij de tekening zo heeft gemaakt. Probeer dan vooral in te gaan op het gevoel dat hij/zij kreeg bij de muziek en vraag niet door als het kind hier niet voor open staat.

Ik hoor en ik teken

We gaan twee dingen tegelijk doen bij deze opdracht. We gaan namelijk én naar muziek luisteren én tekenen.

De groepsleiding zet muziek aan. Je luistert naar de muziek en gaat een tekening maken van het gevoel dat jij bij de muziek vindt passen.

Je mag helemaal zelf weten hoe jouw tekening eruit ziet. Het hoeft geen tekening te worden waaraan je kunt zien wat het is. Misschien maak jij wel alleen lijnen of zet je alleen wat kleuren op het vel papier. Je mag het zelf beslissen, want de tekening moet passen bij het gevoel dat jij door de muziek krijgt. Ben je er klaar voor?

Nu gaan we de tekeningen bespreken. Het kan namelijk zo zijn dat jij een heel ander gevoel bij de muziek kreeg dan iemand anders.

Groep

Muziekopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: muziekfragmenten, cd-speler, ansichtkaarten

Er is vaak gemakkelijker aan ansichtkaarten te komen dan men denkt. Allerlei kaarten zijn te gebruiken, van vakantiekaarten tot kerstkaarten en 'zomaar' kaarten. Als het toch niet mogelijk is om aan dergelijke kaarten te komen, kun je ook plaatjes uit tijdschriften gebruiken.

Het is belangrijk dat je voor veel verschillende kaarten/afbeeldingen zorgt, zodat de kinderen genoeg keuze hebben.

Bespreek met de kinderen goed na waarom ze een bepaalde kaart hebben gekozen; laat de kinderen er dus veel over vertellen.

Benadruk daarbij dat het gaat om het gevoel van het kind en dat er dus geen foute uitleg mogelijk is.

Ik hoor en dan zie ik

We gaan in een kring zitten. In het midden van de kring liggen allerlei kaarten met een heleboel soorten afbeeldingen.

De groepsleiding zet muziek aan. Daar moet je goed naar luisteren. Bij het horen van de muziek kan je een bepaald gevoel krijgen. Je mag nu een kaart uit het midden van de cirkel zoeken die jij het meest bij jouw gevoel en dus de muziek vindt passen.

Als iemand anders dezelfde kaart wilde pakken kun je samendoen met de kaart of verder zoeken naar een andere kaart.

Individueel of groep

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties kennen

Materiaal: sokken, verschillende kleuren vilt en wol, knip- en plakmateriaal.

Stimuleer de kinderen verschillende emoties te kiezen zodat er van elke emotie een pop is.

Help de kinderen bij het bevestigen van de haren. Als dit nog moeilijk is met een naald kunnen de kinderen ook lijm gebruiken.

Wanneer de sokpoppen klaar zijn, is het leuk om er mee te spelen. Doe dit bijvoorbeeld in de vorm van een poppenkastspel.

In plaats van sokpoppen kun je ook voor het maken van trekpoppetjes kiezen.

Poppenkastpoppen maken

Je krijgt een sok, vilt, wol, en lijm. Je mag één van de vier basisemoties kiezen: blij, boos, bang of verdrietig. Als je met een groepje bent is het leuk om verschillende emoties te kiezen.

Je gaat nu een sokpop maken met de emotie van jouw keuze.

Knip een rondje uit het vilt. Dit wordt het gezicht. Plak deze aan de bovenkant van de sok (de dichte kant).

Nu mag je een mond, ogen en een neus uit het vilt knippen en deze opplakken.

Als laatste mag je met een dikke naald en wol haren op de pop naaien. Vraag om hulp als je dit nodig hebt. Als het naaien nog lastig is, kun je de haren ook plakken met lijm.

Steek je hand in de sok en spelen maar!

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal

Begeleid en ondersteun het kind bij het maken van deze opdracht. Vraag door op antwoorden die niet duidelijk zijn.

Als ik bang ben...

Hieronder mag je vragen beantwoorden die allemaal te maken hebben met de emotie bang.

Als je bang bent, wat voel je dan?

Wanneer ben je bang?

Hoe kun je dat zien?

Wat doe je als je bang bent?

Waar ben jij bang voor?

Wie kan jou bang maken?

Maak jij een ander wel eens bang?

Welke woorden gebruik jij wanneer je bang bent?

Ben je wel eens bang geweest terwijl het niet nodig was?

Hoe kan je leren minder bang te zijn?

Individueel of groep
knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties kennen

Materiaal: schoenendozen,
vliegerpapier, knip-, plak- en
tekenmateriaal

In plaats van angst kan je ook een ander gevoel nemen. Het thema moet hier dan ook op aangepast worden. Dus in plaats van griezelen, kun je dan een thema als lachen, zee van tranen of figuren en situaties waarop het kind boos is.

Kijkdoos maken

Je gaat een kijkdoos maken. Het onderwerp van de kijkdoos is angst. In de kijkdoos komen dus allerlei voorwerpen, dieren, wezens enzovoorts waar je anderen bang mee kunt maken. Bedenk dus met welke dingen jij iemand bang kan maken.

Op de tafel staan schoenendozen en er ligt vliegerpapier. Hier maken we de kijkdoos van. Voor de binnenkant mag je zelf bepalen welk materiaal je gebruikt.

Knip aan de voorkant een kijkgat en knip een vierkant uit het deksel.

Plak de binnenkant van het deksel met gekleurd vliegerpapier weer dicht. Op deze manier heb je meer licht in je kijkdoos.

Bekleed de binnenkant van de kijkdoos.

Nu begin je met griezelen. Teken met potlood het dier of voorwerp dat jij heel eng vindt. Knip dit uit en plak het in de kijkdoos. Plaatjes uitknippen of ander materiaal dan papier gebruiken mag ook.

Ga door met het vullen van de doos totdat de hele doos en de wanden vol zijn.

Doe de deksel erop en griezelen maar!

Individueel

Schrijfopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: eigen emoties herkennen

Materiaal: schrijfmateriaal

Help het kind bij het onderscheid maken tussen de gevoelens geïrriteerd, beetje boos, boos en woedend. Dit kan je doen aan de hand van voorbeelden of door het uit te beelden.

Boos

De volgende vragen gaan over situaties waar je boos van kan worden. Je mag erbij schrijven hoe boos jij zou zijn.

1= geïrriteerd 2= beetje boos 3= boos 4= woedend

Zet een rondje om hoe boos jij zou zijn in de volgende situaties:

De meester geeft jou de schuld van iets dat je niet gedaan hebt.

1 2 3 4

Iemand blijft jou nadoen.

1 2 3 4

Iemand lacht jou uit.

1 2 3 4

Je mag niet buiten spelen, terwijl je dat graag wilde.

1 2 3 4

Iemand scheldt jou uit.

1 2 3 4

Iemand gaat op jouw plek zitten.

1 2 3 4

Jouw glas valt kapot.

1 2 3 4

Je hebt nieuwe kleren en iemand maakt ze vies.

1 2 3 4

Je moet je toetje opeten, terwijl je dit niet lekker vindt.

1 2 3 4

Iemand laat jouw band leeglopen.

1 2 3 4

Je moet vandaag eerder naar bed.

1 2 3 4

Je mag je favoriete tv-programma niet zien.

1 2 3 4

Iemand heeft expres je playstationspel kapot gemaakt.

1 2 3 4

Iemand heeft per ongeluk je playstation kapot gemaakt.

1 2 3 4

Individueel

Schrijfp opdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: eigen emoties herkennen

Materiaal: schrijfmateriaal

Het schrijven van een verhaal en daarbij het terugdenken aan een bepaalde situatie kan emoties oproepen bij een kind. Het is daarom belangrijk om het kind te begeleiden.

Kinderen die het schrijven lastig vinden kun je het verhaal laten vertellen. Je kunt het verhaal voor hen opschrijven.

Verhaaltje schrijven

Schrijf een verhaaltje over een situatie waarbij je je verdrietig voelde. Dit verhaal gaat over iets dat echt gebeurd is en je zelf meegemaakt hebt.

Als je wilt mag je er ook bij tekenen.

Individueel

Knutselopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties kennen

Materiaal: karton, aluminiumfolie, draadjes, knip- en plakmateriaal, schrijfmateriaal

Vraag door om het kind bij het bedenken van een verhaaltje te helpen. Voorbeelden geven en het helpen herinneren aan een situatie die zich heeft voorgedaan op de groep kunnen een kind helpen.

Lachspiegel

Schrijf een verhaaltje over een gebeurtenis waarbij je ontzettend gelachen hebt. Dit verhaal gaat over iets wat je zelf hebt meegemaakt.

We gaan nu een lachspiegel maken. Dit doe je op de volgende manier:

Pak alle spullen die je nodig hebt: stuk karton, aluminiumfolie, draadjes, schaar en lijm.

Pak het stuk karton en bekleed dit karton met het aluminiumfolie. Let erop dat het aluminiumfolie niet kreukt en dat de meest spiegelende kant aan de bovenkant zit. Bekleed de voor- en de achterkant met de folie.

Maak vier gaatjes in de hoekpunten van het met folie beklede karton.

Pak de twee touwtjes en bevestig deze aan de bovenste gaatjes.

Knoop ze daarna vast aan de onderkant, waarbij je het karton krom trekt.

Kijk nu in de spiegel aan de voorkant (bolle kant) en de achterkant (holle kant). Wat zie je?

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties van een ander kennen
Materiaal: schrijfmateriaal

Met kinderen die moeite hebben met schrijven kun je deze opdracht mondeling doen.

Na het maken van deze opdracht kun je met het kind door gaan op hoe je op een ander reageert wanneer deze zich blij, boos, bang of verdrietig voelt.

- Wanneer iemand blij is dan: luister je naar wat een ander vertelt, je kijkt de ander aan, je geeft antwoord, je leeft met de ander mee, je zegt of doet iets aardigs
- Wanneer iemand boos is kan je hem meestal het best even met rust laten. Na een tijdje kun je vragen wat er aan de hand is, en of je iets voor de ander kan doen.
- Wanneer iemand bang is dan: vraag je wat er is, kijkt de ander aan, luister je naar de ander, leef je mee, help je oplossingen zoeken.
- Wanneer iemand verdrietig is dan: vraag je wat er is, luister je naar de ander, kijk je de ander aan, leef je mee, troost je de ander, sla je een arm om de ander heen of geef je een knuffel.

Hoe voelt de ander zich?

Bedenk bij de volgende situaties hoe iemand die jij kent zich voelt en waarom.

Situatie 1: Broer vraagt zijn broertje om te spelen. Het jongere broertje voelt zich, omdat:

Situatie 2: De buurvrouw hoort kinderen lachen en zeggen dat ze er raar uit ziet. De buurvrouw voelt zich, omdat:

Situatie 3: Twee broertjes maken ruzie en dagen elkaar uit. Mama voelt zich, omdat:

Situatie 4: Het kind is blij met zijn verjaardagscadeau en zegt dit tegen pappa. Pappa voelt zich, omdat:

Situatie 5: Een groep kinderen roept naar Pietje dat ze hem straks na schooltijd gaan pakken. Pietje voelt zich, omdat:

Situatie 6: Op school wordt Mieke geholpen door Klaas met een opstel. Mieke voelt zich, omdat:

Situatie 7: Van mamma krijgt het kind geen snoep meer, omdat ze zo gaan eten het kind wordt boos en roept "rotmamma". Mama voelt zich, omdat:

Situatie 8: Op een verjaardag van oom Jan zijn twee kinderen druk en brutaal, ze luisteren slecht. Oom Jan voelt zich, omdat:

Tips: Hoe reageer ik op een ander

Als iemand boos is op jou, laat hem of haar dan even met rust en probeer het eventjes later pas uit te praten.

Als iemand bang is, probeer er dan voor hem of haar te zijn. Het kan ook zijn dat je zelf bang bent. Dit aan een ander laten merken kan juist ook goed werken.

Als iemand verdrietig is, probeer hem of haar dan te vragen wat je voor diegene kan doen (de een wil graag getroost worden, de ander wil liever alleen zijn).

Als iemand blij is, dan vinden de meeste mensen het leuk als jij ook enthousiast reageert.

Belangrijke stappen zijn:

- Luister naar de ander
- Laat merken dat je ziet dat de ander bang, blij, verdrietig en boos is
- Laat merken dat je begrijpt waarom de ander boos, bang of verdrietig is.
- Geef je mening of je gevoel.

Individueel
Schrijfopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: eigen emoties herkennen
Materiaal: schrijfmateriaal

Het kind kan deze opdracht individueel doen. Het is echter wel belangrijk om de opdracht na te bespreken en daarbij door te vragen bij de antwoorden van het kind.

Blij vragen

Beantwoord de volgende vragen.

Vraag 1: Waar word je vrolijk van?

Vraag 2: Hoe kan je een ander vrolijk maken?

Vraag 3: Maak je wel eens grapjes? Hoe reageren anderen hierop?

Vraag 4: Wat vind jij zelf een goede grap?

Vraag 5: Wanneer was je voor het laatst blij?

Vraag 6: Wat zie je aan het gezicht als iemand blij is?

Vraag 7: Wat zie je aan de rest van het lichaam als iemand blij is?

Groep

Beeldende opdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: eigen emoties herkennen

Materiaal: toneelattributen

Sommige vragen betreffen een specifiek onderwerp, zoals een bepaalde voetbalclub. Deze onderwerpen kan je aanpassen aan het kind.

Bij situatie 5 tot en met situatie 8 kun je de volgende vragen stellen:

- Wat gebeurde er?
- Wat vond jij daarvan?
- Wat vond de ander daarvan?

Speel het eens na...

Hieronder staan een aantal situaties. We gaan deze situaties naspelen.

Situatie 1: Je wilt een gesprek met je mentor. Maar hij/zij zegt vandaag geen tijd voor je te hebben, maar wilt wel een afspraak maken voor morgen. Hoe reageer je?

Situatie 2: Je hebt op woensdag mee geholpen met eten maken voor de groep. Iedereen moppert omdat zij het eten niet lekker vinden. Hoe reageer je?

Situatie 3: Je bent aan het knutselen. Een groepsgeenoot slaat met een hamer op zijn duim. Hoe reageer jij?

Situatie 4: Je oom heeft kaartjes voor de voetbalwedstrijd Ajax-Feyenoord en vraagt jou mee. Hoe reageer jij?

Situatie 5: Iemand uit de groep speelt alleen. Jij vraagt of je mee mag spelen.

Situatie 6: Je moeder roept dat je moet opschieten. Jij hebt daar geen zin in.

Situatie 7: Je vader is moe. Jij stelt voor om de hond uit te laten.

Situatie 8: Je zusje speelt met haar poppen. Jij pakt haar pop af.

Groep
Beeldende opdracht
Leeftijd: 9-12 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: toneelattributen

Wanneer het bedenken van toneelstukjes lastig is, kun je de kinderen elkaar vragen laten stellen om zo tot een verhaal te komen.

Bijvoorbeeld:

- Hoe oud ben jij in het toneelstuk?
- Welke kleur haar heb je in het toneelstuk?
- Wat vind jij leuk om te doen als die personage?

Het kan helpen om de kinderen te laten bedenken wat je zegt wanneer je bijvoorbeeld boos, blij, verdrietig of bang bent. Laat ze hier een zin van maken en deze als eerste zin van het toneelstuk gebruiken.

Een andere mogelijkheid is om de kinderen te vragen wat er vooraf kan gaan aan bijvoorbeeld een boze bui, een huilbui of een lachbui.

Het uitbeelden van emoties kan lastig zijn. Vraag de kinderen wat er fysiek met hun lichaam gebeurt als ze een bepaalde emotie voelen. Ook kan je de kinderen af en toe een spiegel voorhouden.

Wanneer je met jongere kinderen toneel wilt spelen, kun je werken met een vertelstructuur.

Als groepsleiding bedenk je van tevoren een verhaal waar verschillende emoties in voor komen. Begin bijvoorbeeld als volgt: Twee kinderen lopen door het bos. Het begint al donker te worden. Ze horen een raar geluid; iiiiiiiiih hhhh. De kinderen zijn bang... enz. De kinderen mogen tijdens het vertellen het verhaal proberen uit te beelden.

Uitbeelden

Samen bedenken we meerdere korte toneelstukjes. Elk toneelstukje gaat over een andere emotie. Denk daarbij aan: boos, bang, verliefd, teleurgesteld, trots, jaloers enzovoorts.

Nu gaan we de toneelstukjes uitvoeren. De kinderen die het toneelstukje bekijken, mogen aan het eind vertellen hoe ze konden zien dat de toneelspelers bijvoorbeeld verliefd, bang of boos waren. We voeren een aantal toneelstukjes op.

Misschien zijn er toneelstukjes die zich afspelen op school, in een winkel of in het bos. We gaan nu de toneelstukjes nog een keer spelen, maar dan veranderen we de plek waar het zich afspeelt.

Speel de toneelstukjes nog eens maar probeer nu de emotie te veranderen. Net speelde je een boos kind. Probeer nu in het zelfde verhaal een blij kind te spelen. Ook kun er voor kiezen om de emotie heel erg te vergroten. Je bent dan niet gewoon boos maar woedend.

Groep
Praatopdracht
Leeftijd: 6-12 jaar
Doel: emoties kennen
Materiaal: geen

De vraag kan eerst algemeen worden gesteld.

Sommige kinderen zullen zich over de drempel geholpen voelen als je de vraag nog eens persoonlijk aan hen stelt: "(naam), heb jij dat ook wel eens (gehad)?"

Vragen die je hierbij kunt stellen:

- Voel jij je soms ook...?
- Wat voel je dan?
- Wat doe je dan?
- Laat is zien hoe je dan kijkt.
- Laat eens zien wat je dan doet.

Varianten

- Je maakt gebruik van enkele bestaande situaties.
- De kinderen beantwoorden de vraag niet mondeling maar schrijven een verhaal over een soortelijke gebeurtenis die ze mee maakten.
- Je laat de kinderen zelf belevenissen aangeven.

Heb jij dat ook wel eens?

We zitten in een kring. De groepsleiding vertelt een verhaal over zichzelf. Het verhaal eindigt met de vraag: "Hebben jullie dat ook wel eens?".

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: lottoweekendmiljonairs spel, bijlage met emotievragen

In de bijlage zijn wat voorbeelden gegeven van vragen die gebruikt zouden kunnen worden. Dit kunt je zelf aanvullen met vragen die aansluiten op de kennis van de kinderen.

Uit het officiële spel kunnen de kaartjes met bedragen gebruikt worden.

Weekendmiljonairs

Je gaat het spel lottoweekendmiljonairs spelen, maar met andere vragen dan de vragen die bij het spel horen. Deze keer gaan de vragen namelijk allemaal over emoties.

Het begint met makkelijke vragen bij en de vragen worden steeds moeilijker, waardoor je steeds hogere geldkaartjes kunt verdienen.

Succes!

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-9 jaar

Doel: emoties kennen

Materiaal: kaartjes van het
kwartetspel (bijlagen)

Je moet de kaarten (zie bijlagen)
vooraf zelf uitprinten.

Kwartetten

Je gaat 'het emo kwartetspel' spelen. Het spel lijkt op gewone kwartetspelen, alleen nu gaat het over emoties.

Het is de bedoeling dat je vier kaarten bij elkaar weet te krijgen, die bij hetzelfde groepje horen. Dit doe je door de ontbrekende vragen aan een medespeler te vragen.

Iedereen heeft 5 kaarten. De speler die begint vraagt aan een medespeler uit een groepje een kaart die hij nog niet heeft. Als hij de kaart van de medespeler krijgt, mag hij verder vragen. Heeft de medespeler de kaart niet, dan mag de speler een kaart van de pot pakken. De medespeler aan wie de kaart gevraagd is, gaat verder. Er wordt zonder vaste volgorde gespeeld en er mag een kaart van de pot gepakt worden als de vrager gedurende die vraagronde geen kaarten heeft ontvangen. Een kwartet is compleet als een speler alle vier de kaarten in zijn bezit heeft. Het kind met de meeste kwartetten heeft gewonnen.

Succes!

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: emoties kennen

Materiaal: een scrabble spel

Neem met de kinderen eerst de officiële spelregels van het spel scrabble door. Daarna kun je uitleggen dat er nu alleen maar woorden gebruikt mogen worden die met emoties te maken hebben.

Scrabble met gevoelens

Je gaat het spel 'scrabble' spelen. Maar let op, want je mag alleen woorden gebruiken die te maken hebben met emoties.

Je kunt dan denken aan woorden zoals:

- Boos
- Blij
- Verdrietig
- Bang
- Overstuur
- Angstig
- Verrast
- Afschuw
- Jaloezie
- Tevreden
- Ontevreden
- Onzeker
- Zeker
- Schuldgevoel
- Spijt
- Achterdocht
- Woedend
- Laaiend
- Opgewekt
- Vrolijk
- Gejaagd
- Teleurgesteld
- Wantrouwend
- Nerveus
- Opgewonden
- Kalm
- Ongedurig
- Onrustig
- Sombor
- Sip
- Geirriteerd
- Gefrustreerd

Je kunt er misschien zelf nog wel veel meer bedenken!
Veel plezier!

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 9-12 jaar

Doel: emoties kennen

Materiaal: een galgje spel

Neem met de kinderen eerst de officiële spelregels van het spel galgje door. Daarna kun je uitleggen dat er nu alleen maar woorden gebruikt mogen worden die met emoties te maken hebben.

Galgje spelen?

Je gaat spel galgje spelen, alleen vandaag heet het 'emo galgje'. Dit betekent dat je alleen maar woorden mag gebruiken die te maken hebben met emoties.

Je kunt dan denken aan woorden zoals:

- Boos
- Blij
- Verdrietig
- Bang
- Overstuur
- Angstig
- Verrast
- Afschuw
- Jaloezie
- Tevreden
- Ontevreden
- Onzeker
- Zeker
- Schuldgevoel
- Spijt
- Achterdocht
- Woedend
- Laaiend
- Opgewekt
- Vrolijk
- Gejaagd
- Teleurgesteld
- Wantrouwend
- Nerveus
- Opgewonden
- Kalm
- Ongedurig
- Onrustig
- Sombor
- Sip
- Geïrriteerd
- Gefrustreerd

Je kunt er misschien zelf nog wel veel meer bedenken!
Veel plezier!

Individueel

Leesopdracht

Leeftijd: 6-8 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: het boek 'We missen je',
schrijfmateriaal

Het boek 'We missen je' van Ton van
Reen is te verkrijgen in de
bibliotheek:

Reen van, Ton (1999). *We missen je*.
Amsterdam/Antwerpen: Piramide.
ISBN: 9024535514

Het boek gaat over een jongen (Tob)
die in de tuin een appelmannetje
ontdekt. Het mannetje is
weggejaagd door de andere
appelmannetjes omdat hij een
verkeerde kleur heeft. Het betreft
dan ook onderwerpen als pesten,
anders zijn en hoe ermee om te
gaan.

Je kunt ervoor kiezen het kind het
boek alleen te laten lezen, het boek
samen te lezen of het boek voor te
lezen aan het kind.

Bespreek de vragen met het kind na.

We missen je

Je gaat een boek lezen. Het boek heet 'We
missen je' en gaat over een jongen die Tod heet. Hij
vindt in zijn tuin een aardappelmannetje. Hoe dat
verder gaat moet je zelf maar snel gaan lezen!

Als je het boek gelezen hebt ga je de
onderstaande vragen beantwoorden:

Vraag 1: Waarom is Pom bang voor volwassenen?

Vraag 2: Ben jij wel eens bang voor volwassenen?

Vraag 3: Pom wordt vaak gepest. Hoe denk je dat hij
zich voelt?

Vraag 4: Word jij ook wel eens gepest?

Vraag 5: De rode en gele aardappelmannetjes hebben
een gevoel. Hoe heet dat gevoel?

Vraag 6: Heb jij dat bovenstaande gevoel ook wel
eens? Wanneer?

Individueel

Leesopdracht

Leeftijd: 6-8 jaar

Doel: emotie verdriet kunnen herkennen

Materiaal: het boek 'Verdriet', teken- en schrijfmateriaal

Het boek 'Verdriet' van Michael Rosen is te verkrijgen in de bibliotheek:

Rosen, Michael (2004). *Verdriet*. Amsterdam: Hillen.

ISBN: 9076766932

In dit prentenboek vertelt de auteur in de ik-vorm hoe hij als volwassene omgaat met zijn verdriet van de dood van zijn zoon Eddie. Er zijn dagen dat het heel erg pijn doet, hij is soms boos op Eddie en er zijn dagen waarop hij er met anderen over kan praten. Zijn verdriet uit zich nu eens in vreemd gedrag (met een lepel op tafel slaan), dan weer in 'slechte' dingen doen. Niets is meer hetzelfde, maar toch probeert hij gaandeweg manieren te vinden waarop het minder pijn doet, zoals elke dag iets doen wat hij echt leuk vindt. Hij schrijft het van zich af en herinnert zich vooral de leuke momenten met Eddie. Het feit dat de hoofdpersoon een volwassene is, hoeft geen bezwaar te zijn, want ook kinderen vanaf ca. 6 jaar die een dierbaar mens of dier hebben verloren kunnen waardevolle herkenning en troost putten uit dit emotioneel rijke prentenboek, dat ook dit toch wel zware probleem met een knipoog behandelt.

Je kunt ervoor kiezen het kind het boek alleen te laten lezen, het boek samen te lezen of het boek voor te lezen aan het kind.

Bespreek de opdrachten met het kind na.

Verdriet

Je gaat een boek lezen. Het boek heet 'Verdriet' en gaat over een man die zijn zoon verloren heeft. Hij laat zijn verdriet op heel verschillende manieren zien. Misschien herken jij wel een manier? Je moet maar snel beginnen te lezen!

Nadat je het boek gelezen hebt kun je de volgende opdracht gaan maken:

Maak een tekening over het gevoel dat je hebt na het lezen van dit boek.

Tenslotte moet je nog even de volgende vraag beantwoorden:

Voel jij je ook wel eens zoals de meneer in het verhaal?

Individueel
Leesopdracht
Leeftijd: 6-8 jaar
Doel: emoties herkennen
Materiaal: het boek 'Mama's
verdwijnen nooit helemaal', schrijf-
of tekenmateriaal

Het boek 'Mama's verdwijnen nooit
helemaal' van Hilde Loeters is te
verkrijgen in de bibliotheek:
Loeters, Hilde (2004). *Mama's
verdwijnen nooit helemaal*.
Amsterdam-Hasselt: Clavis.
ISBN: 9044802372

Linde en haar knuffel Schaap zijn
onafscheidelijk. Linde heeft
verdriet, omdat haar moeder erg
ziek is en oma nu voor haar moet
zorgen. Het klikt niet tussen oma en
Linde. Soms schreeuwt oma tegen
papa dat ze het zo druk heeft, dat
er zoveel werk is in huis en daar
krijgt ze veel te weinig dank voor.
Als ze op een avond oma's 'onweer'
niet meer verdraagt, vlucht Linde
met Schaap in het donker naar de
schapenstal om troost te zoeken.
Linde en Schaap gaan er op zoek
naar de schapenmam van Schaap.
Ook hij had een zieke moeder, die
tenslotte op een wolk is gestapt. Als
ze weer naar huis gaan, blijkt
iedereen heel bezorgd te zijn, ook
mama. Heel invoelbaar worden de
ervaringen van Linde en Schaap in de
taal weergegeven. Soms klein, soms
paginagroot of doorlopend op beide
bladzijden. Elk kind voelt zich wel
eens eenzaam en verdrietig. Dit
verhaal biedt volop mogelijkheden
om zich met Linde en Schaap te
identificeren.

Je kunt ervoor kiezen het kind het
boek alleen te laten lezen, het boek
samen te lezen of het boek voor te
lezen aan het kind.

Bespreek de opdracht met het kind
na.

Mama's verdwijnen nooit helemaal

Je gaat een boek lezen. Het boek heet
'Mama's verdwijnen nooit helemaal' en gaat over Linde
en haar knuffel Schaap die samen op avontuur gaan. Ze
gaan namelijk op zoek naar de moeder van Schaap, die
net als Linde's moeder heel ziek was. Hoe het avontuur
verloopt? Dát moet je zelf maar gaan lezen!

Als je het boek hebt gelezen, mag je zelf
kiezen welke van de twee onderstaande opdrachten jij
wilt gaan doen:

Opdracht a: Maak een tekening over het boek.

Opdracht b: Schrijf zelf een verhaal over een situatie
zoals die in het boek.

Groep

Spelopdracht

Leeftijd: 6-12 jaar

Doel: emoties herkennen

Materiaal: schrijfmateriaal, papier, bijlage

De kinderen lopen in groepjes de speurtocht, maar moeten ieder individueel de vragen beantwoorden. Enkele opdrachten zijn wel met elkaar uit te voeren.

Voorbeelden van opdrachten zijn te vinden in de bijlage.

Je kunt een speurtocht uitzetten in de omgeving.

Laat met elk groepje een begeleider meelopen.

Speurtocht

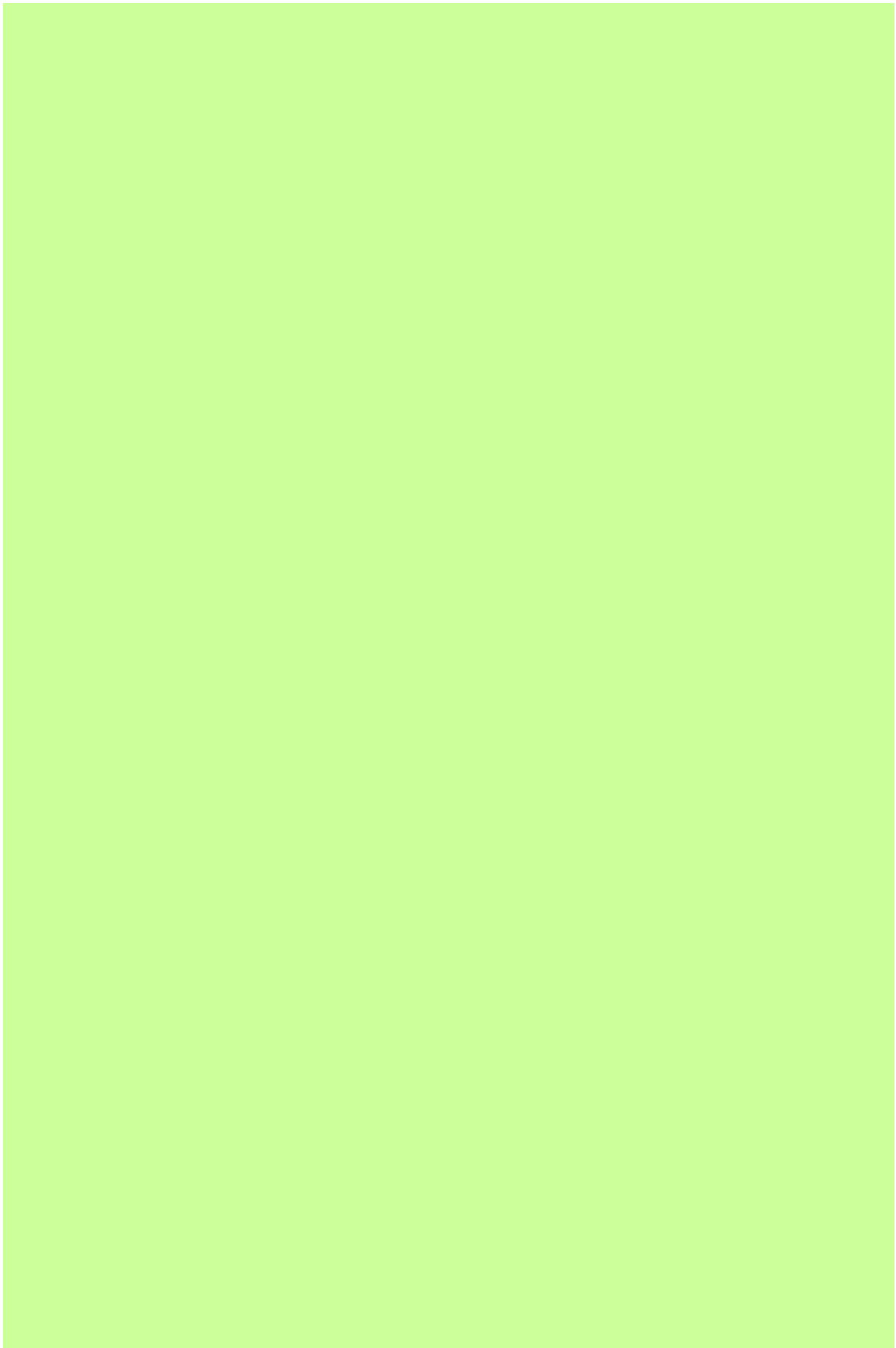

We gaan vandaag een speurtocht lopen waarbij je allerlei opdrachten moet uitvoeren die te maken hebben met emoties!

De eerste opdracht krijg je van de groepsleiding. De anderen moet je zelf met je groepje zien te vinden!

Succes!

Als je klaar bent lever je de antwoorden in bij de groepsleiding.

Manieren tot transfer

In dit deel van de emo/egomap geven wij een korte beschrijving van manieren waarop een transfer plaats kan vinden naar ouders en school.

Ouders

De transfer naar ouders zal voornamelijk tot stand komen vanuit het initiatief van de pedagogisch medewerkers. Zij kunnen ouders tijdens individuele gesprekken inlichten over het emo/egoprogramma.

De ouders kunnen tijdens het brengen en het ophalen van hun kinderen door de pedagogisch medewerkers op hoogte worden gehouden van de ontwikkelingen van het kind. De pedagogisch medewerkers kunnen dan namelijk kort verslag uitbrengen van de door het kind uitgevoerde opdrachten van die dag.

De opdrachten worden uitgevoerd onder leiding van de pedagogisch medewerker. In goed overleg kunnen enkele opdrachten ook worden begeleid door ouders.

School

De transfer naar school zal vrijblijvender zijn. Scholen hebben andere belangen en uitgangspunten, waardoor hun betrokkenheid minder groot zal zijn.

Bij manieren van transfer kan worden gedacht aan het gebruik van een heen-en-weer-schriftje door de daghulp voorzieningen en school. Het contact kan ook via de mail of over de telefoon onderhouden worden.

Het grootste deel van de transfer is echter de verantwoordelijkheid van de ouders. Het is aan hen om school op de hoogte te houden en initiatieven te nemen tot het contact met school.

Bijlage:

Cd-rom

Deze cd-rom bevat alle opdrachten die in het opdrachtendeel beschreven staan en de bijlagen die nodig zijn om enkele opdrachten te kunnen uitvoeren.

De ego-opdrachten zijn terug te vinden in de map met de naam 'Ego opdrachten'.

De emo-opdrachten bevinden zich in de map 'Emo opdrachten'.

De bijlagen die bij de ego-opdrachten horen staan in de map 'Bijlagen ego opdrachten'.

De bijlagen horend bij de emo-opdrachten zijn in de map 'Bijlagen emo opdrachten' geplaatst.

De opdrachten en bijlagen zijn uit te printen en zo gebruiksklaar. Doordat de bestanden digitaal zijn, kunnen ze ook bewerkt en aangepast worden.

2007

Afstudeerproject: 'Emo en ego binnen
de daghulp jonge jeugd voorzieningen'

Door: Marleen Smit & Tessa Guijt

Opleiding: Sociaal pedagogische
hulpverlening, Haagse hogeschool